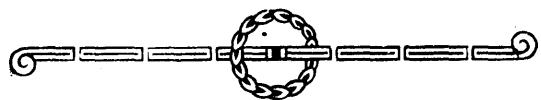
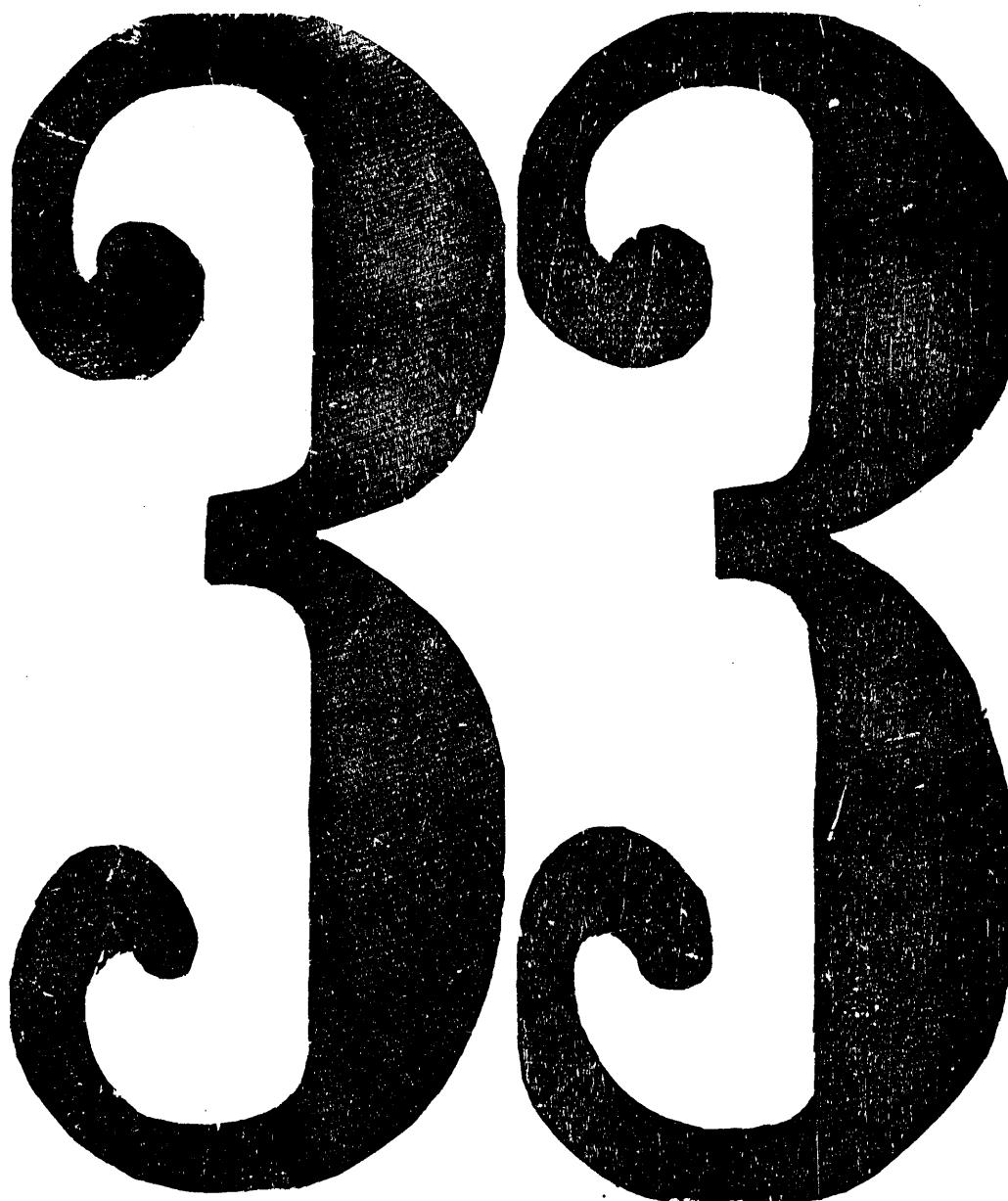

19 $\frac{20}{1}$

$\frac{5}{11}$ 22

VILNIUS-KAUNAS

WILNO-KOWNO :- ВИЛЬНЯ-КОУНА

www.kamunikat.org

1922

20
I

33

5
II

Areštai, kalnimai ir galop ištrėmimas iš Vilniaus krašto be teisės gržti, 33 lietuvių ir gudų darbuotojų, kaip ir daug dar kitų panašių lenkų okupacijos valdžios neteisėtų darbų, kad ir nesudaro sprendžiamųjų motyvų bei davinių istoriniai šio krašto politikos klausimais, vis delto labai ryškiai nušviečia ir charakterizuojat salygas, kuriose tenka gyventi, darbuotis ir tikrą „vargelį vargti“ visoms tautoms, (ypačiai jų liaudžiai), patekusioms lenkų okupacijos valdžios rankosna.

Kitataučių persekiojimas, administracinės pseudo — sukilėlių valdžios sauvalės cinizmas, pagrindinių vienos gyventojo pilietybės teisių sutrempimas, šeimininkui bei žmogungumo jausmu sūkoneveikimas tikriausiu „hakatizmo“ būdu; savo politiniams bei visuomeniniams priešininkams, sugebėjusiems viešoj ir ištvermingoj kovoje beveikiant į širdis ir protą, paimiti teisybės, moralybės bei dvasios viršu ant šarvuotos kumties prievertos ir tuomi galutinai sudiskredituoti lenkų okupacijos priemones vienos gyventojoje ir platoje pasaulyje akysetiems priešininkams neapykanta ir kerštas; pagalios, baimė, nežinia kas daryti pakliuvus į spaštus „su plunksnotais snukiais“ t. v. „Vilniaus Seimą“ inscenizuojant—štai visa tai kame apsireiškė lenku valdžios veidas sudarant garsiąją „33“ bylą.

Ateis laikas, kada istorija tars šiuo reikalui savo neginčiamą žodį. Šiandien gi, leidžiant ši vienkartinių raštą, mes skaitome savo uždavininiu — atkreipti šių dienų visuomenės domę į pačią bylą, objektingai patiekus jai visą esamą mūsų rankose to bylos medžiagą ir parodyti, kaip į ją reagavo (atsiliepė) Vilniaus krašto lietuvių, gudų, žydų ir lenkų (žinoma, jvarių srovių — jvairiai) visuomenės balsas.

Apsipažirūsus su tiekiamaja čia „dokumentale“ medžiaga Nepriklausomos Lietuvos visuomenė galės sau įsiaizdinti esamus Vilniaus krašto tautų santykius ir apie juos spręsti.— 33 Vilniauskrašto darbuotojai—tremtiniai lietuvių ir gudai privartos apgalėti atliekant sunkias savo tėvynės piliečių priedėmes laukia dabar Lietuvos visuomenę tariant savo žodį.

Саджэнъне у астрог і выгна-
ньне з Вільні польскімі уладамі
так званай Сярэдняе Літвы 33
літоускіх і беларускіх дзеячай не
твораць выпадку у бягучых па-
дзеях, за тое выразна і яскрава
сьведчыць аб варунках жыцьця і
працы народуа, знаходзячыхся
пад польской акупацыяй. Нацы-
аналъны уціск; цынізм адміністра-
цыйнай сваволі фальшыва—паус-
таных уладау; зьдзек з усмехам
на вуснах над правамі мейсцавага
жыхарства; даптанье чалавечых і
крывіцкіх пачучыцяй, як гэта было
пад немцамі; яскрава выяуленая
шаленства і помста над сваімі сус-
польна—палітычнымі праціунікамі,
якія у вытрывалай барацьбе „на
сэрца і розумы“ змаглі выказаць
вялікую сілу духу перад узброен-
ным у змогу кулаком і манаполям
акупацыйнай улады і прац гэта
агаліць істоту акупацыі прад мей-
сцовым жыхарствам і люднасьцю
съвету; урэшце, адчай і палахлі-
васць злоуленых на гарачым зла-
дзействі ашуканцау выбарча —
акупацыйных чульняу вось гто
выяуляе акупацыю у зфальшаван-
ай ёю голаснай „справі 33-х“.

Усвой-час гісторыя скажэ у
гэтай справе свой безсторонні
прыгавор. Нашае—ж заданьне—
зьвярнуць увагу сучаснага грама-
дзянства на самую справу і пака-
заць, як адгукнулася на яе літоу-
скае, беларускае, польскае і жы-
доускае грамадзянства Вілен-
шчыны.

З паданых ніжэй матэрыялау
грамадзянства Незалежной Літвы
маець магчымасць уцыміць сабе
нацанальныя адносіны у Вілен-
шчыне і выказаць аб іх свае слова
33 выгнанцы чакаюць слова гэ-
тага з вераю людзей, якія вы-
поунілі свой цяжкі громадзянскі
абавязак.

Osadzenie w więzieniu i wygna-
nie z Wilna przez władze polskie
t. zw. Litwy Środkowej 33 działaczy
litewskich i białoruskich nie stanowi
wypadku o dziejowych następstwach,
lecz bądź co bądź wyraziście i jask-
rawo uwydatnia warunki życia i
pracy ludów znajdujących się pod
польską okupacją. Ucisk narodowo-
ciowy, cynizm samowoli administra-
cyjnej władz pseudopowstańczych,
poniewieranie z uśmiechem na us-
tach podstawowych praw obywatels-
kich ludności miejscowości, deptanie
na sposób pruski uczucie ludzkich
i rodzinnych, jaskrawo się uwydat-
niające wściekłość i zemsta nad
swemi przeciwnikami społeczno-
politycznymi, którzy w wytrwałej
walce „na serca i rozumy“ potra-
fieli wykazać wyższość moralną nad
uzbrojoną w przemoc pieść i mono-
pol władz okupacji i przeto os-
tatecznie zdyskredytować tę okupa-
cję wobec ludności miejscowości i
świata, wreszcie straceńie się i tchó-
rzostwo złapanych na gorącym uczyn-
ku szulerów gry okupacyjno — wy-
borczej — oto co ujawnia okupacja
w inscenizowanej przez sie głośnej
„sprawie 33-ch“. —

Historja wyda niegdyś w tej
sprawie swój wyrok bezstronny. Na-
sze zaś zadanie — zwrócić uwagę
społeczeństwa współczesnego na
samą sprawę i wskazać jak zare-
gowała na nią opinja społeczna
Wileńszczyzny — litewska, białoruska,
polka (oczywiście odmienna w za-
leżności od ugrupowań społeczno-
politycznych) i żydowska.

Z podanych niżej materiałów
dowodowych, społeczeństwo Litwy
Niepodległej ma możliwość uprzytom-
nić sobie stosunki narodowościowe w
Wileńszczyznie i wydać o nich swój
sąd. Sądu tego 33 wygnaniców ocze-
kuje z całą ufnością ludzi, którzy
spełnili swój ciężki obowiązek oby-
watelski.

- I. 1) P. Mičiulis (liet.), 2) B. Stadzevičius (liet.), 3) P. Augustaitis (liet.), 4) V. Dubina (gud.), 5) A. Rondomanskis (liet.), 6) T. Mešoček (gud.), 7) T. Šulcas (liet.), 8) S. Rohač (gud.), 9) J. Semaška (liet.), 10) A. Palikša (gud.)
 11) A. Jakubeckas (gud.), 12) V. Michalevičius (gud.), 13) V. Lemės (gud.), 14) A. Meciūnas (liet.), 15) P. Insoda (liet.), 16) J. Grabauskas (liet.), 17) S. Jackevičius (liet.) 18) J. Milerys (liet.).
- II. 19) M. Biržiška (liet.), 20) J. Kraskauskas (gud.) 21) J. Augevičius (liet.), 22) M. Harecki (gud.), 23) J. Dyša (liet.)
 24) Č. Liandsbergis (liet.), 25) V. Prokulevičius (gud.), 26) A. Korobac (gud.), 27) M. Marciauskaitė (liet.) 28) V. Biržiška (liet.), 29) Kun. Kan. J. Kukta (liet.) 30) P. Nevedomski (gud.).

Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto Protestas.

Šių metų sausio m. 20 ir sekančiomis dienomis „Srodkovos Lietvos“ Vyriausybės įsakymu policija padarė eilę politinio pobūdžio kratų lietuvių kultūros, švietimo ir labdarybės įstaigose, o taip pat daugelio lietuvių veikėjų butuose.

Kratyta Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas; Lietuvių Draugių nukentėjusiems del karo šelpsi Centro Komitetas; visos Lietuvių laikraščių redakcijos ir administracijos, kaip antai: „Vilniečio“, „Głos Litwy“, „Vilniaus Garsas“, „Nasza Ziemia“, o veikėjų—pillečių Mykolo ir Viktoro Biržiškų, kun. kan. J. Kuktos, A. Rondomanskio, P. Mičiūlio, B. Stadzevičiaus ir daugelio kitų—butai.

Kratos buvo daromos nesilankant jokių formalybių, kurių panaš. atsitik. reikalauja net mažai kultūringų šalių papročiai ir teisės. Taip, pav., Laikinajame Vilniaus Lietuvių Komite, nesisakant kas ir ko ateita, išlaužta vartai, dvejos du- tys, dirbtiniškais raktais arba laužymu

atidaryta stalčiai, spintos ir visa laiką kratyta be teisėtų buto savininkų.

Per kratas, trūkstant tikrai kaltinamosios medžiagos, gausiai imtakas pakliuovo. Taip, pav., iš Laikinojo Vilniaus Lietuvių komiteto pranyko po kratos anspaudai, knygos, protokolai, visi buvusieji tenai dokumentai ir elektros skaitiklis. Kur kitur paimta nieku nekaltų lietuvių spaudinių, visuomeninių ir privatininių; saugoti padėtų aukso ir sidabro daiktų, baltinių, drobės, drabužių ir kitų tokių, politiniai bespalvių, dalykų. Iš pil. Semaškos buto, kurs del sunkios ligos, turėdamas 39° karščio, negalėjo pats prižiūrėti kratymo ir buvo priverstas lovoje pasirašyti protokolą, pranykę net bankų ir pramonės bendrovii akcijų.

Nežiūrint, kad kratos visur yra davusios tik šios rūšies kaltinamosios medžiagos, visi kratytieji buvo suimti, būtent: Mykolas ir Viktoras Biržiškos, kun. kan. J. Kukta,

A. Rondomanskis, T. Šulcas, Dr. P. Augustaitis, B. Stadzevičius, P. Mičiulis, P. Insoda, J. Mileris, M. Marciauskaitė, J. Grabauskas, A. Meciūnas, Vaičiunas ir kiti.

Tuo būdu yra suimti daugumoje pirmaeliai vietinės lietuvių visuomenės veikėjai, kurie atsidėjė dirbo visuomeninj bei kultūrinj darbā ir stovėjo priešakyje arba visuomeninių įstaigų, arba mokyklų, arba lietuvių laikraščių redakcijų.

Aiškus dalykas, kad per tai kultūrinis bei visuomeninis vietinių lietuvių gyvenimas gavo sunkų smūgį. Šiandien del minėtų areštų Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas lieka be pirmininko ir kassininko, Vilniaus lietuvių Vytauto Didžiojo Gimnazija be direktoriaus ir kelių mokytojų, Keturklasė Miesto Mokykla be vedėjo, o lietuvių spauda iškart be visų ligšiolinių redaktorių ir daugumos nuolatiniių bendradarbių. Kencia ir kiti lietuvių darbo ir gyvybės žydiiniai, kuriems staiga prievertos keliu išplėsta nuo-

latiniai ju darbininkai. Ypač sunku krizj turės pergyventi lietuvių labdarybės įstaigos, netekusios perkratas ir areštus jiems paskirtų pinigų ir globėjų.

Po to liūdno kratų ir suėmimų faktą Vilniaus lenkų spauda, neslėpdama savo džiaugsmo, jidėjo pusoficiali pranešimą, kurs aprašytus įvykius ir užkirstą skaudų lietuvių kultūros bei visuomenės gyvenimui smūgį dangstę ižeidžiančiais lietuvių visuomenę kaltinimais būk suimięji šnipinėjė, organizavę akciją, kurios tikslas esas iššaukti šalyje suirutę ir nuversti esamąją tvarką, vare bolševistinę propagandą ir kurstę į tautines kovas. Šis pranešimas tilpo su niekiškū, vertu jo turinio, įvardymu: „Šnipų organizacijos susekimas“.

Kadangi mes lietuvių niekados nevarėme nelegalio ir griaunamojo darbo, savo teises visuomet gynėme atviru būdu ir esamųjų parėdymų ribose; kadangi suimięji mūsų veikėjai ne kitu keliu éjo ir tik gal uoliau už kitus dirbo kultūros bei visuomenės dirvoje ir išverminčiai gyné Lietuvos bei lietuvių tautos teisių prie josios sostinės Vilniaus; kadangi visa tai daroma laiku, kai užsienyje ir viduje ginciamasi ir kovoja del mūsų šalių politinės ateities, priversti esame į aukščiaus išdėstyti faktus ir apkaltinimus žiūrēti kaip į tokius, kurių tikras ir vienintelis tikslas yra:

1) išnaikinti lietuvių kultūros, švietimo bei visuomenės darbą šalyje,

2) suterorizuoti Lietuvių visuomenę ir jos darbuotojus tautinėje kultūros srityje,

3) apšmeižti ir subiaurinti lietuvius, jų pirmaeilij veikėjų asmenyje, prieš kitaip (ne liet. R.) kalbačius piliečius ir tuo būdu sukurstyti šiuos pastaruosius prieš lietuvių visuomenę.

Yra tad čia naujas, nepamatuotais kaltinimais pridengtas, faktas, ar geriau tariant, ištisa eilė naujų skaudžių faktų Lietuvių persekiojimo į kultūros, švietimo ir visuomenės darbe; štie faktai, paminti šaly kitų iš nesenos praeities, kaip antai, mūsų mokyklų ir prieiglaudų prievara išmetimas iš turimų butų, Švenčionių gimnazijos darbo susilaikymas, finansinių ir prekybinių mūsų įstaigų likvidavimas, sodžiaus švietimo varžymas ir t. t. — nesugriaunamai rodo, kad čia turime dalykā su sistematingu naikinimu, griovimu ir biaurinimu viso to kas lietuviška.

Dėliai to vietinės lenkų valdžios ir spaudos varomo darbo prieš mūsų tautinį, kultūros ir visuomenės gyvenimą ir prieš mus, tos šalių piliečius, Laikinas Vilniaus Lie-

tuvu Komitetas kreipia savo tautos domę į gresiantį pavojų ir kelta savo atstovaujančios visuomenės vardu iškilmingą bei griežtą protestą viso kultūringojo pasaulio žinių.

L. e. Pirmininko p. (—) K. Stašys.

Nariai: { B. Biržiškienė,
K. Čibiras,
S. Jackevičius.

Sekretorius Dr. Augevičius.

Vilniaus Gudų Tautinio Komiteto nutarimas.

(1922 m. Vasario 8d.).

Šių metų sausio mén. 19-23 d.d. lenkų valdžia „Srodkovos Litvos“ iškračiusi ištisa eilę gudų kultūrinės įstaigų Vilniuje suareštavo apie 20 asmenų, gudų visuomenės veikėjų ir kultūros darbininkų, jų tarpe ir Gudų tautinio Komiteto pirmininką.

Naktį vasario mén. iš 4 į 5 dieną jie (13 asmenų) tapo patylos mis išvežti iš tévynės ir nepasant to, kad dauguma nebuvó patylos, kad kultinamijų byla (teismas vlešal) nera sprendži, vienok nežinia keno nutarimų nuteista jie banicijon ir atimta galimybė pasiteisinti bei reabilituotis.

Gudų Tautinis Komitetas kategorinai protestuoja prieš šitokį brutalų elementarių teisių bei teisingumo principų paniekinimą, prieš aiškią prievara ir skriaudą, padarytą ištremitiesiems gudams, pamynus jų pilietinę laisvę.

Gudų Tautinis Komitetas nuoširdžiai dėkoja tiems lenkų demokratijos atstovams, kurie jau už protestavo prieš lenkų „Srodkovos Litvos“ valdžią del mūsų tautinių ir pilietinių teisių bei laisvés sutrempimo, kurie puikiai numato, kad tokai vienos kurios krašto tautos teisių bei laisvés sutrempimas yra lygai pavojingas ir visų kitų broliskų šio krašto demokratijų teisėms bei laisvei.

Gudų Tautinis Komitetas sveikina ir Vilniaus žydų demokratijos balsą, suskambėjus žydų bendruomenės pirmininko dr-o Vygodskio lüpomis, ir laikraštininkų bei literatų sąjungos atstovų pareikštą karštą protestą prieš gudų veikėjų persekiojimą; čia pat nuoširdžiai dėkoja jiem taip savo, taip nukentėsiųjų vardu.

Gudų Tautinis Komitetas sveikina visus nukentėjusius gudų ir lietuvių darbuotojus, tvirtai tikėdamas, kad teisybė ankstau ar vėliau gaus viršų ir kad neužilgo galės jie vėla grįžti į savo krašta, į kūrybos darbą, nuo kurio dabar yra atatrauki.

Visuotinojo žydų raštojo ir laikraštininkų susirinkimo protestas.

Visuotinasis žydų raštojo ir laikraštininkų susirinkimas šių metų vasario mén. 2 dieną Brinkės Sąjungos Valdybą ir Revoliucijos Komisiją, visais balsais nutarė: — protestuoti prieš Vilniaus lietuvių ir gudų literatų areštavimus ir prieš valdžios pasikėsinimą ant spaudos laisvės.

Susirinkimas reikalauja kuogrečiausia paluosuoti suareštuočius. (V. R.).

Vilniaus Seimo frakcijų būtent, „Odrodzenie — Wyzwolenie“, „P. P. S.“ ir Chominckio interpellacija del lietuvių ir gudų veikėjų areštavimų ir jų ištremimo iš Vilniaus krašto.

Naktį sausio mén. iš 19 į 20 dieną ir dar keletą dienų Vilniaus prokuratūros įsakymu buvo daroma masinės kratos lietuvių ir gudų visuomenės ir kultūros įstaigose — būtent: „Lietuvių Tautiniam Komitetė“; „Lietuvių Komitete Nukentėjusiems del karo šelpti“; „Lietuvių Valgykloj“; „Lietuvių Bendrovėj knygoms leisti „Svyturys“; „Svyturio“ spaustuvėje, (Lietuvių laikraščių redakcijose, Lietuvių Klube — Red.) ir kitur, taip pat — Gudų gimnazijo; gudų laikraščių redakcijose; Centralėje gudų mokyklų Taubyje; gudų muzikos-dramos Dr-joj; Vilniaus universiteto gudų studentų Draugijoj ir Gudų Tautiniam Komitetė.

Suareštuota gudai: Gudų Tautinio Komiteto pirmininkas — Jonas Kraskauskis; Komiteto nariai: Fabijan Jeremič, Vladimir Prokulevič (buves Slucko gudų Tarybos pirmininkas, kuris organizavo ginkluotą sukilimą prieš bolševikus); Andriejus Jakubecki's, buves Slucko sukilimo prieš bolševikus būrių vyriausias vadas ir b. Gudų Karo Komisijos narys, paskirtas Lenkų Valstybės Viršininko dekreto; Maksym Harecki, Aleksandr Karabač, Rodzevič ir keliolika kitų.

Iš Lietuvių suareštuota: Mykolas ir Viktoras Biržiškos, Pranas Augustaitis, kun. kan. Juozas Kukta, Pijus Mičiulis, Andrius Rondomanis ir keliolika kitų.

Viso suareštuota 42 asmenys. Areštavimai ir kratos kaikur buvo atliekama neleistinių būdu. Pavyzdžiu, gudų gimnazijoje buvo daroma krata pamokų valandomis, privarius policijos pilnus koridorius ir sales, ir laikant išsigandusius, susinervinusius vaikus iki 2 val. po piet.

Nepaisant tikrinimų, būk areštuotieji laikomi kalėjime gerose sąlygose, yra davinių, kurie rodo vienai ką kitą.

Areštuotieji kaltinama Baudžiamojo Kodekso 100, 101, 107, 108, 125, ir 129 straipsniais ir tam tikrų dekretų apie karą nusidėjimus atatinkamais punktais.

Kaikurie areštuotujų, kai Voleiša, Jeremič, Martynas Kukta ir kiti, paliuosuota vos išklausinėjus juos pirmą kartą, kas aiškiai įrodo, kad areštavimai daryta neturi patamatuotų davinių, ir nušviečia niekur nepraktikuojamas matodes masiniams piliečių areštavimams daryti ir juos kalėjiman kisti taip sau, „del viso ko“.

Kiti, vėl, kai Gudų Taut. Komiteto pirmininkas — Kraskauski's — asmuo politiniai žvilgsniai ypač didžiai atsakomingas, nebuvon tardyta.

Nepaisant visa to, naktį vasario mėn. iš 4 i 5 dieną 33 areštuotieji, nežinia ikišiol kurios valdžios nutarimu, nubausta banicija ir policijai eskortuojant išremta į neutralę zoną, nebaigus tardyt, nejteikus oficialaus kaltinamojo akto, nepravedus viešai bylos teisme.

Prieš išgabesiant kiekvienas areštuotujų buvo atskirai siunčiamas namon (eskortuojant dvemis ginkluotiems policijos agentams — Red.) atsišveikinti su šeimyna. Atsišveikiandami nežinojo nieko, kas bus, nes nuo jų buvo visa kas slėpiama, gi kaikurių policijos agentų buvo sakoma būsią išguiti ten „kur drabužių nereksią“ arba į Minską. Taigi areštuotujų šeimynose kilo didelė panika ir del to atsitiko daug baisių nusiminimo scenų.

Atsižvelgdamas į tai, kad atsakomingoji valdžia dar ikišiol nėra patiekusi oficialaus del šios bylos pranešimo, kad tokia sunki pabauda, kai banicija, uždėta «Litvos Srodkovos» piliečiams be viešo teismo nusprendimo, nėra teisės bei įstatymų numatoma, kad ištremtų darbuotojų tarpe besama žmonių, kurie savo lojalybę yra parodė kovodami greta lenkų prieš bolševikus, kad ištrėmimo faktu yra atimta iš kaltinamųjų galimybė teisėtai gintis bei pasiteisinti, kad visa šita byla, nenušviesta atatinkamai oficialių organų, kiršina ir giliai jau be to dideli šio krašto tautų antagonistų, ir mažina pasitikėjimą valdžia; kad, pagalios, negirdėtas valdžios pasielgimas gali sukompromituoti lenkų vardą mūsų krašte — Aukštasis Seimas teikias priimti šitokį nutarimą:

Laikinajai Valdomajai Komisijai siūloma:

1) skubiai tardyti areštuotujų byla;

2) bematant paskelbtį visuomenės žiniai, kaip dabar stovi ta byla;

3) padaryti Seimui pranešimą, ne vėliau kai per 7 dienas, kas tos bylos reikalau ikišiol padaryta.

(Šita dalis — 1, 2, 3 — buvo įnešta Seiman dar vasario 4 dieną. Red.).

4) pranešti Seimui, kas tikrai atsako už lietuvių ir gudų darbuotojų areštavimus, jų kalnimą ir ištrėmimą;

5) patraukti atsakomybėn kaltosius teisių peržengime ir leidusius sau tyčiotis darant kratas, kalinant ir išvežant;

6) duoti tremtiniam teise grįžti į Srodkovą Litvą.

Pasirašė: L. Chominski, A. Halko, E. Stefanovič, A. Karnicka, St. Helman, A. Zaštovt, St. Baginski, B. Šeptunovski.

Vilniaus Lietuvių visuomenės protestas.

Organizuotoji Vilniaus lietuvių visuomenė, susirinkusi 1922 m. vas. 12 d. šv. Mikalojaus salėje, turėdama omenyje, 1) kad lenkų vietinė vyriausybė yra paskutiniai laikais areštavus, kalinus ir pagaliau ištrėmus daugelį lietuvių, kurie atsidėjė dirbo visuomenės bei kultūros darbą ir 2) konstatuodama, kad lietuvių veikėjai ištremti be teismo, o daugelis ir be tardymo, taigi negavę teisės gintis; kad, taip prieš ištrėmiant, taip ištrėmus buvo ir yra kaltinami vien tik bendrais, nieku neremiamais dalykais, — laiko taip statomus kaltinius paprastu savo veikėjų ir Lietuvių tautos šmeižtu, gi areštus, kalinimus bei ištrėmimus neteisingais ir neteisėtais, o visa tai — žmatriu atskirų piliečių teisių lažymu ir visos lietuvių visuomenės engimu bei persekiojimu, ir visa tai smerkdama prieš tai griežtai protestuoja ir reikalauja nekaltais neteisėtais ištremtus lietuvius grąžinti ir viešai atitaisyti lenkų spaudos nuplėštą jiems garbę.

Visuotinio susirinkimo Prezidiumas.

(«Vilnietas» Nr. 34)

Gudų Tautinio Komiteto Vilniuje pranešimas.

Dviem dienom prieš rinkimus į „Vilniaus Šeimą“, sausio 6 d. gudų visuomenės organizacijos Vilniuje gavo žinot apie tai, kad tą pat dieną Vilniaus lenkų vyresnybė rengiasi suimti daug gudų veikėjų ir tuo atkeršinti jiems už tai,

kad gudų Tautinis Komitetas atsišakes dalyvauti rinkimuose.

Gauta taip pat žinot, kad tik atvažiavimas Vilniun Tautų Sąjungos atstovų privertė lenkų vyresnybę suėmimus laikinai atidėti iki rinkimams pasibaigiant.

Delto gudų veikėjas pulk. J. Ladnov'as tik ką atvykės iš Paryžiaus, aplankė Vilniaus lenkų vyresnybės pirmininką poną Meišavičių, kuris griežtai pasakė jam, jog jis apie sumanytus suėmimus nieko nežinąs, jog gandas apie juos nesutinkas su tikrenybe ir apie jokius gudų persekiojimus negali būti né kalbos.

Nepaisant šito, visai oficialaus pasakymo, 19 ir 20 sausio, naktį ir paskui dieną, daryta kratos daugumoj, gudų visuomenės įstaigų ir suimta daug gudų veikėjų. Kratos daryta: gudų Tautiniame Komitete, Gudų gimnazijoje, gudų laikraščiu „Bielaruskija Viedamasci“ ir „Bielaruski Zvon“ redakcijose, gudų centralinėje švietimo Taryboje, gudų knygynė, gudų muzikos — dramos kuopelėj, Vilniaus universito gudų studentų kuopelėj, stačiatikių dvas. seminarijoje. Darant kratos, suimta apie 20 žmonių; tame skaičiuje: 1) Andrius Jokubekis, gudų tautinio Komiteto prezidiumo narys ir sekretorius, buvęs Slucko apskrities sukilėlių vadas, buvęs gudų kariénės komisijos narys, kuri įsteigta Lenkų Valstybės Viršininko p. Pilusdskio dekretu, 2) Vladimira Prakulevič, gudų tautinio Komiteto prezidiumo narys, Slucko sukilėlių tarybos pirmmininkas, buvęs teisėjas, 3) Fabijonas Eremičius, gudų tautinio Komiteto narys, buvęs jo pirmmininkas, 4) Aleksandras Karabackis, gudų tautinio Komiteto narys, 5) Maksim Gareckis, gudų tautinio komiteto narys, laikraščio „Bielaruskija Viedamasci“ redaktorius, žymus gudų literatas, labai ligotas, 6) Rodevičius, gudų tautinio komiteto narys gudų dramatinės kuopos vedėjas 7) Niedomski, gudų tautinio komiteto narys, žemės darbininkų Sąjungos sekretorius, 8) Dubina, gudų tautinio komiteto raštinės vedėjas, 9) Valeisa, gudų muzikos dramos kuopelės pirmmininkas. Be to suimta keli mokytojai ir mokytojos, kurie buvo atvykė iš sodžių ir apsinakvojė gudų centralinės švietimo Tarybos būste ir keletas kitų asmenų.

Paryciu, 20 sausio, didokas policijos būrys įėjo į rūmus, kuriuose yra gudų prieglauda, gudų tautinis komitetas, laikraščio „Bielaruskija Viedamosci redakcija“ stačiatikių dvasiškių seminarija ir stačiatikių moterų vienuolynas.

Krata buvo daroma gudų tautinio komiteto ir „Bielaruskių Vie-damasci“ būstuose, gimnazijos direktoriaus būste, gimnazijos raštinėje ir klasėse, dvasiškių seminarijoje ir pas kai—kuriuos asmenis, kurie gyvena tuose rūmuose. Visos durys ir vartai buvo policijos užstota. Kadangi buvo šiokia diena, tai priprastu metu pradėjo gimnazijon rinktis mokiniai ir mokytojai. Policija leido įėti visiems, kurie tik norėjo, bet išeiti neleido, nė vieno. Kadangi policija įsiveržė į gimnazijos karidorius, tai pamokos, žinoma negalėjo eiti paprasta tvarka. Ypač ir delto, kad buvo suimta du gimnazijos mokytojai: Garecki ir Jakubecki. Vienok policija atsisakė išleisti iš gimnazijos net mažiausius vaikus ir tuo būdu, apie 400 mokinį pasijuto netekę laisvės. Kai vaikai išalkę iki 2 valandos, pabandė pasiskverbtai pro policijos eiles ir pabėgti namo, policija, užtaisiusi tikrais šoviniais šautuvus, atkišo juos į vaikus ir tiktai vyresnių mokinii sumanumas ir nebailumas sulaikė policiją nuo krauso praliejimo.

Sužinoję apie tai, kas atsitiko, gudų tautinio komiteto pirmininkas J. Kraskovski drauge su komiteto nariu inžineriu A. Trepka kreipėsi į lenką vyresnybę, reikalaudami, kad bent būtų paleisti suimtieji gimnazijoj keli šimtai vaikų. Vienok lenkę vyresnybės pirmininkas Meištovič atsisake priimti juos; taip—pat pasielgė ir kiti aukštesnieji vyresnybės nariai. Bet kaikurie privatūs asmens lenkai pasipiktinė biauriu vyresnybės pasielgiimu su gudų vaikais, kreipėsi į prokuratūrą, ir delto suimtieji vaikai apie 2 val. paleista namo.

Visi suimtieji gudų veikėjai tuoju po suėmimo nuvaryti centralinį kalėjiman, į Lukiškius. — Vilnius sausio 21 d. 1922 m.

Komiteto pirmininkas
S. Kraskovski.

Už sekretorių prezidiumo narys
Lukkevič.

•Bial. Žvon. Nr. 3 (20) 22.

Žydų visuomenės balsas del lietuvių ir gudų darbuotojų areštų.

Vilniaus Žydų bendruomenės pirmininkas d-ras Vygodski's patalino žydų dienrašty "Der Fraind" (22 Nr. 25—l—22) šitokio turinio pareiškimą:

— „Kaip šio krašto pilietis negaliu tylėti nepareiškės kategorinio protesto del masinių areštų, išroviusių iš Vilniaus visuomenės daugelį vienos lietuvių ir

gudų kultūros ir politikos darbuotojų.

Žinoma, bus teismo tardymas, bus teismo sprendimai, gal būti net bus paganėdintas tuomi aklas teisingumas.... Vienok neturės tai vertės, nes jisai — aklas!

Svarbu — kas kita. Svarbu tai, kad daug visuomenės veikėjų, spaudos ir šiaip įvairių įstaigų darbuotojų pašalinta nuo darbo; gi visa tai padaryta neva „legaliu“ keliu. Ir mes turime žiūrėti į tai ne kaip į pripuolamą apsieškimą, ne kaip į kaprizą, tačiaus kaip į tam tikrą sistemą.

Aišku, kad čia besama tendencijos bei noro iš pamatų griauti lietuvių ir gudų kultūrą. Šiame krašte — „ad majorem Poloniae gloriam“.... Taip bent matosi.

Rusų carato spaudžiama visų keturių šio krašto tautų demokratinė inteligenčija pastaraisiais 30—40 metais buvo sudariusi solidarę vienybę krašto reikalams ginti ir kartu su atatinkamais Rusų sluoksniais kovoti su bendru priešu. Žinoma, įvairių tautų grupės turėjo skirtinų idėalu kas link mūsų krašto surėdymo ir jo politinės ateities; kildavo iš to ir nuomonų įvairumai atskirais klausimais. Vienok visos tos grupės buvo stipriai rišamos tikru nuoširdžiu demokratizmu, lygybės ir laisvės siekimais, gi prieš carizmą vienoda neapykanta ir jo darbų pasmerkimu. Daug aukų sudėjo tos organizacijos, daug jų darbuotojų buvo nubausta, tačiaus ideja plėtési ir stipréjo.

Išpradžių ir visu pasaulinio karo metu ta demokratinė organizacija vienybė neiro, bet reiškėsi. Visi okupantai kovojo su ta jėga, rovė ir metė kalėjimuosna atskirus darbuotojus. Likusieji gi vėl greta kito kito išvien kovojo už šviesią mūsų krašto ateitį; išvien vėl aukas dėjome. Nuoširdžios pagarbos jausmus mes reiškėme nukentėjusiems.

Taigi ir šiandien protestuodamas prieš gerbiamu mūsų draugų areštavimus aš žemai lenkiu galvą pagerbdamas jų garbingą nelaisvę ir pareikšdamas gilius užuojatos žodį". —

Mokslo Draugijos Komiteto protestas Laikinosios Valdomosios Komisijos pirmininkui.

Naktį iš sausio 19 į 20 d. Vilniaus teismo prokuratūros įsakymu padarius kratu daugelio lietuvių veikėjų būstuose, įstaigose ir laikraščių

redakcijoje, yra, tarp kitų Vilniaus gyventojų lietuvių, areštuoja ir Lukiškių kalėjiman pasodinta Lietuviaus Mokslo Draugijos Komiteto nariai: Myk. Biržiška, filos. d-ras, Pranas Augustaitis ir d-ras Jonas Augevičius, o naktį iš vasario 4 į 5 d. drauge su kitais išgabenta jie į demarkacijos liniją ir ten paleista. Kadangi jie buvo suimiti prokuratūros įsakymu ir dauguma jų dar net nebuvo ištardyta ir be teismo sprendimo nubausta išgūjimu iš savo krašto, kas yra priešinga pamatiniams baudžiamosioms teisės dėsnims kultūringuose kraštuose, tad Mokslo Draugijos Komitetas savo posėdyje vasario 12 d. nutarė griežtai protestuoti prieš minetų Komiteto narių nepamatuotą ir neteisingą ištremimą ir reikalauti iš Tamstos, kad būtų duota jiems teisė grįžti atgalios Vilniu.

Mokslo Draugijos Komitetas.

Vilniaus lietuvių mokyklų tėvų ir globėjų protestas Laikinosios Valdomosios Komisijos Pirmininkui.

Mes, čia pasiraše, lietuvių mokiniai tėvai ir globėjai, susirinkę 1922 m. vasario m. 5 d. Tėvų Komitetui rinkti, sužinojome, jog tarp suimtųjų š.m.sausio 20 d. lietuvių yra: 1) pil. Mykolas Biržiška — Vilniaus Lietuviaus gimnazijos Direktorius, 2) pil. Viktoras Biržiška — matematikos mokytojas, 3) p. Andrius Rondomanskis — lenkų kalbos mokytojas, 4) pil. Juozas Grabauskas — 4 klasės miesto mokyklos vedėjas ir 5) pil. Jurgis Mileris — 2 klasės mokyklos vedėjas.

Čia išvardytiems asmenims mes esame pavedę mokyti ir auklėti mūsų vaikelius. Vilniaus lietuvių mokyklas, varu išvarius jas iš turimų būstų ir sistematinių persekiojant Lenkų Viduriniosios Lietuvos Valdžią, jau kelis kartus yra gavusios smarkių smūgių, kas labai pakenkė tolydiniam mūsų vaikų mokslui. Dabar jau dvi savaiti išlaikius kalėjime išvardytuosius mokyklų vedėjus ir mokytojus, be jokių jų kaltinimų įrodymų, nes nejiteikta kaltinamieji aktai, nepatraukus teismam už tariamus nusikaltimus, tiesiog savavalai ir neteisėtai ištremti jie iš „Vidur. Lietuvos“ krašto.

Del visa to mes čia keliame griežčiausį protestą prieš įsivyravusį teisių laužymą, kuris neduoda mažiausiai to krašto ramiųjų piliečių asmens neliečiamybės garantiją, ir reikalaujame tuoju sugražinti mūsų mokytojus ir laiduoti kaip lietuvių mokykloms taip ir jų mokyto-

jams lygias su lenkų tautos mokyklų ir mokytojų teisėmis.

Vilnius, 1922 m. vasario m 7 d.

*Parašai (60 tėvų ir globėjų,
gyvenančių Vilniuje).*

Vilniaus Universiteto Gudų Studentų protestas.

Vilniaus Universiteto Studentai-Gudai, susirinkę sausio mén. 26 d., ir apsvarstę pastarųjų dienų įvykius nutarė:

1) Protestuoti prieš kratos padarymo faktą naktį sausio mén. iš 19 i 20 dieną Gudų Studentų Sąjungos būste, neturint tam Jo Magnificencijos (Rektoriaus) leidimo, ypačiai kad einant Sąjungos Statutu, Universiteto Tarybos patvirtintu, Studentų Sąjunga yra grynak tik kultūros bei švietimo organizacija;

2) protestuoti prieš tam tikrų Vilniaus Universiteto „studentų“ grupių darbuotę, kurie dėvėdami savo „batoruvkas“ (baltas kepure), reiškia—veikdami oficialiai kaip studentai, dalyvavo policijos agentų rolose darant kratas ir areštavimus kai visuomenės įstaigose, taip ir Gudų studentų organizacijoje (Sąjungoje, kurios duris jie laužė matydami kybant ant jų pasirašytą paties Jo Magnificencijos kortele);

3) protestuoti prieš kratos darymo būdą Gudų Gimnazijoje, kur mokiniai, maži vaikai, buvo įleidžiami darant kratą į gimnazijos vidų, o iš ten neleidžiami išeiti grąsinant jiems ginklais;

4) protestuoti prieš kratų darymą įstaigose, kurios teturi pasitačiusios sau tikslu kultūros bei švietimo darbą ir nieko bendra su politika neturinčios, kai, pavyzdžiui—Gudų Muzikos - Dramos Hurtok'as (Ratelis), gimnazija etc.

5) protestuoti prieš lenkų valdžios persekiojimus gudų visuomenės ir jos darbuotės slopinimą uždarant gudų visuomenės įstaigas, mokyklas, laikraščius, areštuojant darbuotojus, trumpai sakant—stengianties panaikinti visą gudų tautinių judėjimą.

Višto dėliai gudų studentai negalėtik, kad ir jų organizacija galėsianti ateity įvaisi plėtotis.

(„Bielaruski Zvon“ Nr.4)

Lietuvių ir Gudų žmonų protestas dėl jų vyrų areštų ir ištremimo.

Mes, ištremtųjų lietuvių ir baltarusių žmonos, netekusios savo globėjų vien delto, kad jie buvo tikri

patriotai, nenorėjo išsižadėti savo tévynės ir atvirai ir garbingai gynėjos reikalus, gynė taip, kaip privalo ginti kiekvienas žmogus patriotas, kuris nenori savo sąžinės ir teisybės minti po kojų, mes—žmonos, protestuojame ir pareiškiamė netik vienos visuomenei, bet ir visam kultūringam pasaullui, jog štie vieitos lenkų valdžios darbai yra neteisti ir nežmoniški.

Mes, neteisingų kančių suspauštos, begalinio sielvarto slégiamos klausiamė: už ką?

Ar girdėtas daiktas, kad šaly, kuri dedasi didžiuojantis kultūra, patriotizmu ir žmoniškumu, būtų tokios eibės daromos; kad žmones niekuo nedėtus, vidūnaky stvertų ir sodintų kalėjiman, kaip kokius bai-siausius nusidėjelius, ištisas savaiteis laikytų neteisę ir netarde, o kaikurius net nė žodžio nepaklausę, ir pagalios vėl naktį siųstų nežinia kur, ir dar verčian stipriai sargybai lydint parvykti namo, idant per kelias minutes persivilkti ir atsisveikinti su likusia be globėjo šeimyna, su mažais verkiančiais vaikučiais. Ir šitas vidūnakčio, baisius slėpinį ir aplinkybių atsisveikinimas, tarsi vedama žmonės sušaudyti, šitas atsisveikinimas gal amžinai pakirto mūsų ir mūsų vyrų sveikatą. Taip ir tokiu sunkiu laiku vyrų, žmonų ir vaikų nervus tamptyti barbarai tegali. Toki vaizdai visam gyvenimui pasiliks ir tenebūnie davanota tiems, kieno tai yra pradžia!

Težino visi, jog mes, žmonos, ligi šiol iš Vilniaus ir teismo valdžios viena tegirdėdavome: „Ne mūsų valia, taip iš aukščiau liepta“. Viso šitoj negražiojoj istorijoje neat-siranda kaldojo, nes visiems gėda prisipažintil. Už ką, klausiamė, už ką mes čia tiek prisikentėjome ir dar tų kančių galо nematyti? Mes reikalaujame reabilituoti mūsų vyrus, reikalaujame tuojaus juos sugrąžinti; reikalaujame paskelbti visas kliaudis ir tardymo surinktus parodymus, reikalaujame idant visa šita byla kaip galima teisingiau ir plačiau būtų iškelta aikštēn, byla, kurią valdžia paslėpus laiko, bet kurią vienos lenkų spaunda stengiasi dideliausiai išpūsti, norėdama minią sukelti prieš lietuvius ir baltarusius.

L. Augevičienė, A. Augustaitienė, B. Biržiškienė, Dyšienė, Grabauskienė, L. Hareckienė, A. Jakubeckienė, V. Kraskauskienė, V. Liandsbergienė, Mičiunaitė, M. Mičiulienė, Nieviadomskienė (†), A. Proklevičienė, F. Rondomanskienė, Semaškienė, J. Stadzevičienė, Šulcienė.

(„Vilnietis“).

Red. prieras. Prieš šį protestą begediškai išdriso protestuoti matyt netekę sąžinės ir širdies lenkų ponios. Jų protestą dame žemiu.

Oficialus pranešimas dėl areštų.

(Wap.) Del padarytų Vilniaus prokuratūros įsakymu Sausio mén. lietuvių ir gudų areštų Vilniaus Spaudos Agentūros atstovas gavo iš oficialių šaltinių šitokių žinių: Surinkta iki šiol sekimo bei tardymo medžiaga išvedusi aikštēn:

1) Samoką Valstybės perversmei padaryti; šiuo reikalu buvę gaunama iš Kauno Vyriausybės ir „Latauskio grupės“ nurodymų ir didžiausios pinigų krūvos;

2) Šnipavimo ir kovos organizaciją;

3) Veikimą tarptautiniams sanitiniams suerzinti;

4) Komunistų akcijos palaikymą saviems tikslams, ir kaikurių kaltinamų asmenų toje akcijoje dalyvavimą;

5) Akciją, kuri rėmusi spekuliaciją ir karą nusidėjimus Kaunui gundant iš priešingumo pobūdžiu.

Aukščiau nurodyti apkaltinimai yra teismo tardytojo suformuluoti atatinkamai Baudžiamojo Kodeks 100, 101, 107, 108 (p. 6), 125 ir 129 straipsniams ir specialiemis Dekretams apie karą nusidėjimus. Paaiškėjo, kad išrinkus seimą, „dalyvaujant labai žymiai gyventojų daugumai“, (?!) Red.), kuris turi teisėtai išspręsti krašto likimą, agitatorių grupė įbrukė sau galvon pąjiegianti sukelti krašte maištą seimo susirinkimo momentu. Tačiaus vienos gyventojai neprijautė tam, gi teismo valdžia visai užkirto kelią. Vilniaus valdžia nenorėdama drumsti tos šviesios valandos, kada susirinkęs seimas pareikš krašto gyventojų valią; kada gali vykti ir betarpės derybos, kurias pasiūlė Kau-no Lietuva (Suprask Neprieklausoma Lietuva. Red.) ir priėmė Varšava,—nenorėdama visa tai drumsti Vilniaus valdžia, Lenkų respublikos vyriausybės kelis kartus patariama, padarė šitokį nutarimą: Nugabenti i neutralę zoną iki lietuvių demarkacijos liniei ir perduoti „Kauno Valdžiai“ šiuos asmenis: 1) Augustaitij Praną; 2) Augevičių Joną; 3) Biržišką Mykolą; 4) Biržišką Viktorą; 5) Grabauską Juozą; 6) Jace-kevičių Stasi; 7) Insodą Petrą; 8) Kun. Kan. Kuktą; 9) Liandsbergi Ceslavą; 10) Mičiulių Pijų; 11) Milej Jurgį; 12) Marciauskaite Mariją; 13) Povydį Juozą; 14) Rondoman-skį Andrių; 15) Stadzevičių Boles-

lavą; 16) Semašką Joną; 17) Šulcą Tadą; 18) Vaičiuną Joną; 19) Mičiuną Andrių; 20) Dyšą Juozą; 21) Dubina Vlas'ą; 22) Harecki Maksim'ą; 23) Jokubecki Andrieju; 24) Karabač Aleksandr'ą; 25) Kupčik Zinaidą; 26) Kraskauski Joną; 27) Lemieš Vincentą; 28) Miešoček Tamošiu; 29) Niewiadomski Polikarp'ą; 30) Prokulevič Vladimir'ą; 31) Polikša Aleksiej'ų; 32) Rogač Sergiej'ų; ir 33) Michalevič Vladimira. Be to 7 suimtųjų paliuosuota jau anksčiau, gi 2 šiomis dienomis. Tardymas tėsiama tollyn.

(«Litwa» 4 Nr.)

DOKUMENTAI.

I.

Pulk. Chardigny telegrama Vilniaus lietuvių paliuosavimo reikalui, (E. 28—I). Lietuvos atstovas T. S-gos Kontrolės K-jai p. Jonynas paprašė tos komisijos intervencijos suimtųjų Vilniaus lietuvių paliuosavimo reikalui. I tai sausio 27 d. gavo tokią telegramą, per Gener. Stabą:

„Kaunui (adresatas nejvardintas) Lenkų Vyriausybė ėmėsi reikalings priemonių, kad paskubinus paliuosavimą asmenų suimtį Vilniuj. Aštikiu, kad šis paliuosavimas tuoju įvyksiąs“.

Pulk. Chardigny.

II.

(WAP.) Ištremtieji iš „Srodkovos Litvos“ lietuvių ir baltarusių buvo atiduoti neutralinėj zonoj Lietuvos karo valdžiai. Gavęsi siūčiamuosius, Lietuvos kariuomenės leitenantas išdavė šitokį kvitą: „Aukščiau nurodytus 33 asm. priemaius iš Vilniaus Policijos Vyriausios Komandos inspektorius komisaro Sikorskio 5-II 22 (—) L-tas Viršila.

(„ViInietis“).

Dėliai Vilniaus ponų lenkių protesto.

Nesenai viename „Rzecznopolsko“ numerij buvo iđetas lenkių, Vilniaus krašto «piliečių», protestas. Jos taip šventą ir garbingą lenkés vardą, kitados su pagarba vartotą, dergia neapykantos purvais, žemina fanatizmo ir apjakimo žodžiais...

Esu lenkė, ir delto laikau savo prievoles tam neva patriotiniams tų poniams atsišaukimui prieštarauti, kad tuo būdu bent šiek-tiek nuvalius lenkés vardą nuo žeminančios ją dėmės ir parodžius, jog ne visos lenkés pamiršo, tas vardas pagarbos buvęs vertas.

Mat, tos ponios pradeda, rodos, visai protingai ir teisingai,—su pasibaurėjimu peikdamos vyresnybės sauvaliavimus, kokie atsitinka apšiestame krašte, bet baigia visai netikėtu būdu, stebindamos išsyk skaitoja, kuris buvo prirengtas prie ko kita.

Štai proteste sakoma: „susirūpinę lig širdies gilumos krašto likimu“... Ištikrujų, reikia pripažinti, jog kiekvienas pilietis ir pilietė, kuris ima širdin savo Tėvynės gerovę, dabar dėliai įvykusio sauvaliavimo ir valdžią žeminamo fakto, privalo labai susirūpinti krašto likimu... Tikriausia tiesa!

Toliau ..., Stovime prieš negirdėtą žmonijos istorijo — teisių sulažymo faktą... Kiekvienas skaitantis ir nusimanantis apie dabartines valandos reikalus supras, kad kalbama čia apie neteisėtą, nereikalingą, „šaukiantį dangun atkeršymo“ Šio krašto piliečių lietuvių ir gudų suėmimą ir jų biaurų ištremimą, kuo baisiai pasipiktino visa, kas jausti ir galvoti dar gali... Taigi kaip ligi šiol esame visai tvarkoj...

Skaitome toliau: „Raginame visą visuomenę galingai protestuoti ir tuo ginti laužomas privilomas visoms apšvestoms tautoms teises“. Visai tobula! Ištikrujų stiprus turėtū būti protestas, jei prie jo prisdėtū kiekvienas, kuris jaučiasi šios šalies pilietis; juk laužoma visos pilietinės teisės; juk išvežti iš valstybės, ištremti be teismo, neprirodžius kaltės ir net kaltinamujų neištardžius, neišdris nė viena tikrai apšviesta valstybė, o juo labiau tokia, kuri nuolat giriasi savo civilizacija ir kultūra.

Lig šiol, jei tik atvirai ir nuoširdžiai pasakytais tiesai, galima pritarti; bet čia netiketai pasirodo „finis coronat opus“. Galas netiketas ir nepaprastas, skaitome: „kokia teisia remiantis paleista politiniai nusidėjeliai, kurie buvo suimti teisių ir pilietinių prievoļių laikant?“ Pirmiausia, tegu leista man bus paklausti, kaip ne kartą visuomenės balso jau klausta ir net Seime paklausimai kelta, pasakykite gerbiamosios ponios (gėda lenkėmis vadinti), kokią teise turite išvežtus piliečius lietuvius ir gudus vadinti nusidėjeliais? Ar tai ne per daug skubu (nesuprantu, kam tokis skubumas), iki ištremtųjų kaltė ir prikišami nusidėjimai dar nėra irodysti ir teismo nenagrindėti, nors visuomenė ir kiti teisėtieji veiksmai reikalauja pasakyti tiesą... Ko teismas užsikirtęs tyli ir nepritaria jūsų «humanitariniams» ir griežtiems protestams? Ar nežinote jūs, gerbiamosios ponios, kad tokie jėzdėmai ir šmeižimai nepraleidžiamamie kais, kad kaltinant ką nors rei-

kia kalte teismu irodyti? Esu beveik išsitikinus, kad lietuvių ir gudų visuomenė užtos už nukentėjusių garbę ir paprašys, kad ponios nusidėjimą irodytute, nes be to...

Labai skaudu, kai panašius šmeižimus tenka skaityti pasižymėjusios savo melaginga neapykanta „Rzecznopolsko“ ar kitų laikraščių skiltyse, bet kai rašo taip lenkės savo aukštame ir karštame «patriotiniame» proteste, tai kraujas stingsta gyslose ir baimė apima dėliai tautos ateities, tos tautos, kuri turi šitokias rimtų ištaigų vedėjas ir vadoves... O jeigu jos yra dar motinos ir žmonos?... Ko tokia motina, kurstanti tautų kivirčus ir skiepijanti neapykantos ugnį, gali išmokyti savo vaikus? Gal tik asistuoti ir eiti «pagarbos» sargyba, darant kratas ir suėmimus?

Tegu išmoko juos bent slėpti studentišką kepuraitę, nes ji ant tokų studentų galvos gali gėdos ugnumi deginti kiekvieną, kuri save gerbia, lenke. Ko išmokys moteriškė, kuri gundo neapykantos kovon? Moteriškė, kuri nesibauri jokių sauvaliavimo ir prievertos priemonių? Moteriškė, kuri ragina daryti artimui nuoskaudą?..

Ar taip kalba moteriškė, kuri kaip saulės spindulys, privalo savo itaka švelninti ir raminti gieduliams audras? Ar taip elgesi moters-lenkės, kurios visuomet buvo apsupatos pasišventimo ir heroizmo žvagždžių ir veikė altruizmo ir žmoniškumo varden? Lenkė, kuri tą vardą turi pagarboje ir supranta jo išdidumą, privalo tikrai parašyti protestą, jau jei ne apie neteisėtumą, tai bent dėliai barbariškų žiaurumų, bė kurių neapsiėjo nė suėmimas, nė ištremimas minimų piliečių. Moteriškė supranta visa ką labiau jausmais, gyvena labiau širdimi, negu smegenimis, delto greičiau ir aiškiau supranta tuos moralinius įvykius, tuos kentėjimus ir kankynę ir neramumą audrą, kuriuos teko pergyventi ištremtųjų motinoms, žmonoms ir vaikams, kuomet po baisios paslapties priedanga pargabenta apie 2 — 3 val. nakties kalinius išbalusius, sunykius, neškuotus, kelioms minutėms namo atsisveikinti su šeimyna; liepta kelti vaikus ir t. t. Nepaprastu žiaurumą parodyta, ir dar nepamiršta atsiminimai apie tuos žiaurumus, kuomet dar Vilnius „,šią girdėjo apie tokius ištremimus, nelemtam atsiminimui“...

Ar tos ponios pagalvojo apie tų moralinių kankynių baisumą? Tur būt ne... šimtą kartų ne... nes reikėtū būti ne moteriške, ne motina ir ne žmona, bet... išsigimusi sutvėrimu ir... ne būti lenke.

Taigi labai gaila, kad gerbiamosios ponios nebuvu pakankamai susipažinę su dabar svarstoma byla ir nežinojo, kad teismas ištremtų piliečių dar nepripažino nusidėjelias, o užtat bausti juos ištremimui neturėjo teisės.

Jeigu Kauno kalėjimo požemiuose, kaip tvirtina savo pretenzijas gerbiamosios tautietės, nuo senai laikomi lenkai, tai tur būt jie pasodyt i ten tik prirodžius kalte, o jeigu būt ir ne taip (apie tai man neteko sužinoti), tai laikymasis dėsnio: „akis už akį ir dantis už dantį“ neturėtu teršti moteriškés krikščionės lūpų, tuo labiau moteris, kuri yra lenkių krikščionių sąjungos pirmininkė. Jeigu šiek tiek plačiau būtų suprasta Kristaus mokslas, tai nebūtume matę tokius protestus, kurie primena viduramžių fanatizmo laikus, ir neterštų lenkių, kurių vardas pastaruoju metu (širdies sopejimui turiu pripažinti) daug neteko savo šventumo ir šviesumo.

Turiu vilties, kad visos neapakuosios iš fanatizmo lenkės sutiks su mano įsitikinimais ir stos ginti nuskaustą tiesą, nes... ar gi jūs protestas, gerbiamosios ponios, būtų (tai gėda!) visų lenkių protestas?.. Tur būt ne... ir šimtą kartų ne?

Gėda, diidelė gėda jums, ponios!

Julė Vikerčiutė Kairiukštienė.

Vilnius, vasario 14 d. 1922 m.

„Litwa“ 1922 vasario 17 d. Nr. 12.

Dabar tai jau nebeišsisuksite, ponuliai!

Kada prasidėjo Vilniuje lietuvių ir baltarusių suėmimai, tai lenku laikraščiuose pasirodė pusiauoficialių pranešimų, už ką jie visi areštuojami ir kalėjiman sodinami. Buvo aiškiai kalbama, kad visi suimtieji labai nusidėjė, ir jiems gresia mirties bausmė. Net gatvėse pasirodė didelių plakatų, kur kalbama buvo apie baisios lietuvių-baltarusių-komunistų organizacijos susekimą.

Vilnius sujudo. Jo ramūs gyventojai sužinojo, kad kun. kanauinkas Kukta turėjo savo bute daug ginklų ir bombų ir pragaro mašinų. Seimui susirinkus kun. kanauinkas Kukta būtų paslėpęs savo kunigo rūbuose daugybę tų naikinimo įrankių, prisiartinės prie seimo ir sumaisės jį su žeme.

Ir būtų žuvę visi Vilniaus krašto išrinktieji žmonės o drauge su jais ir daug visai nekaltau žmonių — taip sau praeiviu. Bet Vilniaus policija susekė visą tą baisią organizaciją ir pasodino ją kalėjiman. Prasidėjo tardumas. Be ginklų ir bombų buvo rasta daug visokių kompromituo-

jančių poperiai. Visa tai buvo skelbiama laikraščiuose ir dar labiau žodžiu nemokančiu skaityti tarpe. Visi neramiai laukė teismo ir jo teisingo nutarimo: pakarti visus suimtuosius. Tik štai sekmedienį (II-5) pasklido po miestą gandas, kad visus suimtuosius kažin kur išvežę. Apie išvežimą visi kalbėjo, bet niekas nežinojo, kur ir kam. Pirmadienį vakare visi persaikėtė „Gazetoj Vilenskoj“ šitokią žinią: „Suimtuju Ljetuvių paleidimas“.

„WAP sužinojo iš tikrų šaltinių, kad šeštadienio naktį visi suimtieji lietuviai ir baltarusiai buvo paleisti. Suimtuju dalis su Biržiškomis priesakyje buvo išsiusta Kaunan. Kiti gavo teisės gyventi Vilniuje. Tardymas tebeina.

Tai įvyko del Lenkų valdžios pakartoto užsistojimo.

Ryt bus daugiau ir tiksliau apie tai.“

Ka galėjo pamanyti skaitytojai, tokios žinios pasiskaitė. „Gazeta Wilenska“ tur būt norėjo įkalbėti žmonėms, kad Lenkų valdžia taip be galio gera, jog ir didžiausiams prasikaltėliams atleidžia. Tik, kažin, ar jি net savo skaitytojų tarpe ras tokį, kurie tam įtikės.

Bet geriausiai tos žinelės vieta tai: „Tardymas tebeina“. Išsiusti prasikaltėlius į svetimą valstybę, su kuria jokio susisiekimo nėra, ir varyti toliau tardymą, tai... tai... tik „Srodkovoje Litvoj“ tegalima. Šios valstybės valdžia, pabaigusi tardymą, atiduos prasikaltėlius teisman, šis nutars juos visus nubausti mirtimi ir savo nutarimą nusių Kaunan. Gavę tą teismo nutarimą Kaune, bematant visiems jiems galvas nukapos...

Dabar ponuliai, tai jau nebeišsisuksite!

Niekas.

(„Vilnius“ Nr. 29).

Idomus protestas.

Senai jau nesu girdėjės vilniečių moterelių. Po paskutinio savo „tautinio - kiaušinio“ pasirodymo Vilniaus stotyje, kur vadovavo ponia M., vilnietai emėsi namų darbo.

Per rinkimus į Vilniaus „seimą“ negalima buvo švyterėti - pasirodyti, nes moterėlėms, jeigu jos būtų užsimanę išnaišinti priešininkus, būtų pritrükę jėgų ir kiaušinių. Rinkimų laikas buvo vilnietai vien tik agurkų metas.

Toliau įvyko naujas jau vaikiškas darbas, kurį varė „Srodkovos Litvos“ galūnai - medžioklė lietuvių ir gudų. Cia tai moterėlės rankas tryne - džiaugėsi, kad pagalios suimtieji bus pražudyti. Tik štai teisinumo ratas pasisuka atgalios ir vie-

ton nubausti „nusidėjelius“ mirtimi išsiusta juos iš „Srodkovos Litvos“. To tai jau permaža - galvojo parinktujų „mėlynakai“ moterelių kuopelė. Turim reikalauti, kad teisinkai paiteisintų, turim paskelbt protestą, turim sujudinti visą visuomenę. Tegu subruzda, tegu paleidžia savo paipiktinimą, tegu dar kartą griebiasi kiaušinių ir apdrabsto... Moterėlės, ponios — vilnietai lenkės, klausiu jūsų, ką gi?...

Ar pasirašiusios protestą, šio paulio galūnų atstovės, herbuotosios ponios, nesuprantate, jog tie žmonės, jeigu jie paleista, buvo nekalti. Ar norite mėlu aptemdyti vilniečių prastuolių protą, kad paskiau juos dar kartą sugundžius prie atlitojo įvykio, prie kiaušinio darbo?...

Puikias vadoves jūsų asmenyse turi vilnietai.

Moterėlės - lietuviės, ramios darbuotojos, atsidavusios savo vaimams motinos, nerékauna, nešukauja, triukšmo nedaro, nors turi daugiau teisių. Jos sopulius ir kentėjimus tyliai nešioja savo širdyse, tyliai apraudoja savo penėtojus - vyrus, kurie nuo jų žiauriai atskirta ir ištremta. Prieš ką jūs, didikės ponios, protestuojate? Ko norite pasiekti savo protestu?

Ar gi taip trokšte trokštate matyti jūr kraują, ar norite sujaudinti savo jausimus, o gal būt norite pasipuošusios ir kvėpalais apsišlakščiusios parodyti tiems nelaimingiesiems savo malonę - būti teisme jū bylą teisiant, kad, žiūrėdamos į juos per lornetą, galėtute reikšti savo nusprendimą, kaip buvo pernai „udarnikų“ bylą teisiant?

To reikalavo vilniečių poniu kuopelė, kurios jau pernai rudeni sugundė vietos moteris - prastuoles, kad jos padarytų stotyje „kiaušinių ir kačių“ serenadą.

Jūsų protestas, ponios, tai greit nykstantis blykstelėjimas Vilniaus padejė.

„Litwa“.

Š lenku „krajovcu“ spaudos.

I.

J'accuse! (Kaltinu).

Teismo valdžia yra areštavusi žymiausius Vilniaus lietuvių ir gudų darbuotojus. Byla esanti labai rimta, — anot pusoficialaus komunikato pranešimo, kurime čia pat — jau paduodama ir visa eilė užmetimų, kame jie kaltinami.

Galimiausiai jū *līg* atrodytu darbuotė esamai valstybės tvarkai nugriauti ir tarptautinei kovai sukelti

Užmetimai, beabejonės, sunkūs. Istatymų keliu einant už tokius nuskaltimus smarkiai baudžiamas. Turime tikros vilties, kad jei sykį teisingumą

dabotojai yra atkreipę savo akį į šito kius nusikaltimus lietuvių ir gudų tautybės piliečių eilėse, tai be abejonės neužmerks tos pat akies, matydam i tokius pat nusikaltimus ir lenkų tautybės piliečių eilėse.

Taigi pirmučiausia kaltinu „Rzeczpospolita“ redaktorių vykinant jam nuolatinis minios siundymus ant žydų tautybės piliečių; kaltinu „Rzeczpospolita“ kartu su „Gazeta Wileńska“ skelbiant ir keliant kovą prieš lietuvius. Gi griaujant esamą čia valstybės tvarką kaltinu visą, in corpore, „Lenkų Centro Rinkimų Komitetą“ (Polski Centralny Komitet Wyborczy), kuris savo atsišaukiimuose viešiai didžiuodamas skelbė, kad Vilniaus Seimas turės pagalios padėt galą „Srodkovos Litvos“, kaip valstybės, esybei ir turės ją įterpti į Lenkų Rzeczpospolitą.

Visai teisingai „Rzeczpospolita“ polemizuodama su „Gazeta Krajowa“ tikrina, kad jeigu iki šiol nebuvo už tai baudžiamā, tai toliau neturi taip būti.

(„Przegląd Wileński“)

II.

Reikia pasitraukti.

Paskutiniame „Wileński Kurjer Poswiąteczny“ numerly mes jau esame reikalavę, kad valdžia oficialiai paaškintų ir nušvestų visą lietuvių ir gudų darbuotojų areštų dalyką. Esame reikalavę paskelbti viešai visuomenės žiniai „visą teisybę“ ir patraukti smarkion atsakomybén šios liūdnos bei kompromitingos aferos kaltininkus.

Tuo tarpu belaukdami tu paaiškinimų gavome žinią (kuri į mus padarė perkūno trenksmo išpujį) kad 33 suimtieji darbuotojai yra išgabenti į neutralę zoną, kad iš jų yra atimta teisė grįžti Vilniun ir kad visa tai esą padaryta tam, idant „linksmas ūpas nebutų sudrumstas“.

Jau net Vilniaus „Rzeczpospolita“ išreiškė daug abejonės, ar tikrai galėjo būti tokia suimtų išgabėnimo priežastis, kaip tai pranešė megianti „gerintis“ spaudos agentūra „W. A. P.“. Ir vargu galima būtų rasti tokai naivus žmogelis, kuris įtikėtų, šita „svarbi priežastis“ esanti tikra.

Kaip tik kitaip. Is ten kyšoja kas kita: kyšoja kompromitacija tu, kurie tuos arestus yra sugalvojė ir padare, kurie visą tą bylą yra sukelę; kompromitacija ponų: Meišavičiaus Aleksandro; prokuroro Przyłuskio; Varšavos delegato Tupalskio ir vidaus reikalų departamento direktorio Senkevičiaus.

Norėta paskiau suversti visa kaltė ant Varšavos valdžios, pasinaudojant tame darbe prigulminga Spauda, būk Lenkų vyriausybė įsakydama paliuosuoti suimtuosius nedau-

vusi galimybės vienos Šerlokams Holmsams prirodyti ištremtiesiems jų kaltės.

Teisybė, Lenkų Vyriausybė kategoriskai reikalavo paliuosuoti iš kaltimo suimtuosius, kad jie galėtų pasiteisinti laisvi būdami, bet gi niekas jums, ponuliai, neliepė ištremti juos iš Vilniaus, kaip ypač neliepė juos arestuoti.

Šiuo klausimu „Gazeta Krajowa“ (Nr. 36) šit ką rašo: (Straipsnis užvardintas „Del areštų“).

— „Visoj Europoj, deja, pagarsėjusi lietuvių ir gudų suémimo byla pasibaigė visiems stačiai netiketai.

Naktį, iš š. m. vasario mén. 4 i 5 d. 33 to krašto piliečiai išvežta į lietuvių ir lenkų neutralinę zoną ir ten paleista, uždraudus grįžti atgal Vilniun.

Spaudos agentūros pranešimas aiškina, jog šita keista „amnestija“ esanti padaryta tam, idant iškilmingas seimo susirinkimo momentas nebūtų apiblaustas“.

Ir mes būtume, drauge su suklaudinta tokiu agentūros pranešimu visuomenė, pasipiktinę savo valdžios organais, kurie Kauno Lietuvai (=Nepriklausomajai. Red.) atidavė suimtuosius, nereikalaudam mainais Lenkų lenkų kalinių.

Bet dalyko visai kitaip esama. Suimtų kaltės neįrodyta. Oficialaus kaltinamojo akto neįteikta.

Net neištardytą visi. Viešai ir atvirai byla per teismą nepravesta, taigi ne teismo nutarimo néra. Kuo remiantis žmonės, kuriems atimta teisė gintis ir teisintis, ligi šiol tebevadinama nusidejėliais (zbrodiniarzam)? Kuriuo teisėtu pagrindu pasirėmus 33 to krašto piliečiai nuteista banicija (ištremimui)?

Kur teisių ir įstatymų žiūrima, nusidejėlio lopinėlis lipdoma žmogui, kai jis esti jau teismo pasmerktas, ir tada tik jis tegalima versti mainomuoju daiktu.

Visi žinome, jog suimtų dalis buvo Lenkams priešingai nusistačiusi, matydam vome juos atvirai ir be atodairų kovoant prieš dabartinę padėti šiame kraste. Bet taip sunkiai juos kaltinama, gi valdžios elgimasi toks nenuosakus, neaiškus ir paskubus, jog nuošalus ir sąžiningas tos bylos tyrinėtojas noroms nenoroms turės abejoti del valdžios rimties ir del kaltinimų tikrumo.

Bet taip pat yra žinoma, jog kaltinamųjų tarpe yra žmonių, kurie savo darbais yra parodė, jog Lenkams buvę lojalūs ir gal net palankūs; jog kaltinami komunizmu, yra irodė, kad jam esą priešingi ir net ginklu šalimai su Lenkų armija kovoje prieš bolševikus.

Yra žinoma, jog 7-ni suimtų, vos jų išklausius, buvo tuojuas paleisti, kas liūdnai duoda suprasti-

kad negirdėtu būdu nekalti žmonės gaudoma ir tūpdoma Lukščio kaltėjiman, stačiai „del visa ko“, ir lygiai taip tesirūpinama jų sveikata, kaip kad caro bernų buvo daroma“.

Žinome, jog ne visi valdžios organai buvo įsitikinę reikalinga esant pradeti šitos trukšmingos ir neprotinės reakcinės piudynės, kadangi tardomoji valdžia permaža medžia-gos teturėjo.

Rodos pradžioje (rinkimams tebeinant) buvo norima tik sukompro-mituoti ar net pašalinti gudus „gar-sioje“ Aleksiuko priešininkus.

Tai toki mūsų pastebėjimai, iš-pūdziai, informacijos.

Bet skandalą ir kompromitaciją lenkų valdžia pasidarė. Net ir „Pa-kraščių Sargyba“ („Straž Kresowa“) visa tai vadina kompromitacija.

Kas gi čia kaltas?

Spaudos biuro pranešimas sako, kad suimtieji išvežta „kelis kartus Lenkų respublikos Vyriausybei juos užtarus“.

Vilnius aiškiai rodo į Varšuvą. Iš placių jau paplitusių gandų numanu, jog Varšuva reikalavo paleisti iš kaltimo suimtuosius ir kad jie laisvi būdami stotų į teismą čia Vilniuje, bet ne Kauno Lietuvoje (=Ne-priklausomoje. Red.). Turime įsitikinimo, jog Varšuvos valdžia nėra susidariusi iš neatsakomingų asmenų, jog ji turi supratimo, kas tai yra teisė ir politinis padorumas. (? Red.).

Pulk. Tupalskio ir Sienkiewičiaus („silpnos galvos“ ir „stiprios rankos“) atsistatydinimas mums lyg rodo, jog 33-jų to krašto piliečių banicija šitų „valstybės vyrų“ sugalvota, kurie šiuo žygiu pernelig perdėjo savo „valdomoj vaivadijoj“. Net kantri ir nuolaidi (gaila!) Varšuva nebeis-turėjo.

Bet kaltas čia dar kai k as. Titas kai k as, kuris visu šitos negirdėtos istorijos laiku „nieko nežinojės, „nesikišes į teismo valdžią“, „nieko negalėjės“, o paskui labai plo-nai ir verksmingai ēmė rypuoti, jog „jo esas visai kitokis nusistatymas“ del šios bylos; tas kaikas, kuris čia buvo pastatytas žiūréti lenkų valdžios rimties, žiūréti, kad ji nesusi-kompromituotu visam pasaullui, kad dar nepadidėtu krašto tautų priešingumai, kad visų krašto piliečių teisės ir teisybė būtų saugoamos, — tas kai k as, kuris šita byla galutinai susikompromitavo“.

„Gazeta Krajowa“ rašo apie tą slėpininę kaltininką labai švelniai („delikatnai“), nes kitaip negali rašyti; tačiaus mes, nevaržomi jokių „sąprotavimų“ ir neprigulmingi nuo galtingų „srodkolitevkų“ carukų, ga-lime pavadinti tą kaltininką tikru jo vardu. Sakome aiškiai, kad vi-sos šitos kompromitingos bylos kaltininkas, kuris turi nesti didžiausią

atsakomybę, yra Vilniaus Laikinosios Valdomos Komisijos pirmininkas — p. Aleksandras Meištavičius.

Jis, ne kas kitas, visą laiką buvo prisimetus „naiviu“; jis nuolatos „nieko nežinojęs“; jis priešinosi Lenkų Vyriausybės įsakymui paliuosuoti suimtuosius iš kalėjimo; jisai savo valia pasmerkė juos banicija ir ištremė iš šio krašto. Taigi jisai, ne kas kitas, turi už visa tai ir atsakyti, ir tuoau pasitraukti iš valdžios priesakio; turi perduoti valdžią kad ir į mažiau diplomatiškas, bet šiek-tiek švaresnes rankas.

Taip! Reikia pasitraukti, ponas pirmininke!

(„Wileński Kurjer Poświęteczny“ Nr. 7 (13)).

Nauji darbuotojai.

Vis dar tebeareštuojama. Kiekvienu dieną tenka ragauti iš naujų skausmų „kieliko“. Ir štai gauname baisią netikėtą žinią: naklį, Vasario 5 dieną visi areštuotieji jėga išrauti iš savo giminų lizdų bei šeimynų ir nebeteke artimiausių asmenų globos tapo ištremti iš savo krašto.

Visur girdima tylus, susilgtas motinų, žmonų, nekalų vaikučių ir senių - senelių verksmas: jie likę be penetojų ir globotojų. Rauda našlės — žmonos, rauda našlaitelai — vaikučiai.

Net ligonių nepasigailėta: už „krotų“ patupdyta ir paskiau ištremta sergantieji plaučių ir nervų liga p. p. Šulcas ir kiti. Sergantis Semaška ištraukta iš lovos ir liepta jam susiruošti nežinomon ir netikron kelionėn. Visa tai daryta viđūnaktį (2—3 val. nakt.), kada Vilniaus žmonelės ramiai bemiegodami sapnavo geresni rytojų. Ir kas ėmësi tokios prievertos bei neteisbių priemonių?... — Tie — kurie save vadina mūsų broliais!

Tie, kurie dar nesenai patys buvo carų satrapijos cinizmo kankinėmis!

Tie, kurie dar mums atmenant patys buvo Rusų stepais varomi paskui „kibitkas“ į tolimą Sibirą!

Tie persekoja ir kankina, kurių tėvai yra sudėjė už laisvę senus savo kaulus šalton Sibiro žemelén! Ap link mus dabar siaučia liūdesis analoginis tam, kuris siautė tais laikais, kurie manėme daugiau nebegrįšą.... Šiandien lietuvių visuomenė, kaip kadaise lenkų, gedulinga skraiste apsistautė. Kai karžygiai po baisaus mūšio renka kovos laukę likusius gyvus savo draugus, taip ir mes šiandien susirkime krūvon ir suskaitliuokime čia likušias savo jėgas! Kelkime dar auk-

ščiau trispalvę mūsų vėliavą ir kovome tolyn su priespauda.

Tai niekis, jei priešai stengiasi užčiaupti mums burnas; rakina rankas ir kojas; pančioja nelaisvés bei vergovės pančiais... Būkime tik tvirti kai akmens, kupini pasiryžimo ir vilties, stiprinami mūsų brangios tévynės, Nepriklausomos Lietuvos, meilės — ir nežūsime, bet mūsų priešų pražūčiai gyvuosime.

Visi, kas gyvas, keno krūtinėj liepsnoja karšta Tévynės meilę, visi stokime į darbą, visi į prakilnų, šventą darbą, kokį tik galime atlkti.

Mes, nauji darbuotojai, kilę iš liaudies ir kartu su liaudimi stodami pasiaukoję į praretintų mūsų eilių darbą, ir pradėdami tą darbą, prašome, o gal ir reikalaujame, kad Jūs, Lenkai, daugiau mums gražiai nebesipasakotumėte myli lietuvių liaudį, lietuvių tautą, nes ta jūsų „meilė“ klasinga; gi farisiejų meilei lietuvių liaudis nebetiki! Liaukites mums įkalbinejė „brolią“ uniją, nes ir vaikučiams yra žinoma, kad Kainas buvo Abeliui taip pat „brolis“! Liaukės mus bauginę, ypač pastarausias laikais, nes pasekmės to bus jums netikėtos ir nepageidaujamos. I jūsų bauginimus mūsų liaudis ironingai šypsosi. Ji pakankamai yra pribrendusi... Mūsų liaudis nuosakiai eina prie aiškiai nustatyto idealų, ir netrukus jau jos sugruoblię rankos paims iš jūsų, ponuliai — šlektos, šio krašto valdžios vairą. Negelbės nei Maciejavičiai su savo „borūnų armotomis“, nei Bandurskiai su „braslavio laisvės durtuva“.

Nieko nepešite jau ir kiek norint kartodami savo suterštus frazių obalsius: „už mūsų bei jūsų laisvę!“ Negelbės nei paskubomis pagaminto, vadina-mo, seimo nutarimai....

Laisvė!... Kas jums laisvė!... Juk geriausią mūsų krašto sūnų laisvę, tų sūnų, kurie varden Švenčiausią liaudies teisių atvirai ir pasiryžę stojo su jumis į kovą spaudoj, ta laisvė atsidūrė bematant už Lukiškių kalėjimo „krotelių“, gi paskiau virto ištremimu iš savo krašto! Nel Nebéra jau čia laisvės! Yra vien tik pergalė, yra prievara, yra gelezinė kumščia....

Laisve čia naudojasi tiktais ne-nuvaldomas Johan Obst, liuosai šluodamas geležine savo šluota, į dar — jo sėbrai....

Mūsų darbuotojų suareštavimai pagrindžiamas bolševizmu... bom-bomis.... granatomis.... pasikasi-mais po Vilniaus vadinamuoju Seimu!...

Rašoma ir pletinama, kad esą „žinomi Vilniui bolševikai“: — kun. Kukta, Vilniaus Kapitulos kanauninkas, ir Mykolas Biržiška, žinomas čia ir užsieniui, kąse po žeme uolą

nuo Kauno ir jei tik ne Vilijos upė — tai jau ir būtų po Seimu pasiknisi?

Paskutinė gėda kovoti su garbingais žmonėmis tokiuo nešvariui ir nekultūringu būdu!...

Vertėtų nepamiršti bent visiems žinoma patarlė: „kas neteisybės kardu kovoja — tas del jo ir žusta“. Bent valandėlei jūs rimtai pagalvokite!

Pažvelkite tiesiok, atvirai, vyriškai į teisybės akis ir pažysite visus savo paklydimus, kurie mūsų liaudžiai yra puikiauslai žinomi.

Pasiteiraukite bešališkai ir gerais norais, ką liaudis apie jus mano? Ir sužinosite tada, kad tariamosios jūsų liuosybės bei laisvės, kurią jūs nešeate savo durtuvaus pasmeigę, liaudis yra senai išsižadėjusi.

Paimkite kad ir garsiasias valstiečių „stuškas“, kurios dar šiandien verčiamos važioti girtus policiininkus su „panelémis“ iš vienos vakarūškos į kitą.... Nemielaširdinga istorijos Nemesis (kersto deivė) privertė vokiečius atiduoti į kitas rankas Torna, Bydgoščą ir ištisą kitų Silezijos miestų ir miesčiukų eile, kur buvo givenama vokiečių daugumos.

Taip ir jums teks su mumis atsisveikinti jei ne šjmet, tai kitamet; jei ne dviems — tai trims metams praslinkus...

Mūsų renegatai pasitraukdami iš „Srodkovos - Litvos“ rojaus paliko jums savo vaisių.... Kągi jūs mums paliksite?!... Gal tik savo vaikus — išgamas, baltomis „batoruvkomis“ pasipuošusius, gi šnipų funkcijas ei-nančius?! Ne, jie mums nereikalingi, pasiūmkite juos su savimi.... Te-eina kur — kitur jų „vasingi“ darbai jūsų ir jūsų tévynės tinkamon garbėn”....

Mums liks po jūsų amžinai atminčiai: skriaudos, galesis, mūsų liaudies ašaros; tos pat liaudies, kuriuos vadus ir ganytojus šiandien savo kalėjimuose kaunkinate.

Liks mums išguitų iš mokyklų vaikų ašaros....

Liks išmestų iš prieigaudų kūdikelių skriauda....

Liks mums nauja, jūsų išrasta priemonė piliečių burnoms užciaupti....

Liks mums žmonų ir vaikučių baisūs skausmai ir ašaros, visa kas pergyventa atsisveikinant su vyrais bei tévais ir jie lydint vidūnaktį nežinia kur....

Liks dar mums ir „pervirš demokratinę“ Vilniaus „seimo“ rinkimų istorija.

Europa jus nepagyrė už tai, tą patys ryžgate Europai akisna savo „pavyzdžiu“: — Še tau, Europa, mokykis kaip reikia seimus gaminti! —

Ištaudami iš lietuvių visuomenės įgudusius iš gerausių jos darbuotojus mūsų priešai, matyt, manė tuomi pakirsią lietuvių visuomenės gyvą žodį....

Nelemta! Pamirštote, ponai, kad mes esame kile iš mūsų sodžiaus liaudies; gl̄i jos jégos neišsamiamos...

Ištrémēte vienus — čia pat šiandien jau organizuotai stoja kiti darbuotojai į kovą su jūsų prievara ir užgale....

Išrausite iš mūsų tarpo šituosrytoj sumobilizuosime vėl naujas jégas....

Suimsite ir tuos — tada bemanant pašauksime dvasios kovon visuotiną liaudies jégą, stoseime su jumis į sprendžiamą mušį ir.... apgalésime jus ne kardu, tačiaus savo dvasios pajéga, apgalésime jus numylėta savo idéja!

Gi jums, broliai Lietuviai ir Gudai, kurie esate tapę pirmaja prievertos auka, siunčiame kartu su visa Vilnijos lietuvių liaudimi savo nuoširdų pasveikinimą ir iškilmingai prisiekiamė, kad ir mes iki pasutinios ginsime tą idėją, kurią jūs taip ištikimai ir išdidžiai tarnavote.

Taigi, daugiau kantrybės, paslyžimo ir išvermės! Netrukus senoje Nepriklausomos Lietuvos sostinėje — Vilniuje — bus vadinama Žapolskienės drama, vadina „Tamm“, ir Vilniaus piliečiai pirmą kartą pamatyti scenoje vietoj garsiųjų caro bernų „Slifus“ — lenkų komisarų „Slifus“.

(„Litwa“ Nr. 4).

Dėliai suėmimų.

Pagarsėjusi deja, jau visoj Europoj, gudų ir lietuvių veikėjų byla pasibaigė visai netikėtu ir nelaukiamu būdu.

Iš 4 į 5 vasario (naktį) 33 šio krašto piliečiai išvežta neutralinė lietuvių ir lenkų zonon ir ten paleista be teisés sugrižti atgal.

Laikraščių agentūros pranešimu buvo paskelbta, jog tos savo iškilmės amnestijos priežastimi buvęs „noras nedrumsti Seimui iškilmingu suvažiavimo valandu“.

Pilnai sutinkame su „Rzeczpospolitos“ abejonėmis apie minimū paleidimo priežasčių tikrumą.

Taip pat pritartume visuomenės pasipiktinimui iš vyresnybės už jos kladiniančius pranešimus, už atidavimą Lietuvai suimtų nepakeitus jų kankinamais ir niekinamais Kau-ne lenkų-kaliniais.

Bet ištikruju ši byla atrodo kitaip. Suimtų kaltė nejrodyta. Oficialinio nusikaltimų akto nesurašyta. Nevisi net tardyta. Nepadaryta viešo, atviro teisme nagrinėjimo — taigi nepadaryta teismo nusprendimo.

Kodel gi tuos žmones, kuriems neduočia teisés gintis ir savo nekalatumą irodyti, vis dar vadinama nuošidėjeliais?

Kokia teise remiantis, 33 šio krašto piliečiai nutarta ištrėmti?

Valstybėse, kuri santikiai tvarkomi įstatymais, nusidėjelio vardą duodama po teismo nusprendimo ir tik paskui tasai vardas esti vartoamas.

Visi žinome, kad suimtų dalis buvo priešiiga Lenkams, matėme jų atvirą nenuolažią kovą su esamaja čia tvarka. Bet prikišamai jiems kaltinimai taip dideli, o vyresnybės elgesys taip nenuoseklus, neaiškus ir nerimtas, jog ramus, neužsildegęs žiūrėtojas, matydamas visą tą bylą, priverstas abejoti apie vyresnybės rimtumą, apie jos kaltinimų tikrumą.

Zinome, taipogi kad kalti namus tarpe yra žmonių, kurie savo darbais parodė ištikimumą, ir net palankumą Lenkams, kad kaltinamieji už komunizmą parodė jam priešingumo, kovodami ginklais su bolševikais - užpuolikais, padėjo Lenkų kariuomenei.

Zinome, kad 7 suimtieji po pirmo tardymo iš kalėjimo paleista. Tai juk būdija apie negirdetus metodus — gaudyti žmones kuopomis ir juos nekaltus sodyti Lukiškėse, „taip sau“, „gal prieiks“ ir visai nesiūpinti apie jų sveikatą.

Zinome, kad kai-kurie vyresnybės nariai nemaé reikalo — pradeti tą biaurę, neprotinę, reakcinių darbų, nes teismo vyresnybė, matyt, per maža turėjo medžiagos.

Iš pradžių, rinkimų metu, buvo sumanę tiktais gudų tarpe pažeminti ir pašalinti „garsaus“ Aleksiuko priešininkus.

Štai kokie mūsų įspūdžiai — refleksijos — mintys. Bet skandalas ir Lenkų valdžios panieka jau įvyko. Taip sako net ponai iš „pasienių sargybos“ (straža kresowa).

Kas kaltas?

Spaudos pranešime sakoma, kad suimtieji išvežta, po „pakartoto keilių Lenkų vyriausybės užtarimo“.

Vilnius aškiai rodo į Varšuvą. Remiantis visiems žinomais gandais, reikia manyti, jog Varšuva reikalavo paleisti kaltinamuosius iš kalėjimo, kad jie laisvai stotų Vilniaus teismam, tik ne iš Kauno pusės. Turime teisés manyti, kad Varšuvos vyriausybė, ar šiaip ar taip kalbék, sudaro atsakomyngi asmens, kad ji nusimano apie teises ir apie politinį taktą.

Pulkininko Tupaškio ir Sienkevičiaus („stiprios rankos“ ir „silpnos galvos“) atstatydimas, rodos, patikrina mūsų spėliojojimus apie tai, kad 33 šio krašto piliečių ištrėmimas yra savo išvalstybės vyru prasimanymas, bet jie ši kartą jau persūdė, perdaug stiprai valdė vaidiją.

Labai kantri ligšiol ir nuolaidi (o gaila!) Varšuva neiškentel.

Bet nusikalsto čia ir kažkas kitas. Jis per visą tos negirdėtos istorijos bėgi „nieko nežinojęs“, „nesikišęs į teismo vyresnybę“, „nieko negalięs“, paskui gi labai plonai, labai verksmingai kalbėjęs apie kitokią savo toj byloj pažiūrą — jis juk buvo pastatytas Lenkų valdžios pagarbai saugoti, nežeminti jos prieš pasaulį ir žiūréti, kad nebūtų gilinami šio krašto tautų kivirčiai, kad visi krašto piliečiai būtų teisių ir teisingumo globojami; jis juk taja byla galutinai save pasižemino.

Lasota.
„Gazeta Krajowa“ Nr. 36, 12. II. 1922.

Epilogas.

Suareštuotų lietuvių ir gudų darbuotojų byla pasibaigė visai netikėtu epilogu.

Naktį, vasario mén. iš 4 į 5 dieną 20 lietuvių ir 13 gudų ištrėmta iš šio krašto, uždraudus jiems grįžti atgal Vilniun.

Likusioji areštuotų dalis paliusoja iš kalėjimo, vienok, anot valdžios pranešimo, tardymas eisiaus tolyn.

Negalima sakyti „srodkovo-litėvska“ valdžia negudriai pasielgusi. Kadangi masinių areštavimų buvo sukėlė labai dideli visuomenės susidomėjimą ir privertė net Varšavos vyriausybę į tai kištis, gi Vilniaus prokuratūra, daug trūkšmo sudariusi savo pažadėjimais, matomai, visgi netesėjo surinkti tiek kaltinamos medžiagos, kad viešas procesas, teisme nepasibaigtų „fiasku“, taigi rasta gan prastas kelias sulikviduoti šiam nevykius „interesui“: „nepatogūs“ kaliniai ištrėmta iš krašto.

Šitokio negirdėto šiu laikų civilizuotų valstybių istorijoje pasielgimo priežastis buvusi ta, kad, (anot oficialaus komunikato) girdi, nenorėta, idant iškilminga valanda, „kada Seimas savo nutarimais reikš krašto gyventojų valią ir kada, galimas daiktas, eisiau Lietuvos ir Lenkijos darybos..., kad ta valanda būtų su drumsta“.

Sunku kas nors „gudresnio“ sugalvoti!...

Neva nuoildoma viešas ir legalus procesas kompromisiiais saplotavimais, o tuo tarpu vykina ma nežmoniška prievara bei neteisybė, kuri nei i lenkų-lietuvių derybas negali gerai veikti, nei, ypač, Vilniaus Seimo „tajai iškilmingai valandai“ bet kurios šviesybės bei aureolės suteikti.

Gi tasai pranešimas apie vykstantį toliau tardymo procesą — tai jau visai — cinizmo rekordas...

Kaip tai?!... Vyriausiemis kaltininkams nebesant?... Teismo sprendimas už akių?... Nejaugi dar būtų galima sau įsivaizduoti ryškesnis teisių peržengimas? Ištikruju—tai yra vien frazės tardomosios valdžios kompromitacijai maskuoti lengvatikių ir nesąmoningų piliečių akyse. Pagalios, kas bus—tai dar matysime, tuokart yra tik įvykės kelių dešimtų šio krašto piliečių ištremimo faktas. Faktas—labai nemalonus taip formalybės, taip politiniai žvilgsnias. Juk ištisa ištremtųjų eilė neturi absoliučiai nieko bendra su Kaunu, net su visa Vakarų Lietuva. Pirmučiausia—tai gudai, o taip pat ir lietuvių dalis, gimusi ir augusi Vilniuje. Negirdėtas dalykas, kad bent kuri naujų laikų vyriausybė būtų baudusi savo valstybės piliečius banicija! Politikos žvilgsniu efektas padaryta nematytas. Iš vienos pusės—šaukiama seimas, kuris būsiąs *tikras, nieku nevaržomas visų krašto gyventojų valios reiškėjas*, gi iš kitos pusės—*prievarta tremiama iš Vilniaus vis tie elementai*, kurie *galėtų sudaryti disonansą Vilniaus chore, pramoky tame giedoti tik viena gaida*:—«*Do Polski!*». Puikų supratimą gaus iš to Europa apie „srodkovo-litevskos“ valdžios bešališkumą ir apie tikrą tos valdžios pagaminto Vilniaus Seimo vertybę!

Tačiaus dar blogesnių pasekmių turės šita banicija čia vietoj, mūsų krašte. Ji galutinai įtikins plačią visuomenę nebėsą jau krašte teisingumo, kame, tiesa jau ir anksčiau ji neperdaug buvo įsitikinus; be to visai sukiršis ir sugadis čia tautinius santikius. Jau lietuvių ir gudų spauda reiškia baisaus pasipiktinimo del geriausių visuomenės ir tautos dirvoose darbuotojų ištremimo. Jausdami didžiausios gėdos ir širdgelos skaitome tuos stiprius, bet, deja, teisingus žodžius. (Žiūrėk straipsnį „Nauji darbuotojai“). Jų autorai vienok perdaug karsčiuojasi: jie meta sunkų kaltinimo akmenį į visą lenkų tautą, tuotarpu kai nusidėjė yra tik sauja neatsakomingų „Srodkovos Litvos“ valdovų.

Rodos neklysimė sakydami, kad mūsų visuomenėje, nors ir didelio šovinizmo bei netolerantingumo raugo prisisunkusioj, visgi nerас moralus pritarimo šitokio prasto būdo administracijos metodės.

„Daug besama Kainų mūsų tarpe“—tai teisybė, bet dar kurkas ne visi.

L. A.

(„Przegląd Wileński“ Nr. 5–6. 11/II. 22).

„Patriotinis“ Vilniaus pa-niusių-lenkių „žygis“.

Žemai dedame protestą, kuris labai charakteringai bei ryškiai vaizduoja Vilniaus pa-niusių-lenkių proto bei intelligentingumo laipsnį.

Mūsų tautietės irgi galėtų net turėtų kur kas daugiau teisės, šauktis į visų civilizuotų tautų įstatymus, kad privertus „srodkowolitevską“ lenkų valdžią nedaryti tokų neteisėtų pasielgimų.

(„Litwa“)

Protestas.

Mes, moterys - lenkės, Vilniaus krašto pilietės, širdies gilumoju susirūpinę mūsų mylimojo krašto likimu, ypač šiuo momentu, kada reiksdamas gyventojų valią Vilniaus seimas galutinai nuspręs mus esant sujungtus (gal tik—sunituotus! Red.) su mūsų Motina-Lenkija, — mes atsidūrėme šiandien dar nematyto žmonijos istorijoje teisių peržengimo faktą akivaizdoje.

Mes raginame visą mūsų visuomenę kuostipriusiai protestuoti šiuo reikalui, kad išgelbėjus privalomos visoms civilizuotoms tautomis teises.

Mes kreipiamės į jus, teisėjai; klausdomas, keno valia tapo paliusuoti valstybės nusidėjeliali (zbrodinarze!), suimti teisių keliu ir pilietybės pareigas einant, tuotarpu kai mūsų broliai-lenkai jau tiek laiko tebetupi Kauno rūsiuose nustodami sveikatos ir gyvybės.

Pasirašė: Bronislava Moračevska, Tautinės Vilniaus Moterų Organizacijos Pirmininkė; Feliksienė Broel-Plioterienė, Lenkių—katalikių Sąjungos vice-pirmininkė; Generolienė A. De-Bondy Šeimininkų Ratelio prie Dr-jos „Rozwój“ pirmininkė.

(„Rzeczpospolita“)

Vilniaus atmosferoj.

Ką tai reiškia? Naktį iš šeštadienio į sekmadienį suimtieji lietuvių ir gudai buvo parvaryti iš kalėjimo namo pasiimti skalbiniu eilę ir maisto porai dieną. Apie 6 val. ryta suimtieji buvo nugabenti į stotį, iš kur juos nežinia kur išvežta.

Mieste yra visokių gandų: vieni sako, jog į Varšuvą, kiti— į Galiciją, treti— į koncentracinę stovyklą. Spėjama, jog jie bus greičiausiai išvežti į demarkacinę linę Kauno šonan? Bet ar visi?

Tą pačią naktį vėl suimtas p. S. Jackevičius ir drauge su kitaais išvežtas („Vilnius“)

Na, na laukiam. (W A P.). Sužinojome, jog, tvirtinant lietuvių spaudai, kad suimtieji nekaltai suimti, prokuratūra nusprendė iškelti aikštén svarbiausius faktus. Kadangi tardymas tebeina, tai ištisa byla paskelbta nebusianti. („Vilnius“)

Kontrolės Komisijos nariai pas p. B. Biržiškienę. Šio mén. 9 dieną buvo atsilankę pas p. B. Biržiškienę pulkin. Tsu-Tsu; 10 dieną buvo atsilankiusi: pulk. Šardinji ir karin. Lasič. Tarp kita ko įdomavę, ar dar galinčios gyvuoti lietuvių įstaigos, mokyklos; ar dar tebeina laikraščiai. Kai buvę pranešta, jog viskas beveik susitvarkė tai svečiai lyg truputį nustebė. Pasakė, jog jie kaip Kontrolės Komisijos nariai jau išvažiuoją visai, tik p. Šardinji raminęs p. Biržiškienę, kad jeigu būtų lietuvių skriaudžiai, tai kreiptis pasakytu adresu. To adreso mes tuo tarpu dar nežinome. („Vilnius“)

Vilniškės pasakos.

Tepaskaito šio mūsų vienienio leidinio skaitytojas, geram ūpe būdamas, ištraukė iš vieno laisko; jis raštas Lietuvos lenkės, grįžusios iš Vilniaus.

„... Dabar parašysiu tau ką žinau apie tą lietuvių ir baltarusių Sąmoką Vilniuje. Norėta padaryt maždaug taip, kaip padare Želigovskis,—atimi Vilnius, bet ne Kauno rankomis. Pašaukta iš Minsko bolševiku baltgudžių divizija, kuri turėjo eit imt Vilnių, o Kapsukas turėjo sudaryt vietinę savanorių armiją iš Vilniujos, Suvalkijos ir Gardino srities. Ištikruju, baltgudžių divizija perėjusi sieną ir priėjusi ligi Dolhinavo; bolševikai apie visa ką lenkams praneš; susekta Vilniujų samoka; pas Kun. Kukta rasta ginklu sandėlis, na... ir jie suimta. Pulkininkas Tupalskis émėsi tardymo, bet štai atvažiavo Pilsudskis, atstatė Tupalskį už perdidelį uolumą, pasakė, kad negalima taip erzint lietuvių ir bet teismo ištremė visus anapus Vilniaus ir Srodkovos Litvos sienų. Vilniuje tuo Pilsudskio pasielgimu labai pasipiktinę. Sakoma, kad galėjė būt įpaliota daugelis visai nekaltų žmonių, o jie taip ir ištremta be teismo. Aš tau rašau tai, ką girdėjau ten; į politiką nesikišu; man tik skaudu, kad Vilnius, taip atkirstas nuo Lietuvos, nebus Lenkija, nes gyventojai kitokie, o visumet bus tarytum „sužeistas...“

ПРАТЭСТ

Часовага Літоўскага Камітэту ў Вільні.

У бягучым гаду 29 студзеня і ў цякучыя дні, паліцыя на загоду Сярэдня-Літоўскіх улад выканала цэлы рад обыскаў палітычнага характару у установах літоўскай культуры, прасьеветы і дабрачыннасці, як роўна у прыватных памешканьнях большасці літоўскіх дзеячаў.

Зроблена рэвізыя у Віленскім Часовым Літоўскім Камітэце, у Цэнтральным Літоўскім Камітэце помачы ахвярам вайны, у рэдакцыях і адміністрацыях усіх літоўскіх часопісяў як напр.: „Vilnietis“, „Głos Litwy“, „Vilniaus Garsas“, „Nasza Ziemia“, а так сама ў памешканьнях грамадзян: Міхала і Віктара Біржышак, ксендза каноніка І. Кухты, А. Рандаманскага, П. Мічуліса, Б. Стадзевіча і шмат інш.

Обыскі былі роблены без захоўваньня звычаяй і праў, якія формальна ў падобных выпадках вымагаюцца ават у малакультурных гаспадарствах. Напрыклад, у Віленскім Часовым Літоўскім Камітэце, не говорачы, хто і на што прыходзіць, выламалі вароты, двое дзьвярэй, адчыняючы потрабраннымі ключамі (або адмычкамі) шуфляды, шафы, і ўвесы, часусё пераварачаючы без прысутнасці праўных уласнікаў памешкання. У часе обыскаў і браку дзеяснага обвіняючага матэрыялу, шмат забрана, што толькі папалася пад рукі, так, напрыклад, з Віленск. Час. Літ. Кам. зніклі пры обыску пячаткі, кнігі, пратаколы, усе заходзячыяся там дакументы і разам элекстычны лічнік. У другім мейсцу узялі зусім безвіннага характару літоўскія друкі, скованыя прыватныя залатыя, срэбныя рэчы, бялізну, матэрыялы, адзежу і інш. рэчы. З памешкання гр. Семашкі, которы дзеля цяжкае хваробы, маючы 39⁰ гарачкі, ня мог быць прысутным пры рэвізыі быу змушаны (у ложку) лежачы падпісываць пратакол, — згінулі на ватбанковыя і прамысловыя акцыі. Ня гледзючы на тое, што рэвізыя нічога не дала, усе у каго былі зроблены обыскі, засталіся арыштованымі, як напр.: Міхал і Віктар Біржышкі, і қс. кан. І. Кухта, А. Рандаманскі, Т. Шульц, д-р

Ф. Аўгустайтіс, Б. Стадзевіч, П. Мічуліс, П. Інсода, І. Міллерыс, М. Марцішэўская, І. Грабоўскі, А. Мічунас, Вайчунас і інш.

Былі, арыштованы мейсцовая літоўскія грамадзянскія сілы, якія шчыра працавалі на грамадзянскім культурна прызвештвым полі і стаялі на чале грам. установы, школ, або літоўскіх рэдакцый.

Ясная рэч, што праз гэта засталося падарваным жыцьцё культурных і грамадзянскіх літоў-устаноў.

Разам з гэтым з поваду памяшканняў арыштаў Час. Літ. Віл. Кам. застаўся без старшыні і скарбніка, Віленская Гімназія імя Вітальда Вялікага без дырэктара і некалькі настаўнікаў,—4 кл. школа бяз кіраўніка, а прэса літоўская нераз без усіх часовых рэдактараў і большасці сталых супрацоўнікаў.

Церпяць і іншыя вогніща літоўскага жыцьця і працы, у катарых дарогаю сілы былі, вырваны іх сталыя супрацоўнікі.

Асабліва цяжкі крызис будзе перажыты літоўскім дабрачыннымі установамі, страціўшымі пры рэвізыі і арэштах належачыя ім грошы і апекуной.

Па смутных фактах і арыштах, польская прэса не захоўваючы з гэтага задаваленія, зъмесціла поўафіцыяльнае паведамленіе, дзе, апісываючы выпадкі і зробленыя балочы разгром літоўскага культурнага і грамадзянскага жыцьця, робіць закіды літоўскому грамадзянству у тым, - што арыштованыя былі шпіонамі, арганізатарамі акций, мэтаю катарых было вызываць забурэньне у краі, зънішчэнне істнуючага ураду і распаўсюжэнне бальшавіцкага прапаганды, а так сама падбурэньне да нацыянальнай вайны. Гэтыя паведамленія былі змешчаны пад подлай, дастойнай сябе назывы: „АДКРЫЦЬЦЕ ШПІОНСКАЙ АРГАНІЗАЦЫІ“.

Дзеля таго, што мы, літвіны, ніколі нелегальнай і бунтаўшчыцкай працы не рабілі, заўсёды баранілі свае права адкрытаю дарогаю і у граніцах істнюючых парадкаў, насы дзеячы засталіся арыштованы толькі за тое што не іншаю дарагаю ў шлі, а можа толькі ле-

пей ад іншых працавалі на ніве культурнай, і мацней баранілі праўы Літвы і народу у іх сталіцы Вільні; усё гэта робляна у той час, калі заграніцаю і у сярэдзіне ідуць спрэчкі і барацьба аб нашай палітычнай будучыне, змушаны глядзець на вышэй памяшканенія факты, як на такія, адзіна мэта-каторых ёсьць:

1) зънішчанье літоўскай культуры, прасьеветы і грамадзянскай працы у краі;

2) тэрорызаванье літоўскага грамадзянства і яго процаунікоў на ніве народнай культуры,

3) ачарненіне і разам ападскуджэнне галоўных літоўскіх дзеячаў перад іначы гаворучым грамадзянствам і гэткім способам падбіць яго проці літоўскага грамадзянства.

Чы гэта ёсьць новы факт, прыкрыты безпадстаўнымі закідамі, але ён, варозна гаворучы, далейшы працяг новых, балочых фактаў прасльедаванья літвіноў іх культуры, прасьеветы і грамадзянскай працы, факты, каторыя абок іншых узятыя, ёсьць з неадуяй прышласці, як-так: выкіданье пры помачы сілы з памешканняў школ і прытулкаў, затрыманье заняткаў у Свенцянскай гімназії, ліквідаванье наших фінансавых і прамысловых установ, забарона народнай прасьеветны і інш. ясна паказуюць, што мы маєм дачыненіе з сыстэматычным нішчэннем, бурэннем і ненавісцю да усяго, што ёсьць літоўскае. Дзеля гэтага на дзеяльнасць тутэйшай польскай улады і прэсы, проці нашага народу, культуры і грамадзянскага жыцьця, а так-сама проці грамадзянства гэтага краю. Час. Віл. Літ. Камітэт зварачывае увагу свайго народу і таксама і на пагражаячу небяспеку і ад імя рэпрэзэнтаванага праз яго грамадзянства абвешчае урачысты і станоўчы пратэст для ведама усяго культурнага съвету.

Вільня 25 студзеня 1922 г.

Спаун. Абав. Старшыні

К. Стаськіс.

Сябры:	<div style="display: inline-block; vertical-align: top; width: 150px; margin-right: 10px;">Б. Біржышкава.</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: top; width: 150px;">К. Чыбірас.</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: top; width: 150px;">С. Яцкевіч.</div>
--------	---

Рэзалюцыя Беларуснага Нацыянальнага Камітэту у Вільні

8 лютага 1922 году.

Паміж 19 і 23 мінулага студзеня месяца польская ўлада „Сярэдняй Літвы“, ператросшы цэлы рад беларускіх культурных установаў, арыштавала каля 20 беларускіх дзеячоў і культурных працаўнікоў з старшынёй Беларуснага Нацыянальнага Камітэту на чале.

У ночы з 4 на 5 гэтага лютага блізка ўсе яны, у большасці, нават не дапрошаныя, без ніякага публічнага судовага разгляду інкрымінаваных ім праступкаў, украткам вывезены з бацькаўшчыны, засуджаныя няма ведама кім на бандыю і пазбаўленыя нават магчымасці апраўдацца і давясці сваёй імяннасці.

Беларускі Нацыянальны Камітэт гэтым станоўча пратэстуе проці такога грубага нарушэння элементарных асноў права і справядлівасці і проці яўнага гвалту над грамадзкай свабодай высланых беларусаў.

Беларускі Камітэт шчыра дзякуе тым прадстаўніком краёвае польскае дэмаграты, якія ўжо запратэстовалі проці патаптання урадам „Сярэдняе Літвы“ права і нацыянальнае і грамадзкае свабоды, разумеючы, што кожнае такое нарушэнне ўладаю правоў аднае нацыянальнае групы ў роўнай меры грозна для ўсіх братніх дэмагратый краю.

Беларускі Камітэт вітае такжа выступленыні прадстаўнікоў жыдоўскае дэмаграты ў асобе старшыні Жыдоўскае Гміны места Вільні д-ра Выгодскага, і Саюзу Жыдоўскіх Журналістаў і Літэратараў, якія апубліковалі свае гаражы пратэсты проці гвалтаў над беларускімі дзеячамі, і гэтым шле ім шчырае дзякую ад сябе і ад імя пацярпейшых.

Беларускі Камітэт шлець свой прывет усім пацярпейшым беларускім і літоўскім дзеячом, цвёрда веручы, што раней, ці пазней праўда пераможа, што у самым хуткім часе яны здалеюць свабоду вярнуцца у родную зямлю дзеяла карыстнае творчае працы, ад якое цяпер яны адарваны.

Пратест агульнага сходу жыдоўскіх літэратараў і журнаўства.

Агульны сход жыдоўскіх літэратараў і журн. 2 лютага паслья выбараў праўленія Саюзу і рэві-

зыней камісіі, аднагалосна прыняў рэзалюцыю пратэсту супроць апошніх арыштаў у Вільні беларускіх і літоўскіх літэратараў, што зьяўляеца замахам на свабоду друку; сход дамагацца іх хутчэйшага вызваленьня.

(В. Р.).

„Бел. Звон“, № 4 (29).

З а п ы т а н ы е

послоў з клубу „Odrodzenie“ а таксама з клубу Р. Р. S. ў справе арыштавання, зробленых у студзені б. г. сярод беларусаў літвіноў у Вільні (зложаны 4 II. 22).

Высокі Сойм мае ухваліць:

1) даручацца Тымчасовай Урадуючай Комісіі прысьпяшыць з разъясленнем справы арыштаваных;

2) зараз-жа падаць да публічнага ведама аб быўшым да гэтага часу стане справы;

3) даць аўясченне Сойму у 7 дзясянны срок, аб зробленых у гэтым пытанні кроках.

Запытанніе дадатковае да запытаннях з дн. 4 II. 22 г. Л. Хамінскага Тав. з Клубу „Odrodze“ і Клубу Р. R. S.

У справе арыштавання і вывазу беларускіх і літоўскіх дзеячоў у Вільні.

Матывіроўка.

У ноч з 19 на 20 студня б. г. і у працягу паступаючых дзён у Вільні па распараджэнню пракуратуры зроблена рэвізыя у многіх беларускіх і літоўскіх культурных і грамадзкіх установах напрыклад: у Беларускай Гімназіі, ў рэдакцыях беларускіх часопісаў, у Беларускай Цэнтр. Школьнай Радзе, Беларускім Музыкальна Драматычным Гуртку, у Саюзе Беларусаў Студэнтаў Університету Сц. Баторага, у Беларускім Нацыянальным Камітэце, у Літоўскім Нацыянальным Камітэце, у Літоўскім Камітэце помачы ахвярам вайны, у літоўскай страуні, ў Выдавецкім Таварыстве, а таксама ў друкарні „Шытурыс“ і др. Пасля былі арыштованы беларусы: старшыня Бел. Нац. —Іван Краскоўскі; сябры гэтага-ж Камітэту: Фабіян Яреміч, Уладзімер Пракулевіч —быўшы старшыня Слуцкай Рады, которая вызвала аружнае паўстаньне проці бальшавікоў, Андрэй Якубецкі —быўшы галоўны камандзёр паўстанческіх антыбальшавіцкіх адзелах у Случчыне і б. сябра Беларускай Вайсковай Комісіі, назначаны на гетае становішча Дэкрэтам Начальніка Гаспадарства, Максім Гарэцкі, Аляксандар Карабач, Радзевіч і колькінацца іншых, а таксама літвіны: Міхал і Віктар Біржышкі, Францішак Аўгустайтіс, кс. Язэп Кухта, Пётр Мічуліс, Андрэй Рандаманскі і колькінацца іншых. Агулам арыштована 42 асобы.

Арышты і рэвізыі у нікаторых выпадках адбываюцца ў недапусцімых абставінах. Так-жа дзеля правядзенія рэвізыі ў Беларускай Гімназіі выбраны час нармальных школьніх заняткаў, абстаўляючы школьнія калідоры і залі паліцыяй, пратрымліваючы да 2 гадз. па палудні прыгнечнях, здэнэрваваных дзеяцей.

У праціўнасць завярэнням, што арыштаваныя ў турме знаходзяцца ў добрых варунках, маюцца даннія ўцвэрджэнні, што было зусім іншай.

Арыштованым інкрымінаваны праступкі прадугледжаны ў 100, 101, 107, 108, 125, і 129 артыкулах галоўнага уладэньня, а таксама у дэкрэтах ліхвы ваеннай.

Нікаторых арыштаваных (Ярэміча, Валэйшу, Марціна Кухту і некалькіх іншых) звольнена ўжо па першым дапросе, што сьцверджае безпрычыннасць арэштавання і кідае сьвет на непрактыканыя мэтады ўстраівания масавых аблаваў і ўкідання ў астрогі людзей „на ўсялакі выпадак“.

Другіх, як старшыню Бел. Нац. Камітэта —Краскоўскага, а значыць асоб, займаючай найбольш адказнае палітычнае становішча, зусім не падвергнуты дапросу. Паміма того, у ноч з 4 на 5 лютага 33 арыштаваных без дапросу, не закончыўшы следства, без афіцыяльнага аўяленьня акту аўнавачання, без публічнай судовай расправы неокрэсленая да гэтага часу ўлада асуздзіла на выгнанне і пад паліцыйнай экспортай выслала іх у нейтральны пас.

Перад вывазам, кожны з арыштованых паасобку быў адведзены дамоў для развітання з сям'ёй, дзеля таго, што мэта падарожы арыштаваным ня была абвешчана; паліцэйскія агэнты у нікаторых выпадках прышлі да пераканання, што будуць высланы туды „дзе адзежа не патрэбна альбо ў Менск. Сярод сем'яў арыштаваных поднялася паніка на грунце катарый мелі мейсца жудасныя сцэны.

Зважыўшы, што адказныя улады не далі дагэтуль адпаведнага выясненія ўсёй гэтай справы, што выстаўленыне, так паважнай кары, як выгнанне, ў стасунку да грамадзян Сярэдняе Літвы без яўнай расправы і сказуючага судавага прыгавору праз права ня ёсьць прадвидзенае, што паміж

высланых з краю дзеячоў, ёсьць прозвішчы людзей, каторыя сваю лаяльнасць съцвердзілі змаганьнем побач польскага войска проціў большевіцкага наезду, што факт высланьня з краю асобаў, абвінавачаных у такі цяжкі праступак проціў гаспадарства, не даушы мажлівасці праўнай абароны, што ўся гэта справа, ня выясняненая праз адпаведныя чыннікі рэччу і афіцыяльна, нячувана раздражняеца і паглыбляеца нацыянальны антаганізм у краі, а так-же падрываеца аўтарытэт да ўладаў, што нарэшце нячуваны спосаб пастананія ўладай, паносічых у гэтай справе адказ можа скампрамітаўць польскасе імя ў краі, Высокі Сойм ухваліць маець дадаткова да запытаньня, зложана граз нас 4 лютага (п. п. 1, 3, і 4) запытаньне, гэтае.

Даручаецца Тымчасовай Ураду-ючай Камісіі:

1) падаць да ведама Сойму, хто ўзапрауды ёсьць адказны за ход справы арыштаваньня, саджанія і вывазу дзеячоў беларускіх і літоўскіх;

2) пацягнуць да адпаведніцтва вінаватах, зъдзекаванія ўлады, робленія надузыццяў пры рэвізіях, саджаніню і вывозу тых-жэ,

3) признаць вывезянім права павароту ў граніцы Сярэдняе Літвы.

Л. Хамінскі.
А. Галко.
Э. Стэфановіч.
А. Карніцкая.
Ст. Гэльман.
А. Зауштоўт.
Ст. Багінскі.
Б. Шептуноўскі.

Вільня, дн. 10/11 21 г.

П р а т е с т .

З'ярганізаванае літоўскае грамадзянства м. Вільні, собранае 12-го лютага 1922 г. у салі св. Мікалая, маючи на відоку, што ў апошнія часы мейсцовая польскія ўлады арыштавалі, пасадзілі ў турму і ў канцы вывязылі з краю шмат літвіноў, каторыя з вялікаю ахвяраю былі ададзены грамадзянскай і культурнай працы і, назначаючы, што працаўнікі літоўскія засталіся выгнаныя з краю без суда, шмат нават бэз дапросу, а дзеля гэтага і бэз магчымасці абароны, што як перад выгнаннем, так і пасля яго абвінавачаны былі агульна, нічым не даказаны мі праступкамі, такая пастаноўка абвінавачанія ёсьць звычайнае пагарда дзеячоў і цэлага народу,

арэшты і трыванье у турме, усё гэта ёсьць надзвычайны гвалт права жыхароў краю і прыдушанье цэлага літоўскага грамадзянства—плямуючы гэта, стаўноча прэтэстуем і жадаем каб бэзвінная і бэспраўна выгнаным літвінам была дана магчымасць павароту у край і іх добрае імя было реабілітавана у прэсе.

Падпісаў: Прэзыдыум сабранія.

„Літва“, № 9.

П А В Е Д А М Л E N Ъ Н Е

Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні.

За два дні да выbaraў у Віленскі Сойм, 6 гэтага студня, беларускія грамадзкія арганізацыі ў Вільні атрымалі ведамасці аб tym, што у гэты сямі дзень польскімі ўладамі „Сярэдняе Літвы“ мелі быць зробленымі масавыя арэшты сярод беларускіх дзеячоў, як рэзванія ад адмовы Беларускага Нацыянальнага Камітэту ад удзелу ў выбараў.

У адтрыманых ведамасцях указалася, што толькі прысутнасць у Вільні прадстаўніку Лігі Народаў змусіла польскія ўлады часова адлажыць арышты—да канца выбараў.

Па гэтай прычыне беларускі дзеяч палк. Я. Ладноў, толькі, што прыбыўшы з Парыжа, адведаў галаву польскага ўраду „Сярэдняе Літвы“ пана Мэйштovіча, які категорычна заявіў яму, што ён, Мэйштovіч, нічога аб замерваных арыштах ня веда, што ведамасці аб іх зусім не адпавядajuць праўдзе і што аб якіх-бы там ні было рэпресіях у адносінах да беларусаў ня можа быць і гутаркі.

Наадварот гэтым зусім офицыйным завярэнням, ў ночы з 19 на 20 гэтага студзеня і раніцай 20 студзеня быў зроблены радобыскай у беларускіх грамадзкіх інстытуцыях і арыштованы рад відных беларускіх дзеячоў. Обыскі зроблены: у Беларускім Нацыянальным Камітэце, Беларускай Гімназіі, у рэдакцыях беларускіх газэтаў, „Беларускія Ведамасці“ і „Беларускі Звон“, у Беларускай Цэнтральнай Школьнай Радзе, у Беларускай Кнігарні, у Беларускім Музыкальна-Драматычным Гуртку, у Гуртку Студэнтаў-Беларусаў універсітету Сыцяпана Баторага, нарэшце, ў Праваслаўнай Духоўнай Сэмінарыі. При гэтым арыштавана каля 20 асобаў, у тым ліку: 1) сябар Прэзыдыуму і сокро-

тар Беларускага Нацыянальнага Камітэту, быўшы камандзёр паўстанчых аддзелаў у Слуцкім павеце, быўшы сябар Беларускага Вайсковае Камісіі, ~~наскінанай~~ да жыцця дэкрэтам Начальніка Польскага Дзяржавы, п. Пільсудскага, Андрэй Якубецкі; 2) сябар Прэзыдыуму Беларускага Нацыянальнага Камітэту, старшыня паўстанцкай Слуцкай Рады, Уладзімер Пракулевіч, быўшы судзьдзя; 3) сябар Беларускага Нацыянальнага Камітэту, быўшы старшыня яго, Фабіян Яреміч; 4) сябар Беларускага Камітэту, Аляксандар Карабач; 5) Сябар Беларускага Камітэту, рэдактар газеты „Беларускія Ведамасці“, вядомы беларускі літэратор, цяжга хворы Максім Гарэцкі; 6) сябар Беларускага Камітэту, старшыня яго, Фабіян Яреміч; 7) сябар Беларускага Камітэту, старшыня яго, Фабіян Яреміч; 8) дзялавод Беларускага Камітэту, старшыня яго, Фабіян Яреміч; 9) старшыня Беларускага Камітэту, старшыня Беларускага Гімназіі, Беларускі Прытулак, Беларускі Камітэт, рэдакцыя газеты „Беларускія Ведамасці“, Праваслаўная Духоўная Сэмінарыя і Праваслаўны Жаноцкі Монастырь. Обыскі рабіліся ў памяшканнях Беларускага Нацыянальнага Камітэту, рэдакцыі „Беларускія Ведамасці“, у кватэрах Дырэктара Гімназіі, у Канцэлярыі і клясах Гімназіі, у Духоўнай Сэмінарыі і ў некаторых прыватных асобаў, што пражываюць у сказанным комплексе будынкаў. Усё уваходы і выходы былі абстаўлены паліцыяй. Таму, што дзень быў будні, дык вучні і вучыцялі ў звычайні час началі зъбірацца ў Гімназію. Паліцыя давала магчымасць усім, хто хацеў, уваходзіць, але выходзіць назад не пазваляла. Таму што паліцыя ўвайшла ў карыдоры Гімназіі, дык аб нармальных занятиях, разумеецца, не магло быць і гутаркі, асабліва, пасля арышты дзвох вучыцялі ў Гімназіі: Гарэцкага і Якубецкага. Паліцыя ~~адмовілася~~ выпусціць з Гімназіі нават найменшых дзяцей і, гэткім чынам, каля 400 вучняў таксама апынуліся пазбаўленымі волі. Каля 10 дзяцей, згладзялі да 2-й гадзінні дні, напрабавала была прарваша прац паліцейскі кардон, каб ~~касці~~ дамоў—~~паліцыя~~ на-

біўшы стрэльбы баявымі набоямі, навяла стрэльбы на дзяцей і толькі прысутнасць духу старых вучняў адварнула праліцьце крыві, якое гатова было здарыцца.

Даведаўшыся аб tym, што дзеялася, старшыня Беларускага Национальнага Камітэту І. Краскоўскі, разым з сябром Камітэту інжэнерам А. Трэлкаю, звярнуўся да польскіх уладаў, дамагаючыся, па крайней меры зваленення з-пад арышту затрыманых у Гімназіі некалькіх сот дзяцей. Аднак старшыня польскага ўраду „Сяродніе Літвы“ Мэйштовіч адмовіўся прыняць іх тое саме зрабілі і іншыя вышэйшыя прадстаўнікі ўлады. Толькі дзякуючы звароту да прокуратуры прыватных асоб—палякоў, абураных гвалтам улады над беларускімі дзяцьмі, арыштованыя школьнікі былі а 2 гадзіне ўдзень выпушчаны на волю.

Усе арыштованыя беларускія дзяячы адразу пасля арышту былі адведзены ў Цэнтральную Турму на Лукішках.

Вільня, 21 студня 1922 г.

Старшыня Камітэту

(—) І. Краскоўскі.

За Сэкретара

Сябар Прэзыдыуму

(—) Ант. Луцкевіч.

„Бел. Звон“, № 4 (28)—27. I. 1922.

Жыдоўскі голас у справе арыштаў літоўска-беларускіх дзяячоў.

Старшыня Жыдоўскага Гміны м. Вільні, д-р Я. Выгодскі, надрукаваў ў газэце „Der Fraind“ (з 25. I. 1922 г.—№ 22) ніжэйпісанасе:

„Як грамадзянін нашага краю, я не могу змоўчыць і на выказаць свайго вострага пратэсту: процы сьвежых арыштаў беларускіх і літоўскіх дзяячоў, вырваўшых большых мясцовых палітычных і культурных літоўскіх і беларускіх працаўнікоў. Пэўнеч-ж, будзе судовае съледства, будзе разбор справы, а съляпая юстыцыя можа будзе здаволена вынікам гэтага.

„Аднак гэта ня мае вагі: яна—съляпая! Важна нешта другое. Важна тое, што за кароткі час многа ўстаноў, газэт і грамадзкіх працаўнікоў адарваны ад дзела і гэта зроблена на „законнай“ аснове... Дык мы павінны глядзець на гэта не як на рэч прыгадковую, не як на капрыз, а як на систэму. Як відаць, ёсьць жаданьне зу-

сім вынішчыць літоўскую і беларускую культуру ў нашым kraю—*ad majoram Poloniae gloriam...* Так здаецца.

„За апошнія 30—40 гадоў у нашым kraю пад уцікам праклятага царызму вытварылася еднасць вядомых інтэлігэнцікіх дэмакратычных кругуў усіх чатырох нацыянальнасцей, якія тутака жывуць, каб сумесна з адпаведнымі расейскімі кругамі бараніцца ад супольнага ворага і вясці з ім барацьбу. Ведама, паадзінокія нацыянальныя групы мелі не аднакальковыя ідэалы адносна да ўстройства будучыны kraю, ведама, яны ў гэтым пытанні больш або меныш розніліся паміж сабой. Але ўсіх іх злучаў праўдзіві, дэмократызм, імкненіне даволі і роўнасці і ненавісць да царызму. Многа ахвяр панясылі гэтыя арганізацыі, многа пагібла байцоў, яшчэ больш цяжка пакараны, але справа, за якую яны цярпелі, разьвівалася ўсё далей і далей.

„Ад пачатку сусветнае вайны еднасць гэтих дэмакратычных арганізацый бязустана выяўлялася. Усе акупанты kraю ваявалі проці гэтае сілы, выхопліваючы паадзінокіх байцоў і кідаючы іх у вастрогі. Цяпер з гэтай арганізацыі выхапілі большасць літоўскіх і беларускіх дзяячоў і засадзілі ў вастрог. Мы з імі з усімі жылі разам, ваявалі ўпорна разам за съветскую будучыну нашага kraю, разам цяжкія ахвяры складалі. Пачуцьцё шчырае прыязні і паshanы лучыць нас з імі. Горача пратэстуючы проці арыштаў маіх паважаных таварышоў і прыяцеляў, я скланяю прад імі галаву ў мамэнт іх пачэснага палону, выказываючы ім дружбу і паshanу“.

Пратэст

Камітэту літоўскага Навуковага Товарыства да Прэзэса Тымчасовай Урадовай Камісіі.

У ночь з 19 на 20 студзеня г. г. згодна распараджэнню прокуратуры Акружнага Суду была зроблена рэвізія ў памэшканнях многіх віленскіх літвіноў, а разам з тым ў іх грамадзянскіх арганізацыях і рэдакцыях газэтаў, пры гэтым шмат жыхароў м. Вільні літвіноў было заарыштавана і пасаджена ў турму на Лукішках, між іншымі сябры Камітэту літоўскага Навуковага Товарыства, а ласыне Міхал Біржышка, д-р філазофіі Фр. Аўгустайтіс і д-р Ян. Аўгіевіч, а ўоч з 4 на 5-ае лютага разам з іншымі пасаджэннымі ў турму былі вывязены з

города і пры дэмаркацыі лініі выпушчаны.

Дзяля таго, што ўсе яны былі пасаджэнны ў турму з распараджэнням віленскай прокуратуры і большая частка іх—ласыне д-р. Аўгустайтіс і д-р. Аўгіевіч—нават яны былі дапрошаны на судзе і бяз прыгавару суду былі пакараны выгнаннем з kraю, што з'яўляецца нязгодным з фундамэнтальнымі подставамі карнага кодексу ў кожным культурным kraju, дзяля гэтага Камітэт літоўскага Навуковага Таварыства на паседжанні сваім 12 лютага г.г. пастараві злажыць да Прэзеса Тымчасовай Камісіі Урадовай станоўчы пратэст проці бязпастаўнай і няправідловой высылкі вышэй памянутых сяброў Камітэту і жадаць удзялення ім права звароту да м. Вільні.

Камітэт літ. Нав.-Т-ва

Пратэст

бацькоў і апекуноў літоўскіх вучняў, старшыне Часовай Урадовуючай Камісіі.

Мы ніжэйпадпісашыся, бацькі і апекуны літоўскіх учняў, сабраўшыся 5-га гэтага лютага на выборы бацькаўскага камітэту, даведаліся, што сярод арыштованых 20-га студня у ліку 34 асоб літвіноў знаходзяцца: 1) Міхал Біржышка—дырэктар Віленскай літоўскай Гімназіі, 2) Віктар Біржышка—вучыцель матэматыкі; 3) Анд. Рандаманскі—вучыцель польскага языку; 4) Іван Грабоўскі—кіраўнік нізшай 4-х кл. школы і 5) Юры Міле: — кіраўнік 2-х кл. школы.

Вышэйпамяняённым асобам мы даверылі выхаваньне і навучэнне наших дзяцей. Літоўскія школы на выгнанні іх з займаўных кватэр, систэматычна душацца уладамі Сяродніе Літвы, адтрымліваючы цяжкія удары, катормя вельмі зашкодзілі вучэнню наших дзяцей.

А цяпер замкнуўшы у працягу 2-х тыдняў у турмэ, вышэйназванных кіраўнікі і настаўнікі школ без уселякае віны, без авшешчання акту абавінавачанья, і не пацягнуўшы іх да судовай адпаведальнасці, за іх нібы правіннасці, выслалі самавольна і безпраўна з kraю Сяродніе Літвы.

Дзяля чаго мы гэтым выносім катэгорычны пратэст проці прыгнечання права, якое цяпер істнует, і не дае ніякіх гарантый асабістай недатыкальнасці спакойным грамадзянам kraю, жада-

ем каб зараз жа нашыя настаўнікі адтрымалі магчымасць павароту а таксама школам літоўскім і іх настаўнікам праў раўных з правамі настаўнікаў школ польскіх.

Вільня, 7-га лютага 1922 г.
Падпісалі: 60 бацькоў і апекуноў,
жыхароў Вільні.

Пратест студэнтаў - беларусаў Віленскага Універсітэту.

Студэнты - Беларусы Віленскага Універсітэту сабраўшыся на сходцы 26 студня 1922 году і абгаварыўшы факты, меўшыя мейсца ў працягу апошніх дзён, пастановілі запратэставаць:

1) проціў факту дакананай ў памяшчэнні Беларускага Студэнцкага Саюзу рэвізіі ў начы з 19 на 20 студз. без дазволу Яго Магніфіцэнцыі, тым больш, што згодна з статутам Саюзу, зацверджаным праз Універсітэцкую уладу, Саюз ёсьць арганізацыей выключна культ.-прасьветнай;

2) проціў дзеяльнасці пэўных груп „студэнтаў“ Віленскага Універсітэту, каторыя ў шапках „батароўках“, значыцца, выступаючы афіцыяльна студэнтамі, як агенты паліцыі прыймалі учасьце ў арыштах і рэвізіях ня толькі ў арганізацыях грамадзянскіх, а нат і у студэнцкай арганізацыі (у памешканні Беларускага Студэнцкага Саюзу), аб чым яны добра ведалі таму, што маніліся выламаць дзверы, на которых вісела аўвестка, падпісанная праз Яго Магніфіцэнцыю;

3) проціў спосабу рэвізыі ў Беларускай Гімназіі, калі малыя дзеци—вучні, ня гледзячы на тое, што ў гімназыі ад З-яй гадзіны ў ночы вялася рэвізія: прапушчалі у гімназію, а з яе ня выпушчалі награждаючы аружжам;

4) проціў рэвізыі ў інстытуціях, каторыя маюць культур.-прасьвет. мэты, і нічога супольнага з палітыкай нямаюць, напр., Беларуск. Муз. Драм. Гурток, Беларуская Гімназія і г. д.;

5) Проціў таго, што польская улада не дае беларускаму грамадзянству свабодна працаваць, зачыняе беларускія грамадзкія установы і школы, спынівае газэты, арыштоўвае дзеячоў і наагул выказывае зусім выразнае імкненне да спыняння беларускага руху.

Дзеля гэтых прычын, студэнты-беларусы лічаць няпэўным, што ў будучыне іх арганізацыя будзе мець магчымасць свабодна развівацца.

„Бел. Звон“ № 4 (29).

Пратест жанок высланых з Вільні беларусаў і літвіноў.

Мы ніжэй падпісаныя, жонкі высланых з Вільні беларусаў і літвіноў асталіся без апекі мужоў дзеля таго толькі, што яны ня былі здраднікамі сваёй бацькаўшчыны і адкрыта, сумленна баранілі яе правы, як гэта павінен рабіць чэсны грамадзянін, мы пратэстуем і даводзім да ведама ня толькі тутэйшага грамадзянства, але й усяго культурнага съвету, што тутэйшая ўлада, паступіла беспраўна і не палюдзку.

Змучаныя і зусім знебытканыя з болем у акрываўленым сэрцы пытаю: за што?

Ці-ж магчыма каб у краю, каторы хоча быць культурным, каторы гардзіцца сваім патрыятызмам, тэлёранцыяй і г. д., тварыліся гэткія бязчынства: людзей съветлых, ведамых ня толькі у краю, але і за граніцай, забіраюць ў ночы у астрог, як найгоршых збойцаў, трывяжаюць іх тыднямі ня толькі баз судовага съледства, але і нават бэз дзапросу і, урэшце, высылаюць у ночы няма ведама куды, перад гэтым даставіўшы іх дамоў пад моцнай вартай, каб у працягу колькі мінuta перапрануцца і развітаца з асірацелай раднёй і плачучымі дзяцьмі! Сцэна развязаныя, у час глыбокай ночы пры надзвычайнай таемнасці, выразна рабіла уражэнне, як развязаныя з прысуджанымі на съмерць і магло нас вывіхнуць з розуму і адняло нам здароўя на колькі год! Вандалы толькі маглі адважыцца на нешта падобнае, маглі чыніць такі зьдзек над прыбітмі і заスマчанымі і без таго жонкамі і дзяцьмі.

Такіх гвалтаў нельга забыцца і дараўаць. А дзе віноўнікі? Хай ведае грамадзянства, што установы, да каторых мы зьверталіся, давалі нам такі адказ: „Мы нічога ня ведаем, гета ня наша віна, гэта загад вышэйшай улады“. І няма віноўнікаў, бо, відаць, сорамна прызнацца! Дык за што-ж, за што нашы мужы і мы мучыліся і цяпер пакуствуем?

Патрабуем рэабілітацыі наших мужоў, патрабуем беззэкладнага звароту іх у Вільню, патрабуем агалашэння аўбінавачэння і рэзультата дзапросаў, патрабуем гласнасці, асьвятлення усей справы, бо да гэтуль туційшай улада стараецца справу гэтую зацерці, а польская прэса разносіць яе да аграмадных размэраў агіднасці, з метай воража-

настроіць жыхароў супроць беларусаў і літвіноў.

Л. Аўгіевічыха.
А. Аўгустайціс.
Б. Біржышка.
Г. Гарэцкая.
З. Краскоўская.
Невядомская.
(х х)
А. Пракулевіч.
Ф. Рэндэманская.
І. Стадзевічыха
П. Семашка.
М. Шульц.

Урадовы камунікат

у справе арыштаваньяў.

У справе арыштаваньняў зробленых праз віленскія судовыя ўлады ў студні г. г. Прадстаўнік Віленскага Агенства Прасовага Друкаў даведаўся з пэўных жароў гэткіх інфармацый.

Матэр'ял дапытаваньня ё і, да гэтага часу, матэр'ял съледчы паказалі:

1) съпісак імкнанія да перавароту, залежны ад Ковенскага Ураду і групы Ластоўскага працуячай з Коўны, засіленай вялікімі сродкамі;

2) арганізацыю шпіёнскую і баявую..

3) дзеяльнасць замераваючу да завастрэння нацыянальных адносін;

4) памаганыне камуністычнай дзеяльнасці дзеля выкарыстаныя яе для сваіх мэтаў, а таксама супольная праца нікаторых аўбінавачавых у гэтай дзеяльнасці;

5) дзеяльнасць папіраючая съпекуляцыю і ваеннную ліхву інспіраваную праз Коўну з варожых пабуджэнняў;

Вэйшыйшыя закіды з фармульянів праз съледавацеля ёсьць прадвідзянія ў артыкулах 100, 101, 107, 108 — п. 6, 125 і 120 Кондэксу Карнага, а таксама ў Дэкрэтах аб ваенай ліхве. Аказаваецца, што ў часе калі сабраўся выбраны праз вялікую лічбу люднасці сойм, каторы меўся пастановіць аб лёса краю, група агітатораў паддалася злудам, што здужае раў зрабіць у краі забурэнні. Не знайшла яна сярод мясцовай люднасці паслухмянасці, а судовыя ўлады перарвалі яе спакусы. Ні хочучы замучаць урачыстага часу, калі воля люднасці ў высказаваніі сойму знайдзець сваё вырашэнне, а таксама перагавораў запрапанаваных праз Ковенскую Літву і прінятых у Варшаве на многаразовых умешаваньнях Ураду Речы Паспалітай Польскай выданы ~~закон~~ загад:

Павінны быць дастаўлены на дэ-
маркацыйную літоўскую лінію і
переданы ковенскім уладам:

1) Аўгустайціс Пранцішак, 2)
Біржышка Міхал, 3) Біржышка
Віктар, 4) Дубіна Улас, 5) Гарэц-
кі Максім, 6) Інсода Пётр, 7) Яку-
бецкі Андрэй, 8) кс. Кухта Язэп,
9) Карабач Александар, 10) Куп-
чык Зінаіда, 11) Лемеш Вінцук,
12) Марцішэўская Марыля, 13)
Мічуліс Піус, 14) Мяшочак Ці-
мох, 15) Мільлерыс Юры, 16)
Невядомскі Палікарп, 17) Праку-
левіч Уладзімір 18) Палікша Аляксей,
19) Рагач Сяргей, 20) Рандам-
скі Андрэй, 21) Стадзевіч Станіслаў,
22) Вайчунас Іван, 23)
Шульц Тодар, 24) Ляндзберг Чеслаў,
25) Павіліс Язэп, 26) Дыша
Язэп, 27) Аўгевіч Іван, 28) Гра-
бэўскі Язэп, 29) Краўскоскі Іван,
30) Семашка Іван, 31) Мічунас
Андрэй, 32) Міхалевіч Уладзімір,
33) Яцкевіч Станіслаў.

З паміж арэштованых—рэшта
засталася у Вільні, а значыць 2
звольнены учора, а 7 выпушчана
на волю ужо даўней.

Следства будзе ѿсьці далей.

„Lišwa“, №. 4--8 II.—22.

ДАКУМЕНТЫ

Тэлеграма палк. Шардыні ў справе арыштаваных у Вільні:

(Е. 28. I.)

Прэдстаўнік Незалежнае Літвы
пры Кантрольнай Камісіі Лігі На-
родаў гр. Яні нас зьвярунуся да
Кантрольнае Камісіі з просьбай
аб інтэрвэнцыі у справе асвабад-
жэння арыштаваных у Вільні
літвіноў. 27 студня г.г. ён атрымаў
праз Генеральны Штаб гэтую
тэлеграму:

„У Коўну (адрэс не указаны).
Польскі Урад прымайць усе меры
з мэтай прысьпяшэння зваль-
нення арыштаваных у Вільні.
Маю надзею, што гэта звальнен-
не наступіць у хуткім часе“.

Полк. Шардыні.

ВЫГНАНЫЯ з Сярэдняе Літвы
літвіны і беларусы засталіся да-
ручанымі ў нейтральным пасе-
венным уладам Незалежнае Літвы.
Лейтэнантавойска Незалежнае Літ-
вы, каторы атрымаў высланых, вы-
даўгэткую распіску: Вышэй выме-
неняя 33 асобы я прыняў ад ін-
спэктора Галоўнае Команды вілен-
скасе паліцыі камісара Сікорскага.

22. Лейтэнант Віршыла.

„Vilnietai“

У справе пратэсту віленскіх полек.

Недаўна у адным з нумэроў
„Rzeczypospolitej“ змешчаны быў
пратэст полек — грамадзянак Ві-
ленскай зямлі, каторыя так съя-
та пачытаючы, імя полькі закіда-
юць балотам ненавісці, пятньюць
шаллям фанатызму і зас্লепенія. Есьць
полька, а дзеля гэтага лі-
чу абавязкам запратэставаць процы
„quasi“ патрётычнай адозвы маіх
„родачек“, каб хоць трохі ачысь-
ціць полек ад ганьбячай плямы
і даказаць, што ня усе полькі
забыліся гонара належнага гэта-
му імяні. І вот гэтыя пані зачына-
юць, здавалася бы з пачатку, нат-
та лагічна і справядліва, гараваць
над безпраям у цівілізаваным
краі, толькі канчаюць саўсім не-
падзевана, забянтэжываюць чы-
тача, каторы быў прыгатаваны, да
чагосі іншага. Вотка ж пратэст
гаворыць: „прынятыя да глыбі
сэрца непакоям аб лёсе нашае
канчанае зямлі!!! канечна трэба
прызнацца, што кожны грамадзян-
ні і грамадзянка, дбаючаючая аб
дабрабыцце сваей бацькаўшчыны,
можа быць цяпер моцна занепа-
кояны, дзеля споўненых гвалтаў
і компромітациі улады і за далей-
шы лёс краю... Маюць поўную
рацыю!.. Далей... „стаем у абліч-
чу нябывалага у гісторыі людзей (!)
факту гвалту права“.

Кожны з чытачоў цікавячыся
справамі бягучай хвілі, зразумее,
што тут гаварыцца **аб** беспадстай-
насці, **безпраўнасці** масавага
„галосячага у неба а помсете“
арыштавання тутэйшых грамад-
зян, літвіноў і беларусоў і без-
чалавечным способе іх вывезенія,
каторы дзяякоўчы гэтаму бесп-
правую узрушшы думкі умеючых
яшчэ **адчываць** і, думаць, знаходз-
зім у парадку, як да гэтуль... чы-
таем далей. „Завем цэлае грамад-
зянства да вытрывалага (!) про-
тэсту у справе ратавання права
абавязываючага усе цівалізаваныя
народы“. Добра! зразумела
вытрывалы павінны быць пратэст
кожнага, хто чуець сябе грамад-
зянінам гэтага краю, процы гвалту
усіх грамадзянскіх правоў, бо на
вывезеніе за граніцу дзяржавы
і на выгнаныне бэз суду без до-
казу віны, а нават бэз дапросу,
абвінавачаных, не адна з дзержаў
запраўды цівілізованая, а тым ба-
лей такая каторая заўсёды гар-
дзіцца сваёй цівілізыцый і куль-
тураю, ніколі сабе не пазволіць.
Да гэтага можна толькі вітать
воплескамі праўду сказаную
шчыра і адкрыта, але тут раптам
наступае „finis coronat opus“. Ка-

нец незпадзеваны і арыгінальны,
чытаемо „чыею сілаю засталіся
звольненымі здраднікі істнуючага
стану, ад сілы права і абавязкай
грамадзян?“ Перад усім нехай мne
вольна будзя запытатца, як ужо
не раз пытала суд, мненьня гра-
мадзян і нават інтэрпэляцыя у
Сойме, запытатца у вас, шаноў-
ныя пані (сорам назваць полькі),
якім правам называеце вывезен-
ных грамадзян літвіноў і белару-
соў разбойнікамі?

Чы не за натта паспешна (не
разумею нашто такі паспех), ка-
лі яшчэ іх віна і зробленыя раз-
бойства не выяўлены, ні судом,
хадзіцца суд гэты дабіваецца праўды
і апініі, як грамадзянства, так
роўна і другіх уплывовых крыніц.

Чаму ж ён маўчыць і не паць-
твёрджае **Вашага** гуманнага і
энэргічнага пратэсту? Чы не ве-
ведама Вам Шаноўныя пані, што
такія абіды і зыневагі не застас-
цца без адказу, што закіды
збродні трэба дазазаць судом?
Амаль што саўсім пэўна, што
грамадзянства літоўскае і белару-
сkae станець наабарону гонару
пакрыўджаных і папросіць вас,
пані, аб довадах іх збродні, бо
іначач...

Баліць, калі чытаеш падобныя
зьдзекі на шпалтах, знанай па
сваіх зласлівай брахні „Rzeczy-
pospolitej“, або іншых газэт, асаб-
ліва калі гэта пішуць, кабеты
полькі з такім зацятым, патрёто-
тычным запалам ў шляхотным
пратэсте, кроў стыне у жылах
і страх агартае за зайдра народу,
народу, каторы маець такіх кіраў-
нічак і павадыроў паважных ін-
ституцій... А калі яны ёсьць мат-
камі, жонкамі? Чаму, такая кабета
сеючая національны антаганізм
і распаліваючая ненавісць, можа
навучыць сваіх сыноў? Можа суп-
рацоўніцтва і споўненія ганоро-
вай стражы пры обысках і арэш-
тах?.. (Нехай научыць іх хоць ха-
ваць „баторувкі“, бо яна на гала-
ве такога студэнта можа застас-
віць гарэць сорама кожную шан-
уючую сябе польку). Чаго нау-
чыць кабета, каторая падбівае
да шавіністычнага змаганьня?
Кабета каторая не уздыгне пе-
рад рожнімі сродкамі безпраўя і
гвалту? Кабета, каторая нагава-
рываець да робленыя крыўды
бліжняму?

Чы так гаворыць кабета, каторая
як праменчык сонца, павінна
свайм уплывам лагодзіць і уці-
шыць буру страсці? Чы так ра-
блі кабеты полькі, каторыя заў-
сёды былі у арэоле пасьвяченія
і багатырства, працуючы у імя
альтруізму і чалавечнасці? Кабета
полька, каторая носіць з на-

вагаю гэтае імя і разумея яго цану, павінна абавязкова напісаць пратэст, ужо не гаворучы а безпраўі, і то хоць бы на варвараўскаў пашуканстве, з якім адбываўся процедуры сажання ў турму і вывязенне вызначаных грамадзян. Кабета разумея усё больш пачуццём, жыве больш сэрцам ніж мазгамі, дзеля гэтага скарэй, ясней зразумея тыя маральныя перажыванья, тыя катаўанья і муки і непакой, каторыя мусілі перажыць маткі, жонкі і дзеци пасажаных у турму, калі пакрыўшы ўсё замарожываючу кроў тайнаю, прывозілі арыштаваных о 2—3 гадзіне ў ночы, бледных, худых і не голеных на пару мінют да дому для развітання з раднею, казалі будзіць дзяцей і г. д.

Ці гэтыя Пані застанаўліваліся над бураю падобных духовых перажываньняў? Хіба ж не... сто раз не... Бо для гэтага трэба быць не кабетаю, маткаю і жонкаю, але... вырадкам... но быць Полькаю. Моцна шкадую, што шаноўныя пані небылі добра панфармаваны ў справе цяпер аграварываючай і не ведалі, што суд, вывезеных грамадзян, яшчэ не прызнаў разбойнікамі, і караць іх выгнаньнем ня меў права, калі-б нават, як мотывуюць свае прэтэнзіі шаноўныя „родачкі“, ў турмах ковенскіх былі даўна засажданы Полякі, то гэта напеўна зроблена па даказанью віны, а калі-б было іначай, аб чым я не панфармавана, то стараваць „вока за вока і зуб за зуб“ не павінна зыходзіць з вуснах кабеты хрысціянкі, tym балей кабеты Кіраўнікі Каталіцкай Сувязі Поляк. Каб некалькі шчырэй разумелі Хрыстову навуку, не пабачылі бы дзенна гаворы съвету, падобныя пратэсты, прыпамінаючыя часы сярэдневековага фанатызму і не плямілі бы Полячак... імёны каторых у астатнія часы, мушу з болем прызнацца, страцілі на сваім арэоле святосьць і блеск.

Маю надзею, што ўсе кабеты Полькі не заслепленыя фанатызмам згадзіца з маімі перекопанынімі і стануць у абарону пакрыўджанай праўды, бо... ці-ж пратэст ваш, шаноўныя пані, мог быць (о! сорам) пратэстам усіх кабет Поляк?...

Хіба ж не... і сто раз не!?

Ганьба і стыд Вам Пані!

Юліана з Віхертой
Кайрукштысова.

Вільна, 14 лютага 1922 г.

(Litwa Nr. 12).

Новыя сілы.

Арэшты ідуць і далей. Кожны дзень прыносяць нам новую чару боляў.—Даходзяць да нас нячуванна-страшэнныя весткі: ў начы 6 лютага ўсіх арыштаваных сілком адарваўшы ад роднае глебы і пазбавіўшы апекі радні: вывязылі за межы краю.

Навокол чуваць ціхі плач старых матаў і бяцькоў страціўшых сваіх карміцеляў—апякуноў. Чуваць стогны аўдавелых жонак... плач няявінных дзяцей—сірот... Няма літасці над хворымі. За краты халодных вагонау ў укінуты хворыя грудзьмі Шульц і Мічуліс.

Семашку так сама хворага, выцягнулі з ложка і казалі зьбірацца ў няпэўную і невядомую дарогу. Усё гэта зроблена ў начы калі люд наш сьпіць і сніць лепшыя будучыя дні.

Зьдзек гэты зроблен тымі, што так нядаўна называў сябе нашымі братамі. Тымі хто сам яшчэ учоры быў катаўаны цынізмам царскае сатрапі. Тымі, што яшчэ так нядаўна шляхамі па далёкай Сібіры былі гнаны за кібіткамі па Расейскіх падэх.

Гвалт зрабілі тыя, бацькі катоўых за вольнасць злажылі свае зблалелыя косыці ў тэй жа далёкай сцюдзенай Сібіры.

Навакол пануе сум, старых мінульых, здавалося бы назаўсёды згінуўшых часоў. Грамадзянства Літоўскае, як калісь польскае, наложыла жалобу.

Як жаунеры, калі пасля цяжкае бітвы зьбіраюць застаўшыхся таварышоў, так і мы сёньня зьбіраймося ў грамаду падлічыць свае астаўшыся сілы. Вышэй паднясем свой трохколерны штандар і будзем далей упарты і пераможна вясьці сваю барацьбу.

Гэта нічога, што вусны нашыя замыкаюць, вяжуць нам рукі, ногі і заковываюць у кайданы няволі... Будземо трывалымі, поўнымі запалу і веры, каханьнем агарнутыя да незалежні. Літвы мы ня згінем, але на зло нашым ворагам, будзем жыць.

Усе хто жывы, ў каго сэрца агарнуга каханьнем да Бацькаўшчыны, ўсе да працы, да вялікай ганаровай працы, на якую мы здольны. Мы новыя работнікі паходзім з народу і з народам ахвяруем сябе на працу ў нашых паменшаных радах і найперш усяго просім і жадаем ад вас Полякі, больш не пераконывайце нас у вашым каханьні да літоўскага народу, бо каханьне ваша фальшивае і ў каханьне фарысыя ў наш народ нѣ паверыць. Не ка-

жыце нам аб аслаўленным „братэрстве“ уніі, бо нават дзеци ведаюць, што Каін быў братам Авелю. Ня пужайце нас, што вы так часта—нам асабліва ў апошні час робіце, яны дадуць зусім адваротны рэзультат. Ваши пастрахі вызываюць на вуснах людзей іранічны съмех. Люд добра пераканаўся. Люд імкнецца да раз пастаўленай мэты і скора, паны—шляхта, яго мазольныя рукі вырвуць ад вас краёвую ўладу. Непамогуць вам барунскія „арматы“ Мацеевічаў, ані „багнэты вольнасці“ Бандурскіх. Не памагуць вашыя аслаўленыя фразы „за нашу і вашу вольнасць“. Не памагуць вам ухвалы наскора злепленага Вамі Соўму. Бо вольнасць усіх лепшых сыноў нашае зямлі, абараняючых святыя права народу і адкрыта абвесціўшых барацьбу ў прэсе, скончылася за кратамі Лукішскай турмы і нарэштэ прымусовай высылкай за межы краю. Балей няма тут свабоды. Есьць насліствства толькі, ёсьць гвалт, есьць панцэрны кулак. Сродковай Літвой, карыста, ецца толькі разбэшчаны Ян Обст з зялезнou мятою і вартые яго, товарыши. Як прычына арэштаў нам інкрымінавана бальшавізм, бомбы, гранаты і падкопы пад Віленскі Сойм. Мабыць, вядомая ў Вільні „бальшавікі“, кс. Кухта канонік Віленскай Капітулы разам з п. М. Біржышкам, знаным у краі і заграніцай, рабілі падкопы са стараны Коўны і каб ня рэчка Вілія дакапаліся бы да Сойму. Сорам і ганьба змагацца з такімі шляхетнымі людзьмі такім агідным—зусім не культурным непадхадчычым аружжам. Трэба ж было хоць памятаць усім вядомую прыказку. „Хто фальшаю вядзе барацьбу, сам ад фальши гініць“.

Застанавіцесь на момант...

Паглядзіце съмела, па мужчынскую праўдзе ў воны і ўбачыце вашу ману, якую люд наш разумеіць дасканальна. Даведайцесь, безінтарэсоўна і далікатна, што думае о вас народ. Пераканаеццеся, што свабоду і волю, якую вы нясіцё на ваших штыкох—ен ненавідзіць. Паглядзіце на гэтыя славные вясковыя стойкі, каторыя і па сягодняшні дзень возяць ваших п'яных паліціянтаў і жандару з іх каханкамі па вечарынках...

Неўмалімая Немізіда гістарычнай падзеі загадала Немцам асвабадзіць Торунь, Грудзенц, Быдгощ і шмат іншых мейсцаў і мястэчак Шлёнску з нямецкай большасцю жыхароў. Ня сёньні, то заўтра, не за год, то два выпадзе так сама і вам пакінуць нас. Рэнега-

ты нашые выходзячыя з Сярэдне-Літоўскага раю пазаставілі вам сваё наследства.

Што ж вы заставіце нам?! Хіба збешчаных вашых сыноў у бельх „батару́ках“, спаўняючых абавязкі шпігаў... Не, гэтыя нам не патрэбныя, можеся забраць з сабою „для больш“ (карыстнай) працы на чесьць сваей“ Бацькоўшчыны.

Застанецца пасъля вас на вечную памяць: крыва, жаль і слёзы народу, павадыроў і ксяндзоў католіга вы мучаеце па турмах. Застанецца плач дзяцей выкідаямых са школ... Застанецца крыва малых з прытулкаў выгнаных... Застанецца новы способ замыкаць вусны праціўнікаў... Застанецца пасъля вас плач жонак і дзяцей развітываючыхся з мужамі і бацькамі ідучымі на невядомыя мукі... Застануцца раны зробленныя клапамі і вошамі ў Лукішкім плацу.

Нарэшчье застанецца гісторыя „найдэмократычнейшых“ выбараў у Віленскі Сойм, каторы за атсутнасцю пахвалы яму Эўропаю, самі Эўропе прыкладам ставіце. „Учыся Эўропа,—як трэба рабіць Соймы“.

Вырываючы вытрыманых і за гартаўаных Літоўскіх працаўнікоў на ніве грамадзянскай, ворагі нашыя напэўна лічылі, што гэткім способам пазбавяць грамадзян жывога слова. Дарма. Вы забыліся, што ўсе мы дзеци вёсак, а вёска наша багатая—маець навычарпаныя—новыя сілы.

Забралі гэтых, сягоныя стануць цэлымі караочымі шарегамі на барацьбу з вами другія. Забярыце іх, заўтра паўстануць новыя сілы. Забярыцё і гэтых, пазавём на барацьбу ўвесь люд, зробім з вами рашучую бітву і... зможам вас не мячом, а сілаю духа нашага... зможжам вас ідэй, каханай намі. Вам браты літвіны і беларусы, паўшая першаю ахвяраю перамогі—шлём з Літоўскім людам павіншаваныне ідучае з глыбіны сэрца і запэўняем вас, што ідэі, каторм вы верна служыце, мы будзем бараніць да апошняга дыху цярпіцяж. Ня доўга засталося нам чакаць, калі ў Вільні—старадаўнія сталіцы Незалежнае Літвы застанецца адыграная драма запольскай пад назваю “і калі Віленская публіка ўбачыць на сцэне ў першы раз, за мест азнак царскіх прыхвастняў, адзнакі польскіх камісараў.

Nowicius.

(Litwa Nr. 4. 11—IІ.—22).

Ліквідацыя „афэры“.

Польскія часопісі, асабліва варшаўскія, ў кароткім часе на агульна вядомых арыштаваньнях у Вільні здэзарыяналіся, і пачалі сумлевацца ў слушнасці абвінавачаньня. І на галасльвых камунікатах і артыкулах справу арыштаў назвалі „афэрай“. Відочна траба зразумець афэру палк. Тупальскага з акружываючымі яго завушнікамі, каторыя добра яму ў гэтай справе памагалі.

Як адбываліся арэшты і рэвізіі і што зробляна з арыштованымі, нашы чытачы ўжо ведаюць. Ня ведаем за што іх арыштавалі і мучаць у астрозе? Хіба за тое, што яны ёсьць съядомы Літвінамі? Бо ў тое, што праکуратура апавешчаіць, гэтых 5 закідаў, яна сама ня верыць. Грамадзянства польскае ўжо стравіла веру ў гэтых шумных апавяшчэнны „нова адкрытых літоўскіх шпіоноў“.

Пакуль пярэйодзем да ўласцівае тэмы ў гэтых артыкуле мусім дадаць уступ з урадовага прызначаньня ў справе арыштаў, каторая мы зъмясьцілі ў учарашнія нашай часопісі. Захоўваючы арыгінальны і дакладны тэкст, хочам падкрэсліць знаныя польскае мовы паноў ураднікаў у Сярэдній Літве. Як зразумець гэты ўступ:

Аказваецца (!) што ў часе калі сабраўся пры вялікім учасці люднасці Сойм, каторы пастановіць аб лёсе краю, група агітатарападдалася злудам (!) што здужаіць зрабіць у краі замешаныне. (Ціж вы паны да рэшты ўжо стравілі розум, тож арышты наступілі 20 студня, а ваш сойм „сабраўся“ 1 лютага). Не знайшла яна сярод мяйсцовае люднасці паслуху а судовыя ўлады перарвалі яе спакусы. (Дзе сэнс?) Ня хоочуцы замуціць урачыстага часу калі воля (!) люднасці, ў высказаныню сойму, знайдзіць свае выражэнніе, а таксама пераговораў запрапанаваных праз Ковенскую Літву, і прынятых у Варшаве па колькіразовых уменшаваньнях (?) Ураду Рэчыпаспалітай Польскай, выдана гэткі загад”...

Каня дадзем таму хто адгадаіць вышэй прыложеную стылёвую загадку. Перш паны працягніць руку на граматыку Крынскага і да лекцый трохы папулярнай навукі логікі, а пасъля ўжо на кадэксную кнігу. Так!

Ставіцца нам Літвіном паважные пункты абвінавачаньня—то чамуж іх у беспрыкладны способ выгналі з краю? Тож мы ўсе ва-

шага суду хацелі. Хацелі пагляццеце у вашы вочы. Скажыця якімі вы кіраваліся паглядамі, пакуючы арыштованых у марозную ночь у съцюдзёныя вагоны, каб выгнаць іх з родных хат? Тож паміж іх ёсьць такіе, каторыя маюць больше права да жыцця ў Вільні, чымся ўсе тыя каторыя бязмысльна па іх адрадзесам кінулі рад закідаў. У сваім часе мы ваш паступак назвалі „бандыцкім“. За гэта слова некаторыя віленскія часопісі пачуць да нас жаль! Мы цяпер на акрэсціяльные паступкі ўлад, які меў мейсцца 6 лютага, не маем слоў якім можно было бы акрэсціць гэты паступак. Можа вы нам у гэтым выпадку паможеце? Но мы ўжо не маем адпаведных слоў.

Ці можам вам дароваць за съёзы маленьких дзяцей, за труды нашае радні!? Наша сэрцы засталіся, замкнутымі крывавымі съязьмі, каторыя ліліся. калі прывялі арыштаваных дамоў на развітаныне, кажучы будзіць дзяцей, каб яны развіталіся з бацькам. Ня ведалі яны, куды іх дарагіх бацькоў загоняць і што з імі зробяць? Мукі ў іх маладых сэрцах трывалі да таго часу, аж пакуль вы не абвесцілі, што з імі зрабілі. Рана, каторую вы задалі дзяцём, не гаворачы ўжо аб сталых, будзе для вас зло-прасказуючай ценьню постраху. Помніця аб гэтым!

Gal...

(Litwa № 5,225).

Ужо, цяпер, паночкі ня выкруціцеся!

Калі толькі распачаліся ў Вільні арэшты літвіні і беларусаў, газэты польскія зъмясьцілі некалькі поўафіцыальных паведомленьняў за што літвіны і беларусы засталіся арыштаванымі і пасаджанымі у турму. Асьвяцілі выразна, што ўсе арыштаваныя зрабілі цяжкія праступкі і што ім пагражае кара съмерці. Нават на вуліцах зъявіліся вялікія плакаты аўтакрыццы страшнай літоўска-беларускай камуністычнай оргарызацыі. У Вільні забурліла. Спакайнія грамадзяніне даведаліся што кс. канонік Кухта ў сваім памешканьні хаваў многа аружжа, бомб і пякельных машын. у часе, калі сабярецца Сойм, кс. канонік Кухта меўся схаваць у сваей сутане моц гэтых прылад знішчэння, збліжыцца да гмаху сойму і зънішчыць усе да шчэнту.

І згніулі бы ўсе выбары да Сойму ў Віленшчыне, а разам з імі згніула бы моц людзей—звычайных грамадзян. Але Віленская паліца высыльдзіла усю гэтую арганізацыю і замкнула яе ў турму. Распачалося съледзтва. Апрача аружжа і бомб, знайдзена многа рожных компромітуючых напераў. Усё гэта абвешчана ў часопісах і больш усяго разносілі гэтыя весткі „анальфабеты“.

Усё з занепакоінем чакалі суду і справядлівага выроку суда: павесіць усіх арыштаваных. Раптам у нядзелю 5-га лютага г. г. ў месцы разпаўст' Эдзілася пагалоська, што ўсіх арыштаваных вывязылі неведама куды. Усе гаварылі аб вывязеніі, але ніхто не ведаў куды і дзеля чаго. У панядзелак вечарам усе прачытали ў „Gazetcie Wilenskiej“ „нотатку“ — звольненія арыштаваных літвіноў.

„WAP“ даведаўся з пёўных крніц, што ў ночы ў нядзелю ўсе арыштаваныя літвіны і беларусы засталіся звольненымі. Частка арыштаваных з Біржышкаю на чале засталася высланаю ў Коўна. Рэнта атрымала права пабыту ў Вільні. Съледзтва дзей ідзець.

Сталася гэта дзеля паўторнай інтэрвіні польскіх улад.

Заўтра дамо аб гэтым большыя і падробныя інфармацыі.

Што магло прыйсьці на думку чытчу, прачытаўшаму гэтакую інформацыю. „Gazeta Wileńska“ хацела станоўча угаварыць людзям, што ўлады польскія ёсьць так наскончана добрыя, што нават даруюць віны найзядлелішым разбойнікам (зброднякам).

Цікава толькі, ці часопіс навет своіх чытачаў заставіць, ці не, паверыць у напісаное?

Але найкаўтальнейшым у гэтай „нотатцы“ — „што съледзтва далей ідзець“. Выслаць праступнікаў да чужой дзяржавы, з каторою ніякіх зносін, і вясьці далей съледзтва, гэта... гэта... мажліва толькі ў „Сярэдній Літве“. Улады гэтае дзяржавы, Літвы Сярэднія“, пазакончэні съледзтва, ададауды высланых злачынцаў пад суд, гэты не абвесьціць усім ім кару смерыці а пашле ў Коўну. Атрымаўшы такую кару, ў Коўне, мусі быць, знясучь усім высланным галовы. Цяпер, паночкі, ня выкруціцесь!

„Niekas“

(Vilnietis № 29)

Цікавы пратэст.

Ужо даўна як я ня чую віленскіх кабетак. Па апошнім сваім выступлені, „нацыянальна—яечным“ на віленскім вагзале пад камандай п. М., віленская кабеткі ўзяліся за хатнюю працу.

У часе выбараў у віленскі Сойм ня можна было выявіцца бо бракавалабы кабеткам яек і сіл, каб захацелі вынішчыць сваіх праціўнікаў. Выбарны час для віленскіх кабетак быў тады часам толькі агурковым.

Далей наступіла новая „гэца“. зробленая праз Сярэдня-Літоўскіх „моцнаўладароў“ — аблава на Літвіноў і Беларусаў. Тут кабеткі паціралі руکі і цешыліся, што нарэшті арыштаваны будуць зньішчаны. Але вось сталася сярэдне-літоўская справядлівасць пайшло наадварот і заместа съмяротнае кары „праступнікі“ засталіся высланымі з Сярэдняе Літвы.

Гэтага замала — падумала сабэ кабечая эліта, голубая віленская кроў. Трэба ад суда зажадаць разъясненія, ўнясьці пратэст, пазваць ўсё грамадзянства. Няхай скранеца, няхай дасьць волю свайму абурэнню, няхай яшчэ раз хопіца яек і аблідаць... Кабеты, пані і віленская палячкі — пытаемся вас — Каго?

Ці падпісаныя на пратэсці предстаўніцы сільных гэтага съвету, угэрбованы пані, голубой крыва, не разумецея, што тыя людзі былі невінаваты, калі іх выпусцілі. Ці хочця разуменіе віленскіх кабет з люду абліца фальшам, каб яшчэ раз пазваць іх да паступкаў „зробленых“ яй-кавых?

Добрых камандзерак маюць віленскія кабеты ў вашых асабах.

Кабеты — Літвінкі, ціхія працаўніцы, адданыя маткі для сваіх дзяцей, не кричаць, не галасуюць, паміма, што большая маюць на гэтае права.

Яны ціхі зносяць боль і цярпенні ў сваім сэрцы, ціхі абліваюць слязамі сваіх мужыкоў кармільцаў, каторых ад іх бязлітасна адварвалі і выслалі.

Проціў чаго голубой крыва шані пратэстуеца? Што за цэль мае ваш пратэст?

Ці вы такіе хцівія відзець кроў, напружаныя ўмыслы; ці можаб вы хацелі прыездобленыя, напарфумаваныя, зашчытніць працэс сваій бытнасцю, без перастанія лернётуючы выдаваць свой прысуд, як гэта было летася у часе працэсу „ударнікаў“.

Гэтага жадала сяброўская эліта віленскіх кабет, каторая ўжо ляглась у восень упрагла ў свой

рыдан віленскіх кабет з люду, каб тыя зрабілі на вагзале „яечна-кацячую“ серэнаду.

Ваш пратэст, пані, — гэта фээрвэрк на віленскай сцэне.

(Litwa).

Слаўны пратэст яснавальможных паняў.

Мабыць у адказ на пратэст беларускіх і літоўскіх жонак проціў самога факту і спосабу высылкі іх мужоў у Коўна асьмеліліся выступіць з сваім „пратэстам“ польскія пані: Браніслава Марачэўская, Фэліксова Вроэль Плятэр і А. де-Бонды.

Яны пратэстуюць проціў „пагвалчэння права“, так як арыштаваных „выпусцілі на волю“.(?)

Яны, затужылі аб часох праклятай паншчыны „калі па праву“ катаўвалі наш беларускі народ, часох, калі ім ўсё было дазволена: біць, саджаць у вастрогі і на свет забіваць людзей, прадаваць іх, як сабак і г. д.

Што гэтым славным паням да таго, што арыштаваных бяз суда і навет не закончанага следства, ў начы, ў мароз, ня даўши уладзіць свае дамовыя, сямейныя справы, вывезлы, ня кожучы куды, і, як потым аказалася, да Літоўской граніцы...

У гэтым яны ня бачаць „пагвалчэння права“.

„Бел. Зон“ № 4 (29) — 17.2.

Трэба падацца ў адстаўку.

У астатнім нумары „Wil. Kur. Pośw.“ мы дамагаліся ад уладаў афіцыяльнага высьвятлення справы арэштаў Літоўскіх і Беларускіх дзеячоў. Мы дамагаліся апублікаваныя ўсія праўды і прыцягу да суровае адказнасці відоўных у гэтай сумнай кампрамітуючай афэры.

Тымчасам замест выясняння звалілася на нас, як гром з яснага неба, вестка, што 33 арыштаваных дзеячоў ужо вывезены да нейтральнага пасу бяз права паварота на Віленшчыну, а зроблена ўсё гэта для таго, каб „не засмуціць радаснага настрою“.

Першая віленская „Жэчпосплюліта“ выявіла сумлевак у павазе поваду выпушчэння, пададзенага праз услужлівае агенства „W. A. R.“ і ня было такога наўнага чалавека, каторы падперыг бы ў гэтым „важны павад“. Наадварот, з за яго выглядала здум штось іншае: выглядала кампрамітация

тых асоб, каторыя загадалі арешты і ўсей вышэй памянетай справай кіравалі, кампрамітацияя паноў Аляксандра Мэйштова, праукора Пшылуцкага, п. п. Тупальскага і Сенькевіча.

Потым прыкладвалася стараньне з дапамогаю залежнае прэсы ўсю віну зваліць на Польскі Урад, каторы загадаў выпусьціца і такім способам ня даў магчымасці дамарослыем Шэрлок Холмсам давасьці праступкі, накінутыя на вывезеных. Праўда, Урад Польскі катэгарычна настая, каб выпусьціца арыштаваных з турмы, каб яны маглі адказываць будучы на волі, але прынамсі Урад Польскі не прыказаваў Вам, паны, вывозіць абвінавачаных з Вільні, тым больш не загадваў іх арыштоўца.

Аб вышэй памянетай справе знаходзім у нядзельнай „Gaz. Kr.“ артыкул, у каторым чытаем: „Віны арыштаваных не даведзены. Афіцыяльнага абвінавачваючага акту не прад'яўлена. Нават усіх не дапрасілі. Не праведзена яўна публічнага суда — не абвешчана судовага прыгавара.

На якой падставе людзі, каторым не дадзена права легальнае абароны і рэабілітацыі, і далей называюцца праступнікамі?

На якой падставе 33 жыхары краю засуджаны на выгнанье?

У прававым парадку ётыкета праступніка налепліваецца чалавеку пасля судовага прыгавару і робіць яго потым прэдметам ётага назову.

Усе ведаем, што частка арыштаваных была варожа настроена да Польшчы, мы бачым адкрытае і бязуступчыве змаганье з істнующым тут парадкам.

Але прад'яўленыя абвінавачванын такія цяжкія, а паступкі ўлады так не-паупоровы, няясны і нэрвовы, што аб'ектыўны не-зацікаўлены съведка ўсие гэтае смутнае справы павінен усуніцца ў павазе ўлады і ў важнасці абвінавачваныня.

Так сама ведаем, што паміж абвінавачаных ёсьць людзі, каторыя працаю сваю не адзін раз съцвердзілі сваю лаяльнасць, нават прыязнь ў адносінах да Польшчы, што абвінаваченая ў камунізме даказалі сваю варожасць да яго, аружна змагаючыся з бальшавіцкім наездам поруч з польскаю арміяю:

Знаем што 7 арыштаваных пасля першага дапрашу былі звольнены, што сумнае сведчыла аб нячуваных мэтадах арганізаціі масавых аблоз і пакаранні няявінных людзей на Луки.

усякі выпадак" з праўдзівым „stipejkowskim“ спакоем за іх здароўе.

Ведаем, што ня ўсе урадовыя асобы лічылі патрэбным пачынаць гэты скандалічны, бязглазды рэакцыйны выбрык, бо відаць, съледчая улада замала мела матэрыялу.

Хто вінен, пытае далей „Gaz. Kr.“ Урад Варшаўскі, ці можа хто іншы, хто сядзіць у Вільні на „Замку“.

„Маём даныя думаць, піша, „Gazeta Krajowa“, што Варшаўскі Урад як бы там ні было, не складаецца з неадказных адзінак, што ён маіць паняцьце, аб праве і палітычнай парадачнасці.

Адстаўка палкоўніка Тупальскага і Сенькевіча („моцная рукі“ і „слабай галавы“); нам здаецца падзьцверджае нашае дапушчанье. 33 абвінавачаных жыхароў краю ёсьць свойскай выдумкай, тых „мужаў стану“ каторыя на гэты раз за „моцна“ хвацілі ў „кіраванні“ ваяводствам“. Вельмі церпялівае і паблажлівая (на жал), Варшава, не вытрымала.

Але тут правініўся і яшчэ хтось. Хтось, каторы праз уесь час гэтае небывелае гісторыі „нічога ня ведаў“. „Ня мешаўся да судовых улад“, „нічога ня мог“, потым жа вельмі тоненка, нават плачліва, пеяў аб „іншым сваім становішчы“ ў гэтым справе — хтось, што быў тут пастаўлены каб съцерагчы аўтарытэта Польскіх Улады і не кампрамітаваць яе перад съветам, наглядаваць, каб не пашираўся нацыянальны антаганізм, каб усе жыхары краю карысталіся апекаю правы і справядлівасці — хтось, які гэту справу дашчэнту скампрамітаваў.

„Gaz. Krajowa“ піша больш дзікатна аб тым скаваным вінайвайцы, бо іначэ пісаць ня можа, але мы не апутаныя ні якімі паглядамі, незалежны ад ўсесільных сяродні-Літоўскіх царкоў, можам назваць вінаватых па імены.

Віноўнік ўсие гэтае кампрамітуюче справы, на якога павінен зваліца галоўны ціжар віны, ёсьць прэзес Часовае Урадуючае Камісіі п. А. Мэйштова. Ен то ўесь час удаваў „наўнага“, гэта ён пастаянна „нічога ня ведаў“, ён упарты супраціўляўся жаданню Польскага Ураду выпусьціца арыштаваных на волю і ён самавольна аброк арыштаваных на выгнанье з краю і вываз. Ен павінен прыняць на сябе рэзультаты і падацца ў адстаўку, і адцаць Урадовае Кіраўніцтва ў

меньш дыпляматычныя, але даўтойныя рукі.

Треба падацца ў адстаўку — пане Прэзэр.

(„Wil. Kur. Posw. Nr. 7(13) 13-2.

У справе ареста.

Гучная цяпер на цэлую Эўропу справа арестаў беларускіх і літоўскіх дзеячоў, закончылася для ўсіх, у спосаб заўсім нячаканы.

У ночы з 4 на 5 лютага 33 грамядзяне краю вывезяны ў польска-літоўскі неўтральны пас і там выпушчаны без права павароту.

У паведамленыні прэсовага агентства, як прычына гэтай арыгінальнаі амністіі, падана „жаданне не замуціць урачыстай хвілі“ сабрання сэйму.

Згаджаемся ў цэлым з скептычнай ацэнкай „Rzecznopolskie“ што датычыць праўдзівасці вышэй сказанных матываў звольненія. Праясылі бы, зьбітае баламутнымі паведамленнямі, грамадзянскае абурэнне на нашыя урадовыя установы, за адданыне Ковенскай Літве, арыштаваных без вымены на мучаных і здекаваных палякаў у турмах Коўны. Але справа выглядае наадварот.

Віны арыштаваных не даказаны. Афіцыяльнага акту абвінавачаныя не дадзена. Не ўсе нават былі дапрошаны. Ня вялося адкрытай публічнай справы суда — не вынесяна нават пастановы суда.

На якой падставе людзей, каторым не дана права легальнае абароны і рэабілітацыі ў дальшым працягу, называюць разбойнікамі? На якой праўнаў падставе засуджаны 33 грам. краю на выгнанье? У прававых стасунках ётыкету разбойніка, прылепляюць чалавеку наслія (сказуенцым) пастановы суда і толькі тагды ён робіцца прадметам вымены.

Ведаем усе, што частка арыштаваных, была варожа настроена у адносінах да Польшчы, бачылі яе адкрытыю і безкампрамісную барацьбу з істнующым держаўным парадкам. Але інкраймінаваныя абвінавачаныя ёсьць такія цяжкія, і паступкі улад вельмі неясныя і нэрвовыя, што аб'ектыўны, незабаламучаны аглядчык гэтай цэлай смутнай справы, мусіць непачверыць у павагу улад і павагу яе абвінавачаныя.

Ведаем, што пасярод абвінавачаных ёсьць людзі, каторыя

сваю дзеяльнасцю неадзін раз падцьвердзілі сваю лояльнасць, і нават прыязнь у адносінах да Польшчы, што абвінавачання ў камунізме, дакументальна пакавалі сваю воражацьць да яго, вёўшы барацьбу з аружкам з навалай бальшавіцкай або польскай арміі. Ведаєм, што 7-м арэштованых пасля першага дапросі засталіся звольненымі, што сумна съведчыць а несліваных методах роблення масавых аблалу і пакаванья бязьвінных людзеў на Лукішкі „na wszelki wypadek“ і з чыстым „stupajkowskim“ спаком аб іх здароўі.

Ведаєм, што ня ўсе урадовыя установы падзелялі патрэбу начынання – гэта скандалічнай, бязглуздай „несу“ рэакцыінай, бо відаць улады съледчыя за мала мелі матэр'ялу. З пачатку відаць (у час выбарнай акцыі) ішло толькі аб скампромітаваньні і ізаліраваньні насярод беларусаў праціўнікаў „слаўнага“ Аляксандру.

Гэта ёсьць нашыя рафлексіі – уражэння-інформацыі. Але скандал і компромітация польскай улады сталася. Компромітация гэта называюць навет паны з „Straży Kresowej“.

Хто вінават?

Комунікам прасовы говорыць: што вывезеные арэштованых наступіла: „па неаднаразовым умешацельстве“ улад Рэчы Паспалітай Польскай.

Вільна недвуміжна ківец на Варшаву. Паводле агульных цяпер абляцеўшых пагалосак, можна дапусціць, што Варшава жадала звальнення з турмы і адказнасці абвінавачаных застаўчыс на свабодзе ў Вільні — але не у Літве Ковенскай.

Маємо даныя, каб сумлевацца, што варшавскі урад, буць што будзя, не складаецца з неадпаведных адзінак, што маець ён разуменне аб праве і палітычнай павазе.

Адстаўка палк. Тупальскага і Сенкевіча („сільнай рукі“ і „слабай галавы“), здаецца нам, падцверджае нашую дагадку, што выгнаныне 33 грамадз. краю ёсьць асабістая думка тых „мужоў стану“, якія ў гэты раз „моцна“ перастараліся ў „адміністратарыно ваеводствам“. Натта цярплявая і паблажлівая Варшава ня вытрымала!

Але вінаваты тут і яшчэ нехта. Нехта, хто праз целы час гэтае небывалай гісторыі „нічога ня ведаў“, „не ўмешваўся да судовых улад“, нічога ня мог“, по-тym натта тоненка, натта плачліва, спеваў аб „іншым сваім

становішчы“ у гэтае спрабе — нехта, хто быў тым паставлены для пільнаваньня павагі польскай улады і не кампромітаваньня яе перад цэлым съветам, каб не паглыбляць антаганізму нацыянальнага, каб усе грамадзяне краю мелі апеку права і спрэядлівасці — нехта, катары гэтае спрабай скампромітаваны да апашняга.

Lasota.

Gaz. Krajowa Nr. 36 (492) 12-II 22.

„У ассызе!“

Суровыя улады арыштавалі найвыбітнейшых дзеячоў літоўскіх і беларускіх у Вільні спраба гэта ёсьць натта важная цьвердзіць поўрадовы камунікат і цяпер жа вылічываець цэлы рад адвінавачаньняў, каторыя накінуты на арыштаваных.

За наймачнейшае сярод іх уважаецца імкнення да разбурэння істнуючага строя, а таксама падбухтораванье да національнага змаганьня.

Абвінавачаньня, без'аговорачна, цяжкія. Права сурова караець за падабныя праступкі. Маю надзею, што калі справедлівасць убачыла такога роду выступлення жыхароў „народовосці“ літоўскіх і беларускіх, не прапусціць дарма подобныя ж праступкі, зробленыя са старыны жыхароў „народовосці“ польскай.

Абвінавачываю ў першую чаргу рэдактара „Rzecznopolskiej“ а сталым „нацкованыні“ проці жыдоўскай люднасці, а подбурсці да барацьбы з літвінамі таго ж рэдактара разам з рэдактарам „Gaz. Wileńskae“.

А дамаганыні зваліць істнуючы дзэржаўны строй, абвінавачываю цэлы польскі цэнтральны выбарчы камітэт ін согрэгое, каторы адкрыта і рызыкоўна обвесціў у сваіх адозвах, што Сойм Віленскі павінен палажыць граніцу істнення Сярэдняй Літвы і „вцеліць“ яе да „Rzecznopolskiej Polskiej“.

Слушна „Rzecznopolska“ палемізіруя з „Gaz. Krajową“ што цяперашняя безкарнасць не ёсьць дастатачным повадам, каб і на-далей была стасована.

„Przegląd Wilenski“.

Э п і л о г .

Справа арыштаваных дзеячоў літоўскіх і беларускіх знайшла зусім неспадзяваны эпіл.

У начы з дн. 4 на 5 г. м. за-сталіся зхопляныя з астрогу і да-

стаўляныя да дэмакрацыйнай лініі з забаронай павароту на тэрыторыю Сярэдняе Літвы: 1) Аугустайціс Пранцішак, 2) Біржышка Міхал, 3) Біржышка Віктар, 3) Дубіна Улас, 5) Гарэцкі Максім, 6) Інсада Пётр, 7) Якубецкі Андрэй, 8) кс. Кухта Язэп, 9) Карабач Александр, 10) Купчык Зінаіда, 11) Лемеш Вікенці, 12) Марцішэйская Мар'я, 13) Мічуліс Піус, 14) Мешочак Цімох 15) Мільлерыс Юры, 16) Невядомскі Палікарп, 17) Пракулевіч Уладзімір, 18) Палікша Аляксей 19) Рагач Сяргей, 20) Рэндаманскі Андрэй, 21) Стадзевіч Балеслав, 22) Ваўчунас Іван, 23) Шульц Тадор, 24) Ляндсберг Чэслаў, 25) Павадіс Язэп, 26) Дыша Язэп, 27) Аўгіевіч Іван, 29) Грабоўскі Язэп, 30) Семашка Іван, 31) Мічунас Андрэй, 32) Міхалевіч Уладзімір, 33) Яцкевіч Станіслаў.

Рэшта пасаджаных, як даносіць поўрадовы камунікат, засталіся выпушчаныя на волю, але съледства будзе ісьці далей.

Ня можа закінуць сярэдня-літоўскім уладам браку памысловасці. Калі спраба „грэм'яльных“ арэштаў наярала такога розгаласу, што аж польскі ўрад мусіў інтэрпеляваць, а пракуратура, паміма гучных заказаў, відочна не магла набраць у патрэбнай лічбе абвінавачаючага матар'ялу каб пра-працэс ня скончыўся фіяскам, знайдзяны дзіўна легкі выхад, каб зліквідаваць нефартунную спрабу: гвалтам вывезена ў нейтральны пас невыгодных астрожнікаў і там выпушчаны іх на волю. Повадам гэтага разпаралежэння, нечуванага ў дзеяньнях новажыбучых цывілізаваных гаспадарстваў, як падаець тойжа ўслужкі поўрадовы камунікат, каб „ня было за смучання ўрачыстага часу, калі воля люднісці ў выскажанью Сойму, знайдзіць сваё вырашэнне, а таксама, перагавораў запрапанаваных праз Ко-венскую Літву і прынятых у Варшаве“...

Унікаецца, нібы з паглядаў кампрамітуючых, яўнага легальнага працэсу, а робіцца брутальны гвалт, каторы ні на перагаворы польска-літоўскіх (у рэшті зусім ілюзорычныя) ня можа ўплынуць памысьльна, ні таму ўрачыстаму часу выскажаньня Віленскаму Сойму блеску арэолу нацэйна не дадаць. А ўжо яўным цынізму ёсьць тая замешка ў вядзеныні далёй працэсу. Як гэта! Без най-галайнейшых абвінавачаных? Завочны прысуд? Ці можна сабе прадставіць яскравейшы зьдзек.

У запраўды ёсьць гэта толькі слова дзеля ўратаванья пагля-

даў аблічаннае на латавернасьць і несъядомасць збаламучанага чытача, маскуючае кампрамітацию съскных уладоў. Зрэшты, што будзіць-той яшчэ ўвідзім, тымчасам жа мае споўнены факт высылкі з граніц гаспадарства колькінацца і яго грамадзян. Факт гучны нараўне пад ўзглядам фармальнім як і палітычным. Цэлы рад высланых на дэмаркацыйную лінію, значыцца ў Коўну, нічога супольнага з гэтай часцю краю не маіць. Датычыцца гэта ў першы чарод Баларусаў, а пасля і Літвіноў бяз сумлевання віленцаў з ураджэння і жыцця. Нячуванай рэччу ёсьць, каб які небудзь новажытны ўрад сваіх грамадзян асуджаваў на выгнанье! Пад ўзглядам жа палітычным эфект будзе проста нячуваным. З аднаго боку зліканне Сойму, маючага быць вырашыцьлем вольнай і непрымусовай волі люднісці, а адначасна з другом усуванье гвалтам з Вільні ўсіх элемэнтаў, которые бы маглі замуціць згодны хор, съпеваючых на адну выучаную ноту: да Польшчы. Пекную памяць будзе мець Эуропа аб безстороннасці сярэдня—літоўскіх уладаў і вартасці скліканага пад іх эгідай Віленскага Сойму.

Найфатальнейшая ж ўражанье напэўна вызвала гэта прымусовае выгнанье ў краі. У съядомасці агулу падважыць і так ужо не надта моцнае пачучьцё праваўраднасці, стасункі ж нацыянальныя да рэшты папсуець і разпаліць.

Літоўская і Беларуская прэса на таіць свайго абурэння з прычыны вырывањня з пасярод іх грамадзянства найвыдатнейшых працоўнікоў на ніве грамадзянской і нацыянальной.

З пачучьём глыбокага сораму і болю чытаем у „Літве“ моцнады на жаль слушная слова праўды: „Здзек утварылі тыя, што завуцца нашымі братамі!... Тыя, што яшчэ так недаўна былі муценія цынізмам царскае сатрапії. Тыя што так недаўна шляхамі на далёкі Сібір былі гнаные кібіткамі па съцяпох расейскіх. Зыдзек утварылі тыя, бацькі каторых, у імя вольнасці, збалелы свае косьці злажылі ў съюздзенай сібірскай зямлі. Кругом пануя сум аналогіі мінуўшых часоў, здавалася-б безпаваротна згніўшых Грамадзянства літоўскага, як калісь польскага, сягона ўзыядзела жалобу...

Разжаленые аўтары ўніці за-далёка. Дзеля чаго за віны не адпаведнай ні першымі кра-ючай клікі ў Сярэдняй

кідаюць каменямі азвінавачэння ў уесь польскі народ. Паміма пануючага ў нашым грамадзянстве шавінізму і неталеранціі, можна сумлевацца, каб яно дало сваю апрабату маральную гэтак упрошчаным адміністрацыйным мэтадам, напэўна-ж небракуцілюдей, каторыя чуюць тоя са-мае, што той стары, пішачы у адным з апошніх намяроў „Dzety krajowej“

Польша зъмертвых паустала. Мы бачылі чуд, дзеля таго можам уміраць шчаслівымі, што мы яго бачылі. І шчаслівымі ёсьць тыя, што зараз жа пасля памёрлі. Сягоныя, калі мінула упаеньне, мы старыя бачым не адно, што-б мы хацелі ня ба-чыць, што бы мела не істнаваць. Бачым пакінутыя плямы, ганьбячай дух волі, каторыя трэба чым скарэй съцёрці. Сонца паустальных ад смерці павінна нішчыць усе нездаровыя зародкі.“

Многа Каінаў ёсьць паміж нас“, гэта праўда, але-ж ня ўсе.

Л. А.

Przegląd Wileński № 56. 11. II. 22.

„Патрыятычная праца“ Віленскіх полякі.

П р а т ё с т

Мы кабеты польскі, грамадзянкі Віленскай зямлі, парушаныя да глыбі душы і заніпакасныя лесам нашай каханай зямлі у той час калі „Zgromadzenie Ogrzejače“ (Сойм) сабранье воляю люднасці, маець на астатку абвесыці а прыналежнасці нашай да „Mascierzy Polski“—стайм у аблічу небывалага у людскай гісторыі факту пагвалчанья права.

Завем цэлае нашае грамадзянства да моцнага пратэсту у справе ратаванья, права, абавязкавага для ўсіх цівілізованых народоў.

Да вас судзі зварачываемся за паясненіем, чыею сілаю засталіся звольненымі „Zbrodniarze“ (!) „стану“, пазбаулены сілі права і абавязкаў жыжарства у той час калі браты нашы палякі даўно сідзяць лёхах ковенскай турмы, і плацяць сваім здраўям і жыццём.

Броніслава Марачэўская-прэзеска Н. О. К. у Вільні.

Філіксова Броэль-Плятер віцэ-прэзеска Катол. Польскай Сув. Генеральша А. де-Бонды-Прэзеса Гуртна Гасподы пры Т-ве Розвой.

(Rzeczpospolita).

Х Р О Н Н И К А

У Віленскай атмасфэры.

Што гэта значыць?

У ночы з суботы (5. II) на нядзелью (6. II) арыштованых перад гэтым літвіноў і беларусаў дастаўляна з астрогу дамоў каб уязць бялізну, а таксама харчоў на пару дзён. 6 гадзіне раніцы дастаўляна арыштованых на вагзал, адкуль вывезяна няведома куды.

У горадзе ходзяць уселякі пагаласкі: адны цьвердзяць, што вывязлі ў Варшаву, другія — ў Галіцу, іншыя-ж гавораць, што ў концэнтрацыйны лагер. Думяюць, што найпраўдівей вывезяна іх на дэмаркацыйную лінію ў кірунку на Коўну. Але не ўсіх.

Гэтай самай ночы ізной арыштавалі гр. С. Яцкевіча і вывязлі разам з другімі.

„Vilnietis“.

Лёс арыштованых. Новыя зьдзекі.

Аказаўлася, што мясцовая ўлады даставілі арыштованых ў найтралы пас і там пакінулі без права павароту.

Паміма, што ўлады зрабілі гета пад поглядам кары, аказаўлася, што цэлы рад асоб як напрыклад, д-р Аўгевіч, інж. Шульц, Ю. Семашка, І. Краскоўскі, Ул. Міхалевіч не былі ні разу дапрошаны. Ноччу, калі іх прывезлі дамоў нібы то дзеля разыўтанья, але ўсё рабілася так, што паліцыя, которая праводзіла арыштованых, ухіляючыся ад якіх небудзь гутараў, прыказала хатнім разыўтатца. Семі страшно перапужліся, думаючы, што арыштованыя засуджаны на съмерць. Не памаглі нават сълёзы. Ю. Семашку забралі з ложка хворага, і калі хатніе хацелі даць яму цёплую адзежу, дык паліцыя разважыла, што яна не патрабна, бо падарожжа не далёкае.

(„Vilnietis“ № 28.)

Ну, што, жджом.

(W. A. P.)

Нас паведамляюць, што паміма цвярдженія літоўскае прэсы, што арыштавана зусім няявінных асоб, прокурорскія улада ухвалілі абвесыці найболей важныя факты. Усяж справа ня будзе авшчана дзеля таго, што вядзеца съследства.

P R O T E S T

Tymczasowego Litewskiego Komitetu w Wilnie.

W roku bieżącym dnia 20 stycznia i w dniu następne policja z rozkazu władz Litwy Środkowej dokonała całego szeregu rewizji o charakterze politycznym w litewskich instytucjach kulturalnych, oświatowych i dobroczynnych, jak również w mieszkaniach większości działaczy litewskich.

Rewidowano w Wil. Tymczasowym Litewskim Komitecie, w Centralnym Litewskim Komitecie pomocy ofiarom wojny, w redakcjach i administracjach wszystkich pism litewskich, jako to: „Vilnietis”, „Głos Litwy”, „Vilniaus Garsas”, „Nasza Ziemia”, oraz w mieszkaniach obywateli: Michała i Wiktora Birzyszków księdza kanonika Józefa Kuchty, A. Rondomańskiego, P. Miczułisa, B. Stadziewicza i wielu innych.

Rewizje były dokonywane bez zachowania żadnych formalności, których w podobnych wypadkach wymagają obyczaje i prawa nawet państwa małokulturalnych. Naprzkład w Wileńskim Tymczas. Komitecie Litewskim, nie mówiąc kto i po co przychodzi, wyważono wrota, dwoje drzwi, wyłamując dobranemi kluczami lub wytrychami otwarto szafy, szafy i cały czas przewracano w nieobecności prawnych właścicieli mieszkania. W czasie rewizji, w braku rzeczywistego materiału oskarżającego, oficjalnie zabierano co tylko w ręce wpadło. Naprzkład z Wil. Tymcz. Lit. Komitetu znikły przy rewizji pieczęcie, księgi, protokoły, wszystkie znajdujące się tam dokumenty oraz licznik elektryczny. W innym miejscu wzięto całkiem niewinnej treści druki litewskie, społeczne i prywatne, złożone na przechowanie biżuterię złote i srebrne, bieliznę, materiały, ubranie i inne politycznie bezbarwne rzeczy. Z mieszkania obywatela Siemaszki, który, wobec ciężkiej choroby przy 39 stopniach gorączki, nie mógł być obecnym przy rewizji i był zmuszony (w łóżku) leżąc podpisać protokół — zginęły nawet akcje bankowe i przemysłowe. Nie bacząc na to, iż rewizja dała zewsząd w obfitości tylko tego rodzaju obwiniający materiał, wszyscy u kogo były dokonane rewizje, zostali aresztowani, mianowicie: Michał i Wiktors Birzyszkowie, ks. kan. J. Kuchta,

A. Rondomański, T. Szulc, dr. F. Augustaitis, B. Stadziewicz, P. Miczułis, P. Insoda, J. Mileris, M. Marcinowska, J. Grabowski, A. Meciuinas, Vaicunės i inni. — A więc aresztowano większość pierwszorzędnych miejscowych działaczy społecznych litewskich, którzy wcześniej pracowali na polu społecznym i kulturalnym i stali na czele instytucji społecznych, szkół lub w redakcjach litewskich.

Rzeczą jasna, że przez to zadany został cios kulturalnemu i społecznemu miejscowemu życiu litewskiemu. Obecnie z powodu wspomnianych aresztów Tymczas. Lit. Kom. został bez Prezesa i Skarbnika, Gimnazjum Wileńskie imienia Witolda Wielkiego bez Dyrektora i kilku nauczycieli, 4-klasowa szkoła miejska bez kierownika, a prasa litewska naraz bez wszystkich dotychczasowych redaktorów i większości stałych współpracowników. Cierpią i inne ogniska litewskiego życia i pracy, którym przemoć wyrwani zostali ich stali pracownicy. Szczególnie ciężki kryzys będą musiały przeżyć litewskie instytucje dobroczynne, utraciwszy przez rewizje i areszty przeznaczone im pieniądze i opiekunów.

Po tych smutnych faktach i aresztach prasa polska, nie ukrywając swego zadowolenia, zamieściła pół-oficjalny komunikat, gdzie opisując zaszłe wypadki i zadany cios bolesny kulturalnemu i społecznemu życiu litewskiemu, ubliża temu społeczeństwu twierdząc, iż aresztowani są szpiegami, organizowali akcję, celem której podobno było wywołanie w kraju zaburzeń i obalenie istniejącego porządku, uprawianie propagandy bolszewickiej i podburzanie do wojny narodowościowej. Tę wiadomość zamieszczono pod podłygodnym treści tytułem: „Odkrycie organizacji szpiegowskiej”.

Ponieważ my, litwini, nigdy nie uprawialiśmy pracy nielegalnej i wywrotowej, praw swych broniliśmy zawsze drogą otwartą i w granicach istniejącego porządku; ponieważ aresztowani nasi działacze nie inną drogą, a może tylko pilniej od innych pracowali na społecznej i kulturalnej niwie i wytrwale bronili

praw Litwy i narodu litewskiego w ich stolicy — Wilnie; ponieważ wszystko to jest czynione w czasie, kiedy zagranicą i wewnętrz toczą się spory i walki o naszą polityczną przyszłość — zmuszeni jesteśmy patrzeć na wyżej wymienione fakty i okoliczności jako na takie, których jedynym i rzeczywistym celem jest:

1) zniszczyć litewską pracę kulturalną, oświatową i społeczną w kraju,

2) steroryzować społeczeństwo litewskie i jego pracowników w zakresie narodowej kultury,

3) oczernić oraz obrzydzić w osobach naczelnego działaczy litewskich przed obywatelami nie mówiącymi po litewsku i w ten sposób podburzyć tych ostatnich przeciwko społeczeństwu litewskiemu.

Jest to nowy fakt przykryty bezpodstawnymi zarzutami, a wyraźniej mówiąc, ciąg dalszy nowych bolesnych faktów prześladowania litwinów, ich kultury, oświatowej i społecznej pracy, — faktów, z ostatnich miesięcy, że wymieniony tylko: wyrzucenie przy użyciu siły z zajmowanych lokali szkół i ochronę naszych, wstrzymanie zajęć w gimnazjum Święciańskim, likwidowanie naszych zakładów finansowych i przemysłowych, zabranianie oświaty ludowej i t. d., które niezbicie wskazują, że mamy tu do czynienia z systematycznem niszczeniem, obalaniem i zbrzydzaniem wszystkiego, co jest litewskie. Wobec tego na działalność miejscowości władzy polskiej i prasy przeciwko naszemu narodowi, kulturze i życiu społecznemu i przeciwko nam, tego kraju obywatelom, oraz na grożące bezpieczeństwo Tymczasowy Wileński Komitet Litewski zwraca uwagę swego narodu i w imieniu reprezentowanego przez siebie społeczeństwa zgłasza uroczysty i stanowczy protest ku wiadomości całego świata kulturalnego.

Spełn. obow. Prezesa *K. Stasys*

Członkowie: { *B. Biržyskowa*
K. Czybiras
S. Jackiewicz.*

Sekretarz *Dr. Augiewicz.*

Wilno, 25. I. 1922 r.

Komunikat Narodowego Komitetu Białoruskiego w Wilnie.

Dwa dni przed wyborami do sejmu wileńskiego, 6-go stycznia r. b., społeczne organizacje białoruskie w Wilnie otrzymały informacje o tem, iż tego samego dnia władze polskie „Litwy Środkowej” zamierzały dokonać masowych aresztowań pośród działaczy białoruskich, co miało być odwetem za odmowę Narodowego Komitetu Białoruskiego od udziału w wyborach.

Otrzymane informacje wskazywały, że li tylko obecność w Wilnie przedstawicieli Ligi Narodów zmusiła władze polskie odroczyć na czas pewien areszty — aż do końca wyborów.

Wobec tego działacz białoruski pułk. J. Ładnow, który niedługo przedtem przyjechał do Wilna z Paryża, odwiedził naczelnika rządu polskiego „Litwy Środkowej” pana Mejsztowicza; ten zaś oświadczył stanowczo J. Ładnowowi, iż on, Mejsztowicz, nic nie wie o zamierzonych aresztach, iż informacje o tem nie mają z prawdą nic wspólnego, i iż o jakichkolwiek represjach względem białorusinów nie może być mowy.

Wbrew zaś wyłuszczeniom powyżej oficjalnym oświadczeniom, w nocy z 19-go na 20-y stycznia r. b. oraz zrana 20-go stycznia dokonano szeregu rewizji w białoruskich instytucjach społecznych i aresztowano szereg wybitnych działaczy białoruskich. Rewizje się odbyły: w Narodowym Komitecie Białoruskim, w gimnazjum białoruskim, w redakcjach pism białoruskich: „Białaruskija Wiedomaści”, „Białaruskij Zwon”, w białoruskiej centralnej Radzie szkolnej, w księgarni białoruskiej, w białoruskiem kółku muzyczno-dramatycznem, w kole studentów białorusinów na uniwersytecie Stefana Batorego, i wreszcie w prawosławnym seminarium duchownem. Przytem aresztowano około 20-u osób, w tej liczbie: 1) członka prezydium i sekretarza Narodowego Komitetu Białoruskiego, byłego naczelnika oddziałów powstańczych w powiecie Słuckim, b. członka białoruskiej komisji wojewódzkiej, która została powołana do życia na mocy dekretu naczelnika państwa polskiego p. Piłsudskiego, ob. Andrzeja Jakubeckiego; 2) członka prezydium Narodowego Komitetu Białoruskiego, prezesa powstańczej rady słuckiej, Włodzimierza Prokulewicza, b. sędziego; 3) członka Narodowego Komitetu Białoruskiego, b. jego prezesa Fabiana Remicza; 4) członka Nar. Kom.

Aleksandra Karabacza; 5) członka Nar. Kom. Białor. i redaktora pisma „Białaruskija Wiedomaści”, znanego literata białoruskiego, ciężko chorego Maksyma Hareckiego; 6) członka Nar. Kom. Biał., reżysera białoruskiej trupy dramatycznej Radziewicza; 7) członka Nar. Kom. Biał. i sekretarza związku robotników rolnych Niewiadomskiego; 8) zarządzającego sprawami Nar. Kom. Biał. Dubinę; 9) prezesa białoruskiego kółka muzyczno-dramatycznego Wałejsze; kilku nauczycieli i nauczycielek ludowych szkół białoruskich, którzy nocowali w lokalu centralnej białoruskiej rady szkolnej i przyjechali z prowincji, oraz szereg innych osób.

Wcześniej zrana 20-go stycznia liczny oddział policji wkroczył do szeregu gmachów, zajętych przez gimnazjum białoruskie, przytulek białoruski, Narodowy Komitet Białoruski, redakcję pisma „Białaruskija Wiedomaści”, prawosławne seminarium duchowne, oraz prawosławny klasztor żeński. Rewizje odbyły się w lokalach Narodowego Komitetu Białoruskiego, redakcji „Biel. Wiedom.”, w mieszkaniu dyrektora gimnazjum białoruskiego, w kancelarii i w klasach gimnazjalnych, w seminarium duchownym oraz u niektórych osób prywatnych, które mieszkają we wzmiarkowanych powyżej gmachach. Wszystkie wejścia orazwyjścia zostały obsadzone przez policję. Wobec tego, iż był to dzień powszedni, uczniowie i nauczyciele o zwykłej porze zaczęli się zbierać do gimnazjum. Policja dawała wolny wstęp każdemu, kto chciał wejść, lecz wyjść z powrotem nie pozwalała. Wobec tego, iż policja weszła też i do korytarza gimnazjum, o normalnych zajęciach, oczywiście, nie mogło być mowy, zwłaszcza po aresztowaniu dwóch nauczycieli gimnazjalnych Hareckiego i Jakubeckiego. Policja jednak nie zgodziła się na wypuszczenie z gimnazjum nawet małych dzieci, wobec czego około 400 uczniów pozostało też pozbawione wolności. Gdy zaś głodna działywa (o godz. 2-ej we dnie) spróbowała się przerwać przez korytarz policyjny, by pójść do domu, policja nabiła karabiny nabojami bojowymi i zwróciła karabiny przeciwko dzieciom i li tylko przytomność umysłu starszych uczni zapobiegła przelewowi krwi, który omal się nie stał.

Gdy prezes Narodowego Komitetu Białoruskiego J. Kraskowski dowiedział się o tem, co się stało, razem z członkiem Komitetu inżynierem A. Trepką zwrócił się do władz polskich z żądaniem zwolnienia z aresztu chociażby zatrzymanych w gimnazjum kilkuset dzieci.

Mimo to naczelnik rządu polskiego „Litwy Środkowej” Mejsztowicz nie zgodził się ich przyjąć, to samo uczynili również inni wyżsi przedstawiciele władz polskich. Tylko gdy osoby prywatne, polacy, oburzone wobec faktu przemocy i gwałtu względem dzieci białoruskich, zwróciły się do prokuratury, — aresztowani uczniowie o godzinie 2-ej we dniu zostali wypuszczeni na wolność.

Wszyscy aresztowani działacze białoruscy natychmiast po aresztowaniu zostali odwiezieni do więzienia centralnego na Łukiszkach.

Wilno 21-go stycznia r. 1922-go.

Prezes Komitetu Białoruskiego
(-) J. Kraskowski.

Wz. sekretarza członek prezydium
(-) Ant. Łuckiewicz.

(„Białaruskij Zwon” Nr. 3 (28) — 27-go stycznia 1922-go r.).

PROTEST

żon wysłanych z Wilna litwinów i białorusinów.

My niżej podpisane żony wysłanych litwinów i białorusinów, pozbawione opieki mężów jedynie dla tego, że ci nie byli zdrajcami swojej ojczyzny i otwarcie a uczciwie bronili jej praw jak to każdy szlachetny, nie frymaračy swem sumieniem obywateł czynić winien, protestujemy i podajemy do wiadomości nie tylko społeczeństwa miejskiego, lecz i całego świata kulturalnego, że władze miejscowe, które zarządziły naprzód areszty, a potem też wysłanie, postąpiły bezprawnie i nieludzko.

Zmęczone, wyczerpane do szczeću z bólem serca krwawiącego się pytamy: za co?!

Czyż możliwą jest rzeczą, żeby w kraju, który mieni się być wysoce kulturalnym, który tak się chełpi swym patriotyzmem, tolerancją etc., czynionem być mogło takie bezprawie: ludzi uczciwych, znanych szeroko w kraju i poza krajem, zacierają w nocy do więzienia, jak najgorszych zbójów, trzymają ich tygodnie całe za kratami nie tylko bez dochodzenia sądowego, lecz nawet bez badania i wreszcie wysyłają ich w nocy niewiadomo dokąd, po uprzednim dostawieniu pod usilną eskortą do domu dla przebrania się w ciągu kilku minut i pożegnania osieroconych rodzin i płaczących dzieci?! Scena pożegnania pokryta mrokiem nocy i owiana taką tajemnicą, te przygotowania, jakby wyraźnie mówiące o skazaniu na śmierć wywozonych, mogły być

viście pozbawić zmysłów jak nas tak i naszych mężów, co odebrało nam zdrowie na kilka lat napewno! Barbarzyńcy jeno mogli zdobyć się na podobne eksperymenta gry na nerwach i tak już przybitych i przygnębionych matek, żon i dzieci.

Takich scen się nie zapomina, i tego nigdy się nie przebacza! A gdzie są sprawcy? Niech wie społeczeństwo, że urzędy do których zwrały się, miały jedną odpowiedź: „my nic nie wiemy, to nie my zarządziliśmy, rozkaz władz wyższych“. I niema sprawców tej ohydy, gdyż wstyd się przyznać! Za cóż więc, za co i my i nasi mężowie cierpieliśmy i nadal cierpimy?

Wymagamy rehabilitacji naszych mężów, wymagamy natychmiastowego ich powrotu do Wilna, wymagamy ogłoszenia wszystkich materiałów oskarżenia i wyników badania, wymagamy wyniesienia sprawy na światło dzienne, gdyż dotąd sprawę tą władze miejscowe starają się jakoś zatrzeć, zaś prasa polska rozdmuchuje ją do olbrzymich w swej ohydzie rozmiarów, w celu podburzenia miejscowej ludności przeciwko litwinom i białorusinom.

L. Awgiewiczowa, A. Augustajtisowa, B. Birzyszkowa, M. Miczułisowa, E. Dyszowa, Grabowska, Landsbergowa, L. Harecka, A. Jakubicka, W. Krasowska, Niewiadomska (++), A. Prokulewiczowa, F. Rondonińska, J. Stadziewiczowa, P. Siemaszkowa, M. Szulcowa.

(„Litwa“ Nr. 5, 9, 22 r.)

Głos żydowski w sprawie aresztów działaczy litewsko-białoruskich.

Prezes gminy żydowskiej w Wilnie d-r Wygodzki zamieścił oświadczenie następujące w N-rze 22-im pisma codziennego „Der Fraind“ z dnia 25-go stycznia r. b.: „Jako obywatel naszego kraju nie mogę milczeć i nie oświadczyć swego kategorycznego protestu przeciwko ostatnim aresztom wśród inteligencji litewskiej i białoruskiej, które wywoływały wielu miejscowych działaczy politycznych i kulturalnych. Oczywiście, odbędzie się dochodzenie sądowe, będzie się sprawa rozpoznawała, a ślepa sprawiedliwość będzie, być może, zadowolona z jej wyników.

Jednak to nie ma wagi: bowiem ona — ślepa! Ważnym jest natomiast coś innego. Ważnym jest, iż chwilowo wielu pracowników instytucji społecznych, pism i działaczy społecznych oderwanych zostało od pracy, — wszystko to uczyono ponownie na gruncie „legalnym“.

Lecz myśmy na to patrzeć winni nie jak na wypadek, nie jak na kaprys, lecz jak na system. Oczywiście, jest to tendencja i chęć zniszczenia kultury litewskiej i białoruskiej w naszym kraju — ad majorem Poloniae gloriam... Tak się zdaje.

W ciągu ostatnich 30–40 lat w naszym kraju pod presją przeklętego caratu utworzyła się jedność znanych inteligenckich kół demokratycznych wszystkich czterech narodowości, które tutaj mieszkają, by łącznie z odpowiednimi kołami rosyjskimi bronić się przed wspólnym wrogiem i toczyć z nim walkę. Oczywiście, poszczególne grupy narodowościowe miały nie jednakowe ideały co do urządzeń i organizowania przyszłości kraju; oczywiście, w tej kwestji zachodziły pośród nich mniejsze lub większe różnice. Lecz wszystkie te grupy łączyły prawdziwy demokratyzm, dążność do wolności i równości oraz nienawiść do caratu. Wiele ofiar złożyły te organizacje, wielu walczących zginęło, jeszcze więcej zostało ciężko ukaranych, lecz sprawa, za którą oni ucierpieli, rozwijała się wciąż dalej i dalej.

Od początku wojny wszechświatowej stale i bez przerwy znajdowały swój wyraz jedność tych organizacji demokratycznych. Wszyscy okupanci kraju walczyli przeciwko tej mocy, wyrywając poszczególne osoby z pośród walczących i rzucając ich do więzienia. Myśmy razem z nimi żyli, razem walczyliśmy uporczywie o lepsze jutro przyszłość naszego kraju, razem składaliśmy ciężkie ofiary. Uczucie szerszej sympatii łączy nas z nimi. Protestując gorąco przeciwko aresztom moich szanownych towarzyszy i przyjaciół, uchylam przed nimi czoła w chwili ich zaszczytnej niewoli, oświadczając im uczucia swej przyjaźni i współczucia.

Dr. Wygodzki.

Protest ogólnego zgromadzenia literatów i dziennikarzy żydowskich.

Ogólne zgromadzenie literatów i dziennikarzy żydowskich dnia 2 lutego, po wybraniu Zarządu i Komisji Rewizyjnej Związku, jednogłośnie powięczę uchwałę protestu przeciwko aresztom obecnym w Wilnie literatów litewskich i białoruskich, co jest zamachem na wolność druku. Zgromadzenie domaga się natychmiastowego ich zwolnienia.

(B. P.)

Protest.

Zorganizowane społeczeństwo litewskie miasta Wilna, zebrane dnia 12 lutego 1922 roku w sali św. Mikołaja, mając na względzie, że ostatnio czasami miejscowe władze polskie aresztowały, więziły i wreszcie deportowały z kraju wielu litwinów, którzy z całą poświęceniem oddani byli pracy społecznej i kulturalnej i konstatując, że działacze litewscy wygnani zostali z kraju bez sądu, a wielu nawet bez zbadania, a przeto i bez możliwości obrony; że tak przed wygnaniem jak i po wygnaniu oskarżani byli i są li tylko ogólnikowymi, niczem nieuzasadnionymi zarzutami, — uważa tak stawiane oskarżenia jako zwykłe oczernianie działalności litewskich i całego narodu; areszty zaś, trzymanie w więzieniu i wygnanie za niesprawiedliwe i nieprawne, jednocześnie zaś okrutne podeptanie praw poszczególnych obywateli kraju, ucisk i prześladowanie całego społeczeństwa litewskiego, — piętniąc to stanowczo, przeciwko temu protestuje i żąda, żeby niewinnie i nieprawnie wygnanym litwinom była dana możliwość powrotu do kraju, a ich dobre imię rehabilitowane w prasie.

Do podpisania upoważniono prezydium zebrania.

(„Litwa“ Nr. 9)

PROTEST

Komitetu Litewskiego Towarzystwa Naukowego do Prezesa Tymczasowej Komisji Rządzącej.

W nocy z 19 na 20 stycznia r. b. z rozporządzenia prokuratury sądu okręgowego była zarządzona rewizja w mieszkaniach wielu wileńskich litwinów, tudzież w ich organizacjach społecznych i redakcjach czasopism, przytem wielu mieszkańców m. Wilna litwinów zaresztowano i osadzono w więzieniu na Łukiszkach, są pomiędzy niemi członkowie Komitetu Litewskiego Towarzystwa Naukowego ob. Michał Birzyska, dr. filozofii Franc. Augustajtis i dr. Jan Augiewicz, którzy też w nocy z 4 na 5 lutego razem z innymi uwiezionymi zostali wywiezieni z miasta i przy linii demarkacyjnej wypuszczeni. Ponieważ wszyscy oni byli uwiezione z rozporządzenia prokuratury wileńskiej i większość ich — np. dr. Augustajtis i dr. Augiewicz — nawet nie byli zbadani sądowo i bez wyroku sądowego ukarani przez wygnanie ze swego kraju, co jest niezgodne z podstawowymi kodeksu karnego zasadami w każdym kraju kultural-

nym, wobec tego Komitet Litewskiego Towarzystwa Naukowego na posiedzeniu swem w dn. 12 lutego postanowił zanieść przed p. Prezesem Tymczasowej Komisji Rządzącej stanowczy protest przeciwko nieuzasadnionej i niesprawiedliwej banicji wyżej wspomnianych członków Komitetu i żądać udzielenia im prawa powrotu do m. Wilna.

*Komitet Lit. Tow. Naukowego.
„Litwa“ Nr. 10.*

Protest rodziców i opiekunów uczniów litewskich Prezesowi Tymczasowej Komisji Rządzącej.

My, podpisani niżej rodzice i opiekunowie uczniów litewskich, zebraliśmy się 5-go lutego r. 1922-go w celu wyborów Komitetu Rodzicielskiego i dowiedzieliśmy się, iż pośród aresztowanych 20-go stycznia r. b. 34-ch litwinów są: 1) ob. Michał Biržyszka — Dyrektor Wileńskiego gimnazjum litewskiego; 2) ob. Wiktor Biržyszka — nauczyciel matematyki; 3) ob. Andrzej Rondomański — nauczyciel języka polskiego; 4) ob. Jan Grabauskas — kierownik 4-o klasowej szkoły miejskiej i 5) ob. Jerzy Miller — kierownik szkoły 2-klasowej.

Osobom wymienionym wyżej myśmmy zleciли nauczanie i wychowanie naszej działy. Szkoły litewskie w Wilnie, po wypędzeniu ich z zajmowanych przez nie lokali, doznają systematycznego ucisku przez władze Litwy Środkowej, już kilkakroć otrzymały ciężkie ciosy, które zaszkodziły nadzwyczaj naukaniu bez przerwy naszych dzieci. Obecnie zaś, po zamknięciu w ciągu dwóch tygodni w więzieniu wymienionych wyżej kierowników szkół i nauczycieli, mimo iż nie ma żadnych dowodów ich winy, ponieważ nie zakomunikowano im i nie doręczono aktów oskarżenia, mimo iż zostali pociągnięci do odpowiedzialności sądowej za rzekome wykroczenia, wysłano ich samowolnie i nieprawnie z kraju Litwy Środkowej.

Wobec tego oświadczamy niniejszym kategoryczny protest przeciwko gwałceniu prawa jaki się obecnie dokonuje, a które nie daje żadnych gwarancji nietykalności osobistej spokojnych obywateli kraju, i żadamy, by natychmiast nasi nauczyciele otrzymali możliwość powrotu, oraz gwarancji szkołom litewskim oraz ich nauczycielom jednakoowych praw obywatelskich z prawami szkół i nauczycieli polskich.

Wilno 7-go lutego r. 1922-go.

Podpisy 60 rodziców i opiekunów, zamieszkałych w Wilnie.

Protest studentów - białorusinów Uniwersytetu Więńskiego.

Studenci-białorusini Uniwersytetu Więńskiego na zgromadzeniu d. 26 stycznia 1922 r., po omówieniu wypadków, które miały miejsce w przeciagu dni ubiegłych, postanowili zaprotestować:

1. Przeciwko faktu dokonania w lokalu Związku Studentów-Białorusinów — rewizji w nocy z d. 19 na 20 stycznia bez zezwolenia Jego Magnificencji, tem bardziej, że zgodnie ze statutem Związku, załatwionym przez władze uniwersyteckie, związek jest organizacją wyłącznie kulturalno-oświatową.

2. Przeciwko działalności pewnych grup „studentów“ Uniwersytetu wileńskiego, które w czapkach tak zwanych „batorówkaach“, występując oficjalnie jako studenci, jak ajenci policyjni brali udział przy aresztach i rewizjach nie tylko w organizacjach społecznych ogólnie ale nawet też w organizacji studenckiej (w lokalu Związku Studentów-Białorusinów), o czem oni dobrze wiedzieli, gdyż chcieli wyłamać drzwi, na których umieszczone było obwieszczenie, podpisane przez Jego Magnificencję.

3. Przeciwko sposobowi rewizji w Gimnazjum Białoruskim, kiedy dzieci uczni, nie bacząc na to, że w gimnazjum od g. 3 w nocy prowadzoną była rewizja, przepuszczano do gimnazjum, z niego zaś nie wypuszczano, grożąc orążem.

4. Przeciwko rewizji w instytucjach, które mają na celu oświatę i nic wspólnego nie mają z polityką, np. przykład Białoruski Hurto Muzykalno-Dramatyczny, Gimnazjum Białoruskie i inne.

5. Przeciwko temu, że władze polskie nie dają możliwości obywatelom białorusinom pracować swobodnie, zamkając białoruskie instytucje i szkoły, pisma, aresztując działaczy i w ogóle wyraźnie wykazując chęć do stłumienia ruchu białoruskiego.

Wobec powyższego studenci-białorusini liczą, iż ich organizacja w przyszłości będzie mogła swobodnie się rozwijać.

(„Białoruski Zwon“ Nr. 4 (29).

Uchwała Narodowego Komitetu Białoruskiego w Wilnie

8-go lutego r. 1922-go.

Pomiędzy 19-ym a 23-im stycznia r. b. władze polskie „Litwy Środkowej“ przetrząsnęły cały szereg białoruskich instytucji kulturalnych i

aresztowały około 20-u działaczy białoruskich i pracowników kulturalnych z prezesem Narodowego Komitetu Białoruskiego na czele.

W nocy z 4-go na 5-ty bieżącego lutego zostali wszyscy oni, z pośród których większość nie była nawet wcale badana, bez żadnego publicznego rozpoznawania sądowego inkryminowanych im przestępstw, ukradkiem wywiezieni z ojczysty, zostali oni skazani nie wiadomo przez kogo na banicję i pozbawieni nawet możliwości usprawiedliwienia się i rehabilitacji oraz możliwości udowodnienia swej niewinności.

Narodowy Komitet Białoruski protestuje kategorycznie przeciwko takiemu brutalnemu pogwałceniu elementarnych zasad prawa i sprawiedliwości oraz przeciwko otwartej przemocy i gwałtu względem wolności obywatelskiej wysłanych białorusinów.

Komitet Białoruski dziękuje szczerze tym przedstawicielom polskiej demokracji krajowej, którzy już zaprotestowali przeciwko pogwałceniu przez rząd „Litwy Środkowej“ prawa oraz wolności narodowej i obywatelskiej, tym przedstawicielom, którzy rozumieją, iż każde takie pogwałcenie przez władze praw jednej grupy narodowościowej jest w jednokowym stopniu groźnym dla wszystkich demokracji bratnich w kraju.

Komitet Białoruski wita również wystąpienie przedstawicieli demokracji żydowskiej w osobie prezesa gminy żydowskiej miasta Wilna, d-ra Wygodzkiego, oraz związku dziennikarzy i literatów żydowskich, którzy zgłosili swój gorący protest przeciwko gwałtom nad działaczami białoruskimi, i niniejszem zasyła im wyrazy szczerego podziękowania w imieniu swoim oraz w imieniu tych, którzy ucierpieli.

Komitet Białoruski wita wszystkich działaczy białoruskich i litewskich, którzy ucierpieli, ufając, iż wcześniej lub później prawa zwycięży i że rychło będą oni mogli wrócić do kraju ojczystego, do pożytecznej pracy twórczej, od której oni teraz zostali oderwani.

Wniosek

posłów z klubu „Odrodzenie-Wyzwolenie“ oraz klubu P. P. S. w sprawie aresztowań dokonanych w styczniu r. b. wśród białorusinów i litwinów w Wilnie (złożony 4.II.22. w Sejmie Wil.).

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

1) poleca się Tymczasowej Komisji Rządzącej przyśpieszenie zbadania sprawy aresztowanych,

3) natychmiastowo podać do wiadomości publicznej o dotychczasowym stanie sprawy,

4) zdać sprawę Sejmowi z kroków w tej mierze uczynionych w terminie najdalej 7 - dniowym.

Wniosek dodatkowy do wniosku z dn. 4.II.22 r.

L. Chomińskiego z Tow. z Klubu „Odrodzenie—Wyzwolenie” i Klubu P. P. S.

W przedmiocie aresztowania i wywiezienia działaczy litewskich i białoruskich w Wilnie

M Ćity w a c j a.

W nocy z 19 na 20-ty stycznia r. b., oraz w ciągu dni następnych w Wilnie z rozporządzenia prokuratury przeprowadzono rewizje w szeregu białoruskich i litewskich instytucji kulturalnych i społecznych, jak to: w Białoruskiem gimnazjum, w redakcjach pism białoruskich, w Białor. Centr. Radzie Szkolnej, Biał. Kółku Muzykalno-Dramatycznem, w Stowarzyszeniu Studentów Białorusinów na Uniwersytecie St. Batorego, Biał. Komitecie Narodowym, w Litewskim Komitecie Narodowym, w Litewskim Komitecie Pomocy Ofiarom Wojny, w jadłodajni litewskiej, w spółce wydawniczej oraz drukarni „Szwyturys” i innych. Następnie aresztowani zostali białorusini: prezes Biał. Kom. Nar. — Jan Kraskowski; członkowie tegoż Komitetu: Fabjan Jaremicz, Włodzimierz Prokulewicz — były prezes Rady Śląckiej, która wywołała powstanie zbrojne przeciwko bolszewikom, Andrzej Jakubiecki — były dowódca naczelnego oddziałów powstańczych antybolszewickich w Ślącczyźnie i b. członek Białoruskiej Komisji Wojskowej, powołany na to stanowisko Dekretem Naczelnika Państwa, Maksym Harecki, Aleksander Karabacz, Rodziewicz i kilkunastu innych, oraz litwini: Michał i Wiktor Birzyszkowie, Franciszek Augustaitis, ks. Józef Kuchta, Piotr Miczulis, Andrzej Rondomański i kilkunastu innych. Ogółem aresztowano 42 osoby.

Aresztowania i rewizje w niektórych wypadkach odbyły się w niedopuszczalny sposób. Tak — na przeprowadzenie rewizji w gimnazjum białoruskim wybrano czas normalnych zajęć szkolnych, obсадzając korytarze i sale szkolne policją, przetrzymując do godz 2 popoł. podniecone, zdenerwowane dzieci.

Wbrew zapewnieniom, że aresztowani w więzieniu mają dobre warunki, są dane do stwierdzenia, że było wręcz inaczej.

Aresztowanym inkryminowano przestępstwo przewidziane w artykułach 100, 101, 107, 108, 125 i 129 Kodeksu Karnego, oraz w dekretach o lichwie wojennej.

Niektórych z pośród aresztowanych (Jeremicza, Wołejszę, Marcina Kuchtę i kilku innych) zwolniono już po pierwszym przesłuchaniu, co stwierdza bezpodstawność aresztów i rzuca światło na niepraktykowane metody urządzania masowych obław i wtrącanie do więzień ludzi „na wszelki wypadek“.

Innych, jak preesa Biał. Kom. Nar. — Kraskowskiego — a więc osobę zajmującą politycznie najbardziej odpowiedzialne stanowisko, wcale nie poddano badaniom. Pomimo to, w nocy z 4 na 5 lutego 33 aresztowanych bez badania lub bez zakończenia śledztwa, bez przedłożenia oficjalnie aktu oskarżenia, bez publicznej rozprawy sądowej — nieujawniona dotąd władza skazała na banicję i pod eskortą policyjną wysłała ich do pasa neutralnego.

Przed wywiezieniem, każdy z aresztowanych poszczególnie był odprowadzony do domu dla pożegnania się z rodziną. Ponieważ cel podróży aresztowanym nie był podany, zaś funkcjonariusze policji w niektórych wypadkach dali do zrozumienia, że będą wysłani tam, „gdzie ubranie nie potrzebne“ lub do Mińska, wśród rodzin aresztowanych powstała panika, na tle której miały miejsce drastyczne sceny rozpaczły.

Zważywszy, iż władze odpowiedzialne nie daly dotąd urzędowego wyjaśnienia całej tej sprawy, że wymierzenie tak poważnej karły, jak banicja w stosunku do obywateli Litwy Środkowej bez jawnej rozprawy i skazującego wyroku sądowego przez prawo nie jest przewidziane,

że w rzędzie wysłanych z Kraju działaczy są nazwiska ludzi, którzy swoją lojalność stwierdzili w walce u boku wojska polskiego przeciwko najazdowi bolszewickiemu,

że fakt wysłania z Kraju pozbawia osoby, oskarżone o tak ciężkie przestępstwa przeciwko Państwu, wszelkiej możliwości obrony prawnnej,

że cała ta sprawa, nie wyjaśniona przez czynniki odpowiedzialne rzeczowo i oficjalnie, niesłychanie rozdrażnia i pogłębia antagonizmy narodowościowe w Kraju, oraz podrywa zaufanie do władz,

że wreszcie niesłychany sposób postępowania władz, ponoszących w tej sprawie odpowiedzialność, kompromitować może imię polskie w Kraju,

Wysoki Sejm uchwalić raczy dodatkowo do wniosku, złożonego przez nas 4 lutego (p. p. 3 i 4), wniosek następujący:

Poleca się Tymczasowej Komisji Rządzącej:

1) podać do wiadomości Sejmu, kto jest w istocie odpowiedzialnym za przebieg sprawy aresztowania, więzienia i wywiezienia działaczy białoruskich i litewskich,

2) pociągnąć do odpowiedzialności winnych nadużycia władzy i stosujących szykany przy rewizjach, aresztach, więzieniu i wywiezieniu tychże,

3) przyznać wywiezionym prawo powrotu do granic Litwy Środkowej.

(—) L. Chomiński
 (—) A. Hałko
 (—) E. Stefanowicz
 (—) A. Karnicka
 (—) St. Helman
 (—) A. Zasztowt
 (—) St. Bagiński
 (—) B. Szeptunowski.

Wilno, dn. 10-II-22 r.

Urządowy komunikat polski w sprawie aresztowań.

(Wap.) W sprawie aresztowań dokonanych przez wileńskie władze sądowe w styczniu r. b. przedstawiciel Wileńskiej Ajencji Prasowej zasięgnął z miarodajnego źródła następujących informacji:

Materiał dochodzeniowy dotyczący materiału śledczego wykazały:

1) Spisek dający do przewrotu, uzależniony od Rządu Kowieńskiego i grupy Łastowskiego działającej z Kowna, a wyposażonej w ogromne środki.

2) Organizację szpiegowską i bojową.

3) Działalność zmierzającą do ostrzelenia stosunków międzynarodowo-wojskowych.

4) Wspieranie akcji komunistycznej dla wyzyskiwania jej dla swoich celów oraz współudział niektórych obwinionych w tej akcji.

5) Akcję popierającą spekulację i lichwę wojenną inspirowaną przez Kowno z pobudek wrogich.

Powyzsze zarzuty sformułowane przez sędzięgo śledczego przewidziane są w artykułach 100, 101, 107, 108 — p. 6, 125 i 129 Kodeksu Karnego oraz w Dekretach o lichwie wojennej. Okazuje się, że w chwili, kiedy zebrał się wybrany przy ogólnym udziale ludności sejm, który o losach kraju postanowi, grupa agitatorów dała się powodować złudzeniu, że zdoła stworzyć w kraju zaletę. Nie znalazła ona posłucha wśród ludności miejscowości, a władze sądowe przerwały jej zakusy. Nie

chcąc zamącać uroczystej chwili, kiedy wola ludności w orzeczeniu sejmu znajdzie swój wyraz, oraz rokowań zaproponowanych przez Litwę Kowieńską, i przyjętych w Warszawie, po kilkakrotnem wstawiennictwie Rządu Rzeczypospolitej Polskiej wydano następujące zarządzenie.

Odstawieni zostali do linii demarkacyjnej litewskiej i przekazani władzom kowieńskim: 1) Augustajtis Franciszek, 2) Biržyska Michał, 3) Biržyska Wiktor, 4) Dubina Włas, 5) Harecki Maksym, 6) Insoda Piotr, 7) Jakubiecki Andrzej, 8) ks. Kuchta Józef, 9) Karabacz Aleksander, 10) Kupczyk Zenaida, 11) Lemiesz Wincenty, 12) Marciszewska Marja, 13) Miczulis Pius, 14) Mieszcoczek Tomasz, 15) Milleris Jerzy, 16) Niewiadomski Polikarp, 17) Prokulewicz Włodzimierz, 18) Poliksza Aleksy, 19) Rogacz Sergiusz, 20) Rondomański Andrzej, 21) Stadziewicz Bolesław, 22) Wajczunas Jan, 23) Szulc Tadeusz, 24) Landsberg Czesław, 25) Powidis Józef, 26) Dysza Józef, 27) Awgiewicz Jan, 28) Grabowski Józef, 29) Kraskowski Jan, 30) Siemaszko Jan, 31) Meciūnas Andrzej, 32) Michalewicz Włodzimierz, 33) Jackiewicz Stanisław.

Z pośród pozostałych reszta została w Wilnie, mianowicie 2 zwolniono wczoraj, a 7 wypuszczono na wolność już dawniej. Śledztwo będzie się toczyć nadal.

(„Litwa“ Nr. 4 8/II 22 r.)

Z prasy polskiej.

J'accuse!

Władze sądowe aresztowały najwybitniejszych działaczy litewskich i białoruskich w Wilnie. Sprawa jest bardzo poważną — twierdzi komunikat półurzędowy i już zaraz wylicza szereg zarzutów, które ciążą na aresztowanych.

Za najistotniejsze wśród nich uważam dążenie do obalenia istniejącego ustroju oraz podburzanie do walki narodowościowej.

Zarzuty niewątpliwie ciężkie. Prawo surowo karze za podobne przewinienia. Mam też niepłonną nadzieję, że skoro sprawiedliwość dojrzała tego rodzaju występnego ze strony obywateli narodowości litewskiej i białoruskiej, nie puści płazem również podobnych przestępstw popełnionych ze strony obywateli narodowości polskiej.

Oskarżam więc w pierwszym rzędzie redaktora „Rzeczypospolitej“ o stałe szczucie przeciwko ludności żydowskiej, o nawoływanie zaś do walki z litwinami tegoż redaktora oraz redaktora „Gazety Wileńskiej“

O dążenie zaś do obalenia istniejącego ustroju oskarżam cały Polski Centralny Komitet Wyborczy in corpore, który otwarcie i zuchwale głosił w swych odezwach, że Sejm Wileński winien kres położyć istnieniu Litwy Środkowej i wcielić ją do Rzeczypospolitej Polskiej.

Słusznie bowiem „Rzeczpospolita“ polemizując z „Gazetą Krajoową“ stwierdza, że dotychczasowa bezkarność nie jest dostatecznym powodem, by i nadal była stosowana. („Przegląd Wileński“).

Trzeba ustąpić.

W ostatnim numerze „Wileńskiego Kurjera Poświętecznego“ domagaliśmy się od władz oficjalnego wyjaśnienia sprawy aresztów działaczy litewskich i białoruskich. Domagaliśmy się podania do publicznej wiadomości całej prawdy i pociągnięcia do surowej odpowiedzialności winnych tej smutnej i kompromitującej afery.

Tymczasem zamiast wyjaśnień spadła na nas, jak grom z jasnego nieba, wiadomość, iż 33 uwięzionych wysłanych zostało do pasa neutralnego bez prawa powrotu do Wileńska, wszystko zaś zrobiono dlatego by, „nie zamącać radośnego nastroju“.

Pierwsza „Rzeczpospolita“ wileńska podała w wątpliwość powód wypuszczenia zakomunikowany prasie przez usłużną agencję W. A. P. i nie było takiego naiwnego człowieka, który by w ten „ważny“ „powód“ uwierzył. Przeciwnie wyzierało z za niego zupełnie co innego, wyzierała kompromitacja tych czynników, które areszty zarządzili i całą sprawę powyższą prowadziły, kompromitacja pp. Aleksandra Meysztowicza, prokuratora Przyłuskiego i Sienkiewicza.

Starano się następnie za pomocą zależnej prasy zwalić całą winę na rząd Polski, który kazał wypuścić i w ten sposób nie dał możliwości domorosłym Szerlokom Holmesom udowodnić wywiezionym zarzuconych im przestępstw. Prawda, rząd Polski kategorycznie nastawał, by aresztowanych wypuścić z więzienia, by mogli odpowiadać z wolności, ale bynajmniej rząd Polski nie kazał Wam—Panowie—wywozić oskarżonych z Wilna, ani, tem bardziej, nie kazał ich aresztować.

W sprawie powyższej znajdujemy w niedzielnej „Gaz. Kr.“ art., w którym czytamy:

„Winy aresztowanych nie udowodniono. Oficjalnego aktu oskarżenia nie przedłożono. Nie zbadano

nawet wszystkich. Nie przeprowadzono publicznej jawniej rozprawy sądowej — nie wydano więc wyroku sądowego.

Na jakiej podstawie ludzi, którym nie dano prawa legalnej obrony i rehabilitacji, w dalszym ciągu nazywa się zbrodniarzami?

Na jakiej podstawie prawnej skazano 33 obywateli kraju na banicję?

W praworządnych stosunkach etykietę zbrodniarza przylepia się człowiekowi po skazującym wyroku sądowym i czyni się go następnie przedmiotem wymiany.

Wiemy wszyscy, że część aresztowanych była wrogo nastrojona wobec Polski, widzieliśmy jej otwartą i bezkompromisową walkę z istniejącym tu stanem rzeczy. Lecz inkryminowane winy są tak ciężkie, zaś zachowanie się władz tak niekonsekwentne, niejasne i nerwowe, że objektowny, niezaciętrzewiony widz całej tej smutnej sprawy musi zważyć w powagę władzy, w powagę jej oskarżenia.

Wiemy również, że wśród oskarżonych są ludzie, którzy czyniami swemi stwierdzili niejednokrotnie lojalność swą, a nawet przyjaźń wobec Polski, że oskarżeni o komunizm, zadokumentowali swą wrogosć dla niego walcząc zbrojnie z najazdem bolszewickim przy boku armii polskiej.

Wiemy, że 7-mu aresztowanych po pierwszym przesłuchaniu zostało zwolnionych, co smutnie świadczy o niesłychanych metodach robienia obław masowych i pakowania nieinnnych ludzi na „Łukiszki“, „na wszelki wypadek“ z iście „stupaj.owskim“ spokojem o ich zdrowie.

Wiemy, że nie wszystkie czynnik rządowe podzielały potrzebę wszczęcia tej skandalicznej, bezmyślnej hecy reakcyjnej, bo widocznie władze śledcze zamało miały materiału.

Kto winien? zapytuje dalej „Gaz. Krajowa“: Rząd Warszawski czy może ktoś inny, ktoś siedzący w Wilnie na „Zamku“?

„Mamy dane, by mniemać, pisze „Gaz. Kr.“, że rząd warszawski bądź co bądź nie składa się z nieodpowiedzialnych jednostek, że ma on pojęcie o prawie i przyzwoitości politycznej.

Dymisja pułk. Tupalskiego i Sienkiewicza („silnej ręki“ i „słabej głowy“), zdaje się nam, potwierdza nasze przypuszczenie, że banicja 33 obywateli kraju jest swojskim pomysłem tych „mężów stanu“, którzy tym razem za „silnie“ przeszadzili w „administrowaniu województwem“. Bardzo cierpliwa i pobłażliwa (niestety!) Warszawa nie wytrzymała!

Ale zawiń tu i ktoś jeszcze. Ktoś co przez cały czas tej niebywałe

historji „nic nie wiedział”, „nie wracał się do władz sądowych”, „nic nie mógł”, potem zaś bardzo cienko, b. płaczliwie śpiewał o „innem swojem stanowisku” w tej sprawie, ktoś, co był tu postawiony dla strzeżenia powagi władzy polskiej i niekompromitowania jej wobec świata, baczenia, by nie pogłębiały się antagonizmy narodowościowe, by wszyscy obywatele kraju mieli opiekę prawa i sprawiedliwości — ktoś, kto się tą sprawą doszczętnie skompromitował”.

»Gazeta Krajowa« pisze b. delikatnie o tym ukrytym winowajcy, bo inaczej pisać nie może, lecz my nieskrępowani żadnemi w g l e d a m i, niezależni od możnych królewia Środkowo-litewskich, możemy nazwać winowajcę po imieniu. Winowajcą całej tej kympromitującej sprawy, na którego powinien spaść główny ciężar winy jest Prezes T. Kom. p. Al. Meyszowicz. On to udawał cały czas „naiwnego” on to ciągle „nic nie wiedział”, on to sprzeciwiał się uparcie żądaniu Rządu Polskiego wypuszczenia aresztowanych na wolność i on to samowolnie skazał aresztowanych na banicję z Kraju i wywietzenie. On też musi ponieść konsekwencje i ustąpić, oddać ster rządów w mniejszym dyplomatyczne i nieco godniejsze ręce.

Trzeba ustąpić—Panie Prezesie!
(Wileński Kurjer Poświąteczny
Nr. 7 (13) 13/2 22 r.).

Epilog.

Sprawa aresztowanych działaczy litewskich i białoruskich znalazła zgóra nieoczekiwany epilog.

W nocy z dn. 4 na 5 b. m. zostali porwani z więzień i odstawieni do linii demarkacyjnej z zakazem powrotu na teren Litwy Środkowej: 1) Augustaitis Franciszek, 2) Biržyska Michał, 3) Biržyska Wiktor, 4) Dubina Włas, 5) Harecki Maksym, 6) Insoda Piotr, 7) Jakubiecki Andrzej, 8) ks. Kuchta Józef, 9) Karabacz Aleksander, 10) Kupczyk Zenaida, 11) Lemiesz Wincenty, 12) Marciszewska Marja, 13) Miczulis Pius, 14) Mieszczek Tomasz, 15) Mileris Jerzy, 16) Niewiadomski Polikarp, 17) Prokulewicz Włodzimierz, 18) Poliksza Aleksy, 19) Rogacz Sergiusz, 20) Rondoniański Andrzej, 21) Stadziewicz Bolesław, 22) Wajczunas Jan, 23) Szulc Tadeusz, 24) Landsberg Czesław, 25) Powidis Józef, 26) Dysza Józef, 27) Augiewicz Jan, 28) Grabowski Józef, 29) Kraskowski, Jan, 30) Siemaszko Jan, 31) Mieciunas Andrzej, 32) Michalewicz

Włodzimierz, 33) Jackiewicz Stanisław.

Reszta uwięzionych, jak donosi komunikat pół urzędowy, została wypuszczona na wolność, śledztwo zaś będzie się toczyć nadal.

Nie można zarzucić władzom Środkowo-litewskim braku pomysłowości. Gdy sprawa gremialnych aresztowań nabrała takiego rozgłosu że aż rząd polski zmuszony był interweniować, a prokuratura, mimo szumnych zapowiedzi, nie mogła widocznie zgromadzić materiału oskarżającego w ilości dostatecznej by proces nie skończył się fiaskiem znaleziono zadziwiająco łatwe wyjście, by zlikwidować niefortunne przedsięwzięcie: wywieziono gwałtem do pasa neutralnego niewygodnych więźniów i tam puszczeno ich na wolność. Powodem tego zarządzenia niesłychanego w dziedzach nowożytnych państw cywilizowanych, jak podaje tenże usłużny komunikat pół urzędowy, była „niechęć zamęcenia uroczystej chwili, kiedy wola ludności w orzeczeniu sejmu znajdzie swój wyraz, oraz rokowań zaproponowanych przez Litwę Kowaleńską i przyjacielską w Warszawie”.

Trudno o większą przewrotność. Unika się niby ze względów kompromisowych jawnego i legalnego procesu, a popełnia się brutalny gwałt, który ani na rokowania polsko-litewskie (zresztą zgoła illuzoryczne) nie może wpływać pomyślnie, ani owej uroczystej chwili orzeczenia Sejmu Wileńskiego blasku i aufeoli naprawdę nie doda. A już szczytem cynizmu jest owa wzmianka o prowadzeniu dalej procesu. Jako! Bez najgłówniejszych oskarżonych? Wyrok zaocznny? Czy można sobie wyobrazić jaskrawsze nadużycie?

Oczywiście jest to tylko frazes dla uratowania pozorów, obliczony na łatwotworowość i nieświadomość przeciętnego czytelnika, maskujący kompromitację władz śledczych-Zresztą, co będzie—to jeszcze zobaczymy, tymczasem zaś mamy fakt spełniony wysłania z granic Państwa kilkudziesięciu jego obywatelei. Fakt krzyczący zarówno pod względem formalnym jak politycznym. Cały szereg wysłanych na linię demarkacyjną, ewentualnie do Kowna, nic wspólnego z tamtą częścią kraju nie ma. Dotyczy to w pierwszym rzędzie białorusinów, a następnie i litwinów — niewątpliwych wilian z urodzenia i zamieszkania. Niesłychaną rzeczą jest, aby jakikolwiek nowożytny rząd skazywał swych obywateli na banicję! Pod względem politycznym zaś efekt będzie wprost niesłychany. Z jednej strony zwolnienie sejmu, mającego

być wyrazicielem wolnej a nieprzemuszonej woli ludności, a z drugiej jednocześnie gwałtowne usuwanie z Wilna wszystkich elementów, które by mogły zamieścić zgodny chór, śpiewający na jedną wyuczoną nutę: do Polski! Ładne będzie miała pojęcie Europa o bezstronności władz Środkowo-litewskich i wartości zwołanego pod ich egidą Sejmu Wileńskiego!

Najfatalniejsze zaś wrażenie nie-wątpliwie wywoła przymusowa ta banicja w kraju. W świadomości ogółu podważi i tak już nie zbyt mocne poczucie praworządności, stosunki zaś narodowościowe do reszty popsuje i zaogni.

Prasa litewska i białoruska nie tai swego oburzenia z powodu wyrywania z łona ich społeczeństw najwybitniejszych pracowników na wiele społecznej i narodowej.

Z uczuciem głębokiego wstydu i bólu czytamy w „Litwie” mocne a niestety słusze słowa prawdy: „Gwałtu dokonali ci co się mianują braćmi naszemi!.. Ci, co tak niedawno jeszcze męczeni byli cynizmem satrapji carskiej. Ci, co tak niedawno szlakami na Sybir daleki gnani byli kibitkami po stepach rosyjskich. Gwałtu dokonali ci, których ojcowie, w imię wolności zboleły kości swoje złożyli do zimnej ziemi Sybirskiej! Dookoła nas panuje smutek analogii czasów minionych, zdawało by się niepowrotnie... Społeczeństwo litewskie, jak nigdy polskie dziś kir żałoby przywdziało”.

Rozgoryczenie unosi autora zaledwo. Za czyn nieodpowiedzialnej przed nikim kliki rządzącej w Litwie Środkowej rzuca kamieniem oskarżenia w cały naród polski. Mimo panującego w naszym społeczeństwie szwiniżu i nietolerancji wątpić można, aby udzieliło ono swej aprobacie moralnej tak uproszczonym metodom administracyjnym, naprawdę zaś nie brak ludzi, którzy czują to samo, co ów stary, piszący w jednym z ostatnich numerów „Gazety Krajowej”.

„Polska zmartwychwstała! Widieliśmy cud, możemy więc umierać szczęśliwi, żeśmy go ujrzel. I szczęśliwi są ci, co wnet potem umarli. Dziś, gdy pierwsze upojenie minęło, my starzy widzimy niejedno, co byśmy woleli nie widzieć co by wołało nie istnieć. Widzimy pozostałe piętna hajbiącej ducha niewoli, które zetrzeć co przedże nalezy. Słońce Zmartwychwstania powinno niszczyć wszelkie niezdrowe zarazki”.

„Mnóstwo Kainów jest pośród nas“, to prawda, ale przecież nie wszyscy.

L. A.
(«Przegląd Wileński» Nr. 5-6.)

W sprawie aresztowań.

Głośna niestety już na całą Europę sprawa aresztowań działaczy białoruskich i litewskich zakończyła się dla wszystkich w sposób zupełnie nieoczekiwany.

W nocy z 4 na 5 lutego 33 obywatele kraju wywieziono na polsko-litewski pas neutralny i tam wypuszczono na wolność bez prawa powrotu.

W komunikacie agencji prasowej, jako przyczynę tej oryginalnej amnestii podano „chęć nie zamęcenia uroczystej chwili” zebrania się Sejmu.

Zgadzamy się całkowicie z sceptyczną oceną „Rzecząpospolitej” co do prawdziwości powyższych motywów zwolnienia.

Podzielilibyśmy również zdezorientowane bałamułnemi komunikatami społeczne oburzenie na nasze czynniki rządowe, za oddanie Litwie Kowieńskiej aresztowanych bez wymiany na umęczonych i sponiewieranych więźniów polaków w Kownie.

Lecz sprawę przedstawia się inaczej.

Winy aresztowanych nie udowodniono. Oficjalnego aktu oskarżenia nie przedłożono. Nie zbadało nawet wszystkich. Nie przeprowadzono publicznej jawniej rozprawy sądowej — nie wydano więc wyroku sądowego.

Na jakiej podstawie ludzi, którym nie dano prawa legalnej obrony i rehabilitacji w dalszym ciągu nazywa się zbrodniarzami?

Na jakiej podstawie prawnej skazano 33 obywatele kraju na banicję?

W praworządnych stosunkach etykietę zbrodniarza przylepia się człowiekowi po skazującym wyroku sądowym i czyni się go następnie przedmiotem wymiany.

Wiemy wszyscy, że część aresztowanych była wrogo nastrojona wobec Polski, widzieliśmy jej otwartą i bezkompromisową walkę z istniejącym tu stanem rzeczy. Lecz inkryminowane winy są tak ciężkie, zaś zachowanie się władz tak niekonsekwentne, niejasne i nerwowe, że obiektywny, niezaciętrewiony widz całej tej smutnej sprawy, musi zwątpić w powagę władz, w powagę jej oskarżenia.

Wiemy również, że wśród oskarżonych są ludzie, którzy czynami swymi stwierdzili niejednokrotnie lojalność swą, a nawet przyjaźń wobec Polski, że oskarżeni o komunizm, zadokumentowali swą wrogość dla niego, walcząc zbrojnie z najazdem bolszewickim przy boku armii polskiej.

Wiemy, że 7-mu aresztowanym po pierwszym przesłuchaniu zostało

zwolnionych, co smutnie świadczy o niesłychanych metodach robienia obław masowych i pakowania nieinnnych ludzi na Łukiszki „na wszelki wypadek” i z iście „stupajkowskim” spokojem o ich zdrowie.

Wiemy że nie wszystkie czynniki rządowe podzielały potrzebę wszczynania tej skandalicznej bezmyślnej hecy reakcyjnej, bo widocznie władze śledcze za mało miały materiału.

Podobno początkowo (w okresie akcji wyborczej) chodziło tylko o skompromitowanie, o usunięcie wśród białorusinów przeciwników „sławnego” Aleksiuka.

Oto są nasze refleksje — wrażenia — informacje. Ale skandal i kompromitacja władzy polskiej się stały. Kompromitacją to nazywają nawet panowie ze „Straży Kresowej”.

Kto winien?

Komunikat prasowy mówi: że wywiezienie aresztowanych nastąpiło „po kilkakrotnem wstawiennictwie rządu Rzeczypospolitej Polskiej”.

Wilno wskazuje niedwuznacznie na Warszawę. Według ogólnie już obiegających pogłosek, można przypuszczać, że Warszawa żądała wypuszczenia z więzienia i odpowiadania oskarżonych z wolnej stopy w Wilnie — nie zaś z Litwy Kowieńskiej. Mamy dane, by mniemać, że rząd warszawski bądź co bądź nie składa się z nieodpowiedzialnych jednostek, że ma on pojęcie o prawie i przyzwoitości politycznej.

Dymisja pułk. Tupalskiego i Sienkiewicza („silnej ręki” i „słabej góry”), zdaje się nam, potwierdza nasze przypuszczenie, że banicja 33 obywatele kraju jest swojskim pomysłem tych „mężów stanu”, którzy tym razem za „silnie” przeszadzili w „administrowaniu województwem”. Bardzo cierpliwa i poblażliwa (niestety!) Warszawa nie wytrzymała!

Ale zawiązał tu i ktoś jeszcze. Ktoś, co przez cały czas tej niebyvalej historii „nic nie wiedział”, „nie wracał się do władz sądowych”, „nic nie mógł”, potem zaś bardzo cienko, b. płaczliwie, spiewał o „innem swojem stanowisku” w tej sprawie — ktoś, co był tu postawiony dla strzeżenia powagi władz polskiej i niekompromitowania jej wobec świata, baczenia, by nie pogłębiały się antagonizmy narodowościowe, by wszyscy obywatele kraju mieli opiekę prawa i sprawiedliwości — ktoś, kto się ta sprawą doszczętnie skompromitował.

Lasota.

(„Gazeta Krajowa” Nr. 36 (429)

„Patriotyczny czyn” polek wileńskich.

PROTEST.

„My, kobiety polki, obywatelki Wileńskiej ziemi, — przejęte do głębi duszy trwogą o losy naszej ukochanej ziemi, w chwili gdy Zgromadzenie Orzekające powołane wolał (!) ludności ma ostatecznie zdecydować o przynależności naszej do Macierzy Polski, — stajemy w obliczu niebywałe w historii ludzkości faktu pogwałcania prawa. Wzywamy całe nasze społeczeństwo do potężnego (!) protestu w sprawie ratowania prawa obowiązującego wszystkie cywilizowane narody. Do was sądownicy zwracamy się o wyjaśnienie, czyją mocą zostali zwolnieni zbrodniarze (!) stanu ujęci siłą prawa i obowiązku obywatelskiego — w chwili, gdy bracia nasi — polacy, więzieni są od tak dawna w lochach kowieńskich, przypłacając to zdrowiem i życiem.

Bronisława Moraczewska, prezeska Narodowej Organizacji Kobiet w Wilnie.

Felixowa Broel-Platerowa wice-przewodnicząca Katolickiego Związku Polek.

Generałowa A. de-Bondy, prezesa Koła Gospodyń przy towarzystwie „Rozwój”.

(„Rzeczypospolita”)

Głos polski w sprawie protestu polek Wileńskich.

Niedawno w jednym z numerów „Rzeczypospolitej” zamieszczony był protest polek obywatelek Ziemi Wileńskiej, który to tak święte, czczone, niegdyś noszone z dumą miano polki kala błotem nienawiści, piętnuje szałem fanatyzmu i zaślepienia. Jestem polką, a więc uważam sobie za obowiązek zaprotestować przeciwko quasi-patriotycznej odeszwie moich rodaczk, by choć trochę oczyścić polkę z hańbiącej plamy i dowieść, że nie wszystkie polki zapomniały o czci należnej temu mianu. Otóż te panie zaczynają, zdawałoby się, z początku bardzo logicznie i sprawiedliwie, gorszyć się bezprawiami w kraju cywilizowanym, tylko kończąc zupełnie niespodziewanie, oszałamiając narazie czytelnika, który był przygotowany do czego innego. Otóż protest głosi: „przejęte do głębi serca trwogą o losy naszej ukochanej ziemi... rzeczywiście, trzeba przyznać, że każdy obywatel i obywatelka, dbający o dobro swojej ojczyzny może być teraz mocno

zaniepokojony, wobec popełnionych nadużyć i kompromitacji władzy, o dalsze losy kraju... Naizupełniejsza racja! Dalej... „Stajemy w obliczu niebywałego w historii ludzkości (!) faktu pogwałcenia prawa“...

Każdy z czytających i interesujących się sprawami bieżącej chwili zrozumie, że idzie tu o bezpodstawowe bezprawie, „wołające o pomstę do nieba“ aresztowanie tutejszych obywateli, litwinów i białorusinów i w najokrutniejszy sposób ich wywiezienie, które to bezprawia poruszyły wszystkie umysły umiejające jeszcze czuć i myśleć... Jesteśmy więc w porządku jak dotąd... czytamy dalej: „Wzywamy całe społeczeństwo do potężnego (!) protestu w sprawie ratowania prawa obowiązującego wszystkie cywilizowane narody“. Doskonale! rzeczywiście potężny powinien być protest każdego kto czuje się obywatelem tego kraju przeciwko pogwałceniu wszystkich praw obywatelskich, bo na wywiezienie po za granicę państwa i banicję bez sądu bez udowodnienia winy, a nawet bez badania obwinionych, to żadne z państw rzeczywiście ucywilizowanych, a tem bardziej takich, które się szczerą siągle swoją cywilizacją i kulturą, sobie nie pozwoli. Jak dotąd, tylko przyklaśniać można prawdziwe wypowiedianej szczerze i otwarcie, lecz tu nieoczekiwanie następuje „finis coronat opus“. Koniec niespodziany i oryginalny, bowiem czytamy: „czyją mocą zostali zwolnieni zbrodniarze stanu, ujęci siłą prawa i obowiązku obywatelskiego?“ Przedewszystkiem niech mi wolno będzie zapytać, jak już niejednokrotnie pytała sąd opinja publiczna i nawet interpelacja w sejmie, zapytać Was, Szanowne Panie, (wstyd nazwać polki), jakim prawem nazywacie wywiezionych obywateli litwinów i białorusinów zbrodniarzami? Czy to nie zbyt pospiesznie (nie rozumiem, poco taki pośpiech), gdy jeszcze ich wini i popełnione zbrodnie nie są udowodnione ani sądzone, chociaż sąd ten atakuje o prawdę i opinia i społeczeństwo i inne miarodajne czynniki... Czemuż on milczy zwycięcie i nie potwierdzi Wasze takie humanitarne i energiczne protesty? Czyż nie wiadomo Wam, szanowne panie, że takie obelgi i potwarze nie puszczają się płazem, że zarzut zbrodni trzeba sądem udowodnić? Jestem nawet niemal pewna, że społeczeństwo litewskie i białoruskie ujmie się za honor pokrzywdzonych i poprosi Was, Panie, o dowody ich zbrodni, bo inaczej...

Bolesnie to, gdy się czyta podobne oszczerstwa na szpaltach znanej ze swej kłamiowej złośliwości „Rzecz-tej“ lub innych gazet, ale gdy

to piszą kobiety polki, w tak zacnym, patrjoptycznym zapale i szlachetnym prosteście, to krew stygmy w żyłach i lęk ogarnia za jutro narodu, narodu, który ma takie kierowniczki i przewodniczki poważnych instytucji... A jeśli one są matkami i żonami? Czego taka kobieta jątrząca antagonizmy narodowe i rozzegająca żagwie nienawiści może nauczyć swoich synów? Może astencji i pełnienia honorowych straży przy rewizjach i aresztach?.. (Niech nauczy ich choć chować „batorówkę“ bo ta na głowie takiego studenta może palić wstydem każdą szanującą siebie polkę). Czego nauczy kobieta, która podburza do walki szowinistycznej? Kobieta, która nie wzdryga się przed żadnymi środkami bezprawia i gwałtu? Kobieta, która namawia do czynienia krzywdy bliźniemu?...

Gzy fakt mówi kobieta, która, jak promień słońca, powinna swoim wpływem łagodzić i zciszać burze namiętności? Czy tak czyniły kobiety polki, które zawsze otoczone były aureolą poświęcenia i bohaterstwa, działając w imię altruizmu ludzkości? Kobieta - polka, która nosi z godnością jego miano i rozumie jego mająstact, powinna rzeczywiście napisać protest, już nie mówiąc o bezprawiach, to chociażby na okrucieństwa barbarzyńskie, z jakimi odbywały się procedury uwiezienia i wywożenia wymienionych obywateli. Kobieta pojmuje wszystko więcej uczuciem, żyje więcej sercem niż mózgiem, dla tego też przedzej, subtelniej pojmie te moralne przeżycia, te katusze, cierpienia i szaty niepokojów, które musiały przeżyć matki, żony i dzieci więzionych, gdy okrywszy wszystko mroczą krew tajemniczością, przywieziono więźniów o 2-3ej w nocy białych, wynędzniałych, nieogolonych, na parę minut do domu dla pożegnania się z rodziną, kazano budzić dzieci i t. d. Wyrafinowane okrucieństwo, gdy się zważy przedstawione i jeszcze żyjące tradycje rozmaitych gwałtów, że niedawno jeszcze Wilno „Coś słyszało o takich wywożeniach na sławną niezapomianą...

Czy się panie te zastanawiały nad grozą podobnych duchowych przeżyć? Chyba że nie... stokroć nie... Bo na to trzeba być nie kobietą, matką i żoną, lecz... zwydrodniałym okazem i... nie być polką. Załączuję więc mocno, że szanowne panie nie były dostatecznie poinformowane w sprawie omawianej obecnie i nie wiedziały, że sąd jeszcze wywiezionych obywateli nie uznał za zbrodniarzy, a karać więc ich banicją nie miał prawa. Gdyby zaś, jak motywują swoje pretensje

szanowne rodaczki, i w lochach kowieńskich byli więzieni oddawna polacy, to zapewne nastąpiło to po udowodnieniu winy; a gdyby nawet i było inaczej; o czym nie jestem poinformowana, to stosowanie zasady: „oko za oko i ząb za ząb“ nie powinno kalać ust kobiety chrześcijanki, tembardziej kobiety przewodniczącej Katolickiego Związku Polek. Gdyby nieco szerzej pojmoły naukę Chrystusa, nie ujrzałyby światła dziennego podobne protesty, przypominające czasy średniowiecznego fanatyzmu, i nie plamiłyby polek... miana, które w ostatnich czasach, muszę z bólem przyznać, straciło nieco na swej aurze świętości i blasku.

Mam nadzieję, że wszystkie kobiety polki, nie zaślepione fanatyzmem, zgodzą się z memi przekonaniami i staną w obronie pokrzywdzonej prawdy, bo... czyżby protest wasz, szanowne panie, miał być (o wstydzie!) protestem wszystkich kobiet polek?.. Chyba, że nie... i skońc nie!?

Hańba i wstyd Wam, Panie!

Juljanna z Wichertow-Kajruksztysowa.

Wilno, 14 lutego 1922 r.

(„Litwa“ Nr. 12).

Z prasy białoruskiej

Słynny protest jaśniewielmożnych pań.

(Białoruski Zwon № 4 (29).

Zapewne w odpowiedzi na protest żon białorusinów i litwinów przeciwko samemu fakty isposobowi wysłania ich mężów do Kowna, ośmialiły się wystąpić ze swym „protestem“ panie-polki: Bronisława Moraczewska, Feliksowa Broel-Plater i A. de-Bondy. Protestują one przeciwko „pogwałceniu prawa“ wobec tego, iż aresztowanych „wyuszczono na wolność“ (?)

Zatęskniły one do czasów przeklejtej pańszczyzny, kiedy «*według prawa*» katowano nasz naród białoruski, do czasów, kiedy im było wolno: bić, sadzić do więzienia, a nawet zabijać ludzi, sprzedawać ich jak psów i t. p.

Co tym słynnym paniom do tego, że aresztowanych bez sądu a nawet bez dokonczenia badania śledczego w nocy, w czasie mrozu, nie zezwalając uregulować spraw domowych i rodzinnych wywieziono, nie mówiąc dokąd i, jak potem okażeło się, do granicy litewskiej... W tem one nie widzą „pogwałcenia prawa“.

Z prasy litewskiej.

Nowe zastępy.

Areszty trwają nadal. Każdy dzień przynosi nam nowy kielich bólu. I oto dochodzi nas wieść niesłuchana, straszna: w nocy 5 lutego wszyscy aresztowani przemocą oderwani zostali od pnia macierzystego, pozbawieni ostatniej opieki najbliższych i... wywiezieni z kraju! Zewsząd dochodzi nas cichy płacz starców, matek i ojców—pozbawionych karmicieli i opiekunów. Słuchać jęki owdowiających żon... płacz osieroconych niewinnych dzieci... Nie miano litości i nad choremi. Za kratki zimnych wagonów wtrącono Szulca, Miczulisa—chorych na płuca. Siemaszkę—obłożnie chorego na płuca—ściągnięto z pościeli i kazano wybierać się do drogi nieznanej, niepewnej. Wszystko to uczyniono w nocy, kiedy ludek nasz śpi spokojnie śniąc o lepszym jutrze!

Gwałtu dokonali ci, co się mianują braćmi naszemi..! Ci, co tak niedawno jeszcze męczeni byli cynizmem satrapji carskiej. Ci, co tak niedawno, szlakami na Sybir daleki —gnani byli za kibitkami po stepach rosyjskich. Gwałtu dokonali ci, których ojcowie, w imię wolności zboleły kości swoje złożyci do zimnej ziemi Syberyjskiej! Dookoła nas panuje smutek analogii czasów minionych, zdawałyby się niepowrotnie... Społeczeństwo litewskie, jak nigdyś polskie, dziś kir załobny przywdało!

Jak żołnierze, kiedy po ciężkiej bitwie zbierają pozostałych towarzysz, tak i my zbierzmy się dziś do kupy; obliczmy siły pozostałe! Wyżej wznieśmy trójbarwny nasz sztandar i dalej walczmy wytrwale z przemocą. To nic, że usta nam kneblują, wiążą nam ręce i nogi, zakuwają w kajdany niewoli... Bądźmy wytrwali, pełni zapasu i ufności, miłością ukochanej przez nas Litwy Niepodległej owiani—nie umrzemy, lecz ku zmartwieniu wrogów naszych żyć będziemy! Wszyscy kto żyw, komu serce gorącą miłością ku Ojczyźnie płonie, wszyscy do pracy, do czynów wzniósłych a szlachetnych, na jakie tylko nas stać! My, nowe zastępy, z ludu i z ludem stajemy do pracy ofiarnej w szeregach przerzedzonych i na wstępie prosimy i żądamy od was, polacy—nie oświadczajcie się więcej w miłości waszej do ludu litewskiego, bo miłość wasza jest fałszywą, a w miłość faryzeuszy lud nasz nie uwierzy! Nie wtmawiajcie nam osławionego «braterstwa» unji, gdyż działki nawet o tem wiedzą, że Cain Ablowi

— był także bratem! Zostawcie postrachy wasze, tak często względem nas stosowane, zwłaszcza w czasach ostatnich;—one odniosą skutek wręcz odwrotny! Postrachy wasze wywołują na usta ludu uśmiech ironiczny. Lud dostatecznie przejrzał... Lud dąży konsekwentnie do raz obranego celu i niedługo już po was, panowie, szlachta, możolne jego dlonie obejmą ster władzy krajowej!

Nie pomogą wam boruńskie «arty», Maciejewiczów, ani brasławskie «bagenty wolności» Bandurskich. Nie pomogą ostateczne frazesy wasze «za naszą i waszą wolność». Nie pomogą i uchwały sejmu naprędce sklecone...

A wolność tych wszystkich, najlepszych synów naszej ziemi, którzy w obronie najświętszych praw ludu wypowiedzieli wasm otwartą walkę w prasie,—skończyła się za kratami na Łukiszkach i wreszcie przymusowem wywiezieniem z kraju! Niema więc tu swobody! Jest przemoc, jest gwałt, jest pieść opancerzona... Z wolności środkowo-litewskiej jedynie cieszy się tu rozhukany Johan Obst z miotłą żelazną i godni jego towarzysze... Jako powód do aresztów inkryminowano nam bolszewizm... bomby... granaty... podkopy pod sejm wileński. Podobno znani «bolszewicy» w Wilnie: ks. Kuchta —kanonik Kapituły Wileńskiej wraz z p. Michałem Birzyską, znany w kraju i zagranicą,—robili loch podziemny od strony Kowna i gdyby nie rzeka Wilja, do sejmu by dotarli?! Wstyд i hańba polacy, walczyć ze szlachetnymi ludźmi taką ohydną—iście niekulturalną i niemniej niezdolną bronią. Należało chociażby pamiętać utarte przysłowie: «któ faliszem walczy ten od fałsu ginie»...

Zastanówcie się na moment!... Spójrzcie śmiało, po męsku prawdziwie w oczy, a zobaczycie całą waszą obłudę, którą lud nasz doskonale rozumie. Dowiedziecie się tak bezstronne, uczciwie, co lud o was myśli? A przekonacie się, że swobodę i wolność,—która rzekomo niesie na waszych bagnetach,—lud pogardził! Spójrzcie na owe wiejskie sławetne stójki, które po dziś dzień pijanych policjantów i żandarmów waszych z nierządnicami wożą po wiejskich wieczorynkach...

Bezwzględna Nemezys dziejowa kała Niemcom opuścić Torunie, Groduiądz, Bydgoszcz i cały szereg miast i miasteczek Śląska o większości niemieckiej. Nie dziś, to jutro, nie za rok, to za dwa wypadnie, wam tak samo i nas pożegnać! Bracia nasi odchodząc z raju środkowo-litewskiego, —dla was swoje zbiory pozostawili... Cóż wy dla nas zostawicie?

Chyba zdeprawowanych synów waszych, w białych batorówkach, pełniących funkcję szpiegów?! Nie, ci nam nie potrzebni, zabierzcie ich ze sobą — dla «owocnej» pracy ku chwale ojczyzny waszej.

Zostanie nam po was na wieczną pamiątkę: krzywda, żal i łzy ludu naszego, którego przywódców i kapelanów dręczycie dziś w waszych więzieniach! Zostanie nam płacz dzieci ze szkół wyrzuconych.... Zostanie krzywda maleńkich z przytułków wygnanych... Zostanie nam nowy wynalazek sposobu kneblowania ust przeciwnikom... Zostaną po was jeki żon i dzieci, żegnujących mężów i ojców — do udręki nieznanej... Zostaną rany poczynione przez wszy i płużki w pałacu Łukiskim... Wreszcie pozostałe nam historja «nadademokratycznych» wyborów do sejmu wileńskiego, z braku pochwał którego przez Europę — sami Europe za przykład stawicie... «Ucz się Europa jak trze sięmy robić!» Wyrywając społeczeństwu litewskiemu wypróbowanych, a zahartowanych pracowników na niwie społecznej, wrogowie nasi sądzili zapewne, że w ten sposób pozbawią społeczeństwo słowa żywego. Naprzóźno. Zapomnieliście, że my pochodzimy z ludu wiejskiego, a bogactwa naszej wsi są niewyczerpane! Zabraliście nam tamtych, dziś stają w karne szeregi do walki z waszą przemocą — nowe zastępy... Zabierzcie nam tych, jutro zmotywujemy nowe siły... Zabierzcie i tamtych, — powołamy do walki duchowej pospolite ruszenie ludu, stoczymy z wami bitwę decydującą i... zwyciężymy was nie mieczem, lecz potęgą ducha naszego... zwyciężymy was miłością idei przez nas ukochanej!

Wam bracia iitwini i białorusini, którzy padliście pierwszą ofiarą przemocy — ślemy z ludem litewskim pozdrowienie z głębi serc naszych płynące i zapewniamy was, że idei, której wiernie słułyście bronić będziemy do ostatniego tchu! Wytrwajcie więc! Bo niedługo zostało już nam czekać, kiedy w Wilnie — prastarej Stolicy Litwy Niepodległej — odegrany zostanie dramat Zapołockiej, któremu na imię «Tamten» i kiedy publiczność wileńska ujrzy na scenie, po raz pierwszy, miast szlifów carskich stupajek, — szlify polskich komisarzy.

Nowicjusz.

(„Litwa“ Nr. 4 11/II 22 r.)

Teraz już się, panoczkowie, nie wykręcicie!

Gdy się rozpoczęły w Wilnie areszty litwinów i białorusinów, pisma zamieściły kilka półoficjalnych komunikatów o tem, za co litwini i białorusini zostali aresztowani i zamknęci w więzieniu. Oświadciano całkiem wyraźnie, iż wszyscy aresztowani popełnili ciężkie wykroczenia, i że im grozi kara śmierci. Nawet i na ulicach zjawili się wielkie plakaty o wytrąpieniu strasznej litewsko - białoruskiej organizacji komunistycznej.

W Wilnie zawrzało. Spokojni mieszkańcy miasta dowiedzieli się, iż ks. Kuchta w swym mieszkaniu ukrywał moc broni, bomb i maszyn piekielnych. W chwili, gdy się sejm zbierze, ks. kanonik Kuchta miał ukryć w swej sutannie mocnych przyrządów zniszczenia, zbliżyć się do gmachu sejmowego i zniszczyć go doszczętnie.

I zginęli by wtedy wszyscy wybrani do sejmu w Wileńszczyźnie, a razem z niemi zginęło by moc ludzi niewinnych — zwykłych przednodniów. Lecz policja wileńska Wytrąpiła całą tą straszną organizację i zamknęła ją w więzieniu. Rozpoczęto się śledztwo. Oprócz broni i bomb, znaleziono wiele rozmaitych papierów kompromitujących. Wszystko to głoszono w pismach, a bardziej jeszcze rozwszechniano te wieści pośród analfabetów. Wszyscy z niepokojem czekali sądu i jego wyroku sprawiedliwego: powiesić wszystkich aresztowanych. Lecz oto w niedzielę 5-go lutego r. b. raptem w mieście rozpowszechniła się pogłoska, iż wszystkich aresztowanych wywieziono niewiadomo dokąd. Wszyscy mówili o wywiezieniu, lecz nikt nie wiedział dokąd i dlaczego. W poniedziałek zaś wieczorem wszyscy przeczytali w „Gazecie Wileńskiej“ notatkę p. t.: „Zwolnienie aresztowanych litwinów.“

„W AP dowiedziała się z pierwszych źródeł, iż w nocy w niedzielę wszyscy aresztowani litwini i białorusini zostali zwolnieni. Część aresztowanych z Birzyszkami na czele została wysłana do Kowna. Reszta otrzymała prawo pobytu w Wilnie. Śledztwo w toku w dalszym ciągu.“

Stało się to wskutek powtórnej interwencji władz polskich.

Jutro podamy o tem obszerniejsze i scisłejsze informacje.“

Co mogło przyjść na myśl czytelnikom po przeczytaniu takich informacji? „Gazeta Wileńska“ chciała ewentualnie wmówić ludziom, iż władza polska jest tak nieskończonie dobra, iż nawet darowuje

winy największym zbrodniarzom. Kwestią tylko, czy nawet pośród swych czytelników znajdzie ona takich, którzy w to uwierzą.

Lecz najkapitalniejszym miejscem tej notatki jest, iż „śledztwo się toczy w dalszym ciągu“. Wysłać przestępcoów do obcego państwa, z którym niema żadnej komunikacji, i w dalszym ciągu prowadzić śledztwo, to... to... możliwe jest tylko w „Litwie Środkowej“. Władze zaś tego państwa „środkowo-litewskiego“, po zakończeniu śledztwa, oddadzą wysłanych złoczyńców do sądu, ten zaś ogłosi im wszystkim wyrok śmierci i poszle go do Kowna. Po otrzymaniu takiego wyroku w Kownie, oczywiście, zetną wszystkim wysłanym głowy. Teraz już się, panoczkowie, nie wykręcicie.

Niekas.
„Vilnietis“ Nr. 29).

Ciekawy protest.

Dawno już nie słyszałem kobietek wileńskich. Po ostatnim swym występie „narodowo - jajkowym“ na dworcu wileńskim pod dowództwem pani M., kobietki wileńskie jeły się pracy domowej.

W czasie wyborów do sejmu wileńskiego nie można było zająć się, gdyż brakoby jaj i sił kobietkom, by potrafiły wylepić swych przeciwników. Tedy czas wyborczy dla kobietek wileńskich był jeno czasem ogórkowym.

Dalej nastąpiła nowa heca, urządzona przez mocowładców średkowo-litewskich — obława na litwinów i białorusinów. Tutaj kobietki zacieraly ręce i cieszyły się, iż wreszcie aresztowani zostaną zniszczeni. Lecz oto koło sprawiedliwości średkowo - litewskiej potoczyło się odwrotnie i miast kary śmierci „zbrodniarze“ wysłani zostali z Litwy Środkowej. Tego za mało — pomyślała sobie kobieta elita towarzyska, błękitna krew wileńska. Należy zażądać wyjaśnienia od sądownictwa, wniesć protest, wezwać całe społeczeństwo. Niech się poruszy, niech da folę swemu oburzeniu, niech się jeszcze raz chwyci jaj i obrzuca... Kobiety, panie i polki wileńskie — zapytuję was — kogo?

Czy podpisane na prosteście przedstawicielki możliwych świata tego, panie uherbowane błękitnej krwi, nie rozumiecie, iż ci ludzie byli niewinni, skoro ich wypuszczono? Czy chcecie fałszem spowić pojęcia kobiet wileńskich z ludu, by jeszcze raz powołać ich do czynów „dokonanych“ — jajkowych?

Słiczne przywódczynie mają kobiety wileńskie w osobach waszych!

Kobiety-litwinki, ciche pracowniczki, oddane swym dzieciom matki, nie krzyczą, nie hałasują, mimo iż większe ku temu mają prawo.

One ból i cierpienia cicho niosą w swem sercu, żąmi w ciszy zlewając swych karmicieli mężów, których im okrutnie wyrwano i wysłano.

Przeciwko czemu, panie krwi błękitnej protestujecie? Co za cel ma wasz protest?

Czyście żadne tak widokukrwi, podnietły zmysłowej, czy chciałybyście może wystrojone, wyperfumowane zaszczycić proces tych nieszczęśliwych swa obecnością a lornetując nieustannie wydawać swój sąd, jak to miało miejsce na procesie „udarników“ w roku ubiegłym?

Tego żądała elita towarzyska kobiet wileńskich, która już w jesieni r. u. wprzegą w swój rydwan tutejsze kobiety z ludu, by te urządzili na dworcu „jajkowo-kością“ serenadę.

Protest wasz, panie, — to fajerwerk na widowni wileńskiej!

(„Litwa“).

Likwidacja „afery“.

Pisma polskie, szczególnie warszawskie, w krótkim czasie po ogólnie znanych aresztowaniach w Wilnie zdezorientowały się, właściwie zaczęły powątpiewać w słuszność oskarżenia. I po hałaśliwych komunikatach i artykułach sprawę aresztowań nazwały «afera». Oczywiście trzeba zrozumieć afę pułk. Tupalskiego z jego otoczeniem zauszników, którzy mu godnie w tym przedsięwzięciu sekundowali.

Jak się odbywały aresztowania i rewizje i co uczyniono z aresztowanymi, czytelnicy nasi już wiedzą. Nie wiemy za co ich aresztowano i dręczono w więzieniu. Chyba tylko za to, że są oni litwinami uświadomionimi? Bo w to, co prokuratura ogłasza, te 5 zarzutów, nie wierzy ona sama. Ogół społeczeństwa polskiego już stracił wiarę w te szumne ogłoszania nowo „odkrytych spisków litewskich“.

Nim przejdziemy do właściwego tematu w niniejszym artykule, musimy przytoczyć ustęp z urzędowego oświadczeniego w sprawie aresztowań, które we wczaorajszym naszym pismie zamieściliśmy. Zachowując oryginalną składnię i interpunkcję, chcemy podkreślić znajomość języka polskiego panów dęgnitarzy w Litwie Środkowej. Jak zrozumieć poniższy ustęp:

«Okazuje się (!), że w chwili, kiedy zebrał się wybrany przy ogromnym udziale ludności Sejm, który o lo-

sach kraju postanowi, grupa agitatorów dała się powodować złudzeniu (!), że zdoła stworzyć w kraju zamęt". (Panowie, czyście już do reszty rozum zatracili, przecież aresztowania nastąpiły 20 stycznia, a sejm wasz «zebrał się» 1 lutego). „Nie znalazła ona posłucha wśród ludności miejscowej, a władze sądowe przerwały jej zakusy". (Gdzie sens?) Nie chcąc zamącać uroczystej chwili, kiedy wola (!) ludności w orzeczeniu Sejmu znajdzie swój wyraz, oraz rokowań zaproponowanych przez Litwę Kowieńską i przyjętych w Warszawie, po kilkakrotnem wstawiennictwie (?) Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, wydano następujące zarządzenie... .

Konia z rzedem temu damy, kto odgadnie łamigłówkę stylistyczną powyżej przytoczoną. Pierw wam, panowie oskarżyciele, sięgnąć ręką po gramatykę Kryńskiego i łyknąć nieco popularnego wykładu logiki, a potem już po księgi kodeksową. Tak!

Stawiacie poważne punkty oskarżenia nam litwinom—to czemuście ich wypędzili w bezprzykładowy sposób z kraju? Przecież my wszyscy żądaliśmy sądu waszego. Chcieliśmy spojrzeć w wasze oczy. Powiedźcie, jakimi się względami kierowaliście, pakując aresztowanych w mroźną noc i zimne wagony, by wysłać ich z domów rodzinnych? Przecież pośród nich są tacy, którzy mają większe prawo do zamieszkiwania w Wilnie, aniżeli ci wszyscy, którzy rzucili bezmyślnie szereg zarzutów pod adresem ich. Swego czasu nazwaliśmy wasz postępek «bandyckim». Za słowo to niektóre gazety wileńskie poczuły do nas żal! Teraz my na określenie czynu władz, jaki miał miejsce 5 lutego, nie posiadamy przymiotnika, któryby trafnie określił ten czyn. Może wy nam w tym wypadku pomożecie? Bo zaś my już nie posiadamy odpowiednich przymiotników.

Czy możemy wam przebaczyć za lzy małeńskich dzieci, za cierpienia naszych rodaków? Serca nasze zamknięte zostały nie uporem, ale krewawemi lżami, które się lały, gdyście przyprowadzili aresztowanych do domów na pożegnanie, każąc budzić dzieci, by się one pożegnały z ojcem. Nie wiedziały one, gdzie ich ojców ukochanych zapędzą i co z nimi uczynią! Stan udręczenia w ich sercach młodocianych trwał aż do czasu, gdyście raczyli ogłosić, co z nimi uczyniliście. Rana którąście zadali dzieciom, już nie mówiąc o nas dorosłych, będzie dla was złowieszczeń widmem przestrachu.

Zapamiętajcie o temi!

„Litwa” Nr. 5.

Gal.

Kronika.

W atmosferze wileńskiej.

Co to znaczy? W nocy z soboty (4 II) na niedzielę (5 II) aresztowanych przedtem litwinów i białorusinów dostarczono z więzienia do domu dla zabrania bielizny oraz jedzenia na parę dni. O 6-ej godzinie zrana aresztowanych dostarczono na stację, zkad wywieziono niewiadomo dokąd.

W mieście krążą rozmaito pogłoski: jedni twierdzą, iż wywieziono do Warszawy, drudzy—do Galicji. inni zaś — utrzymują, iż do obozu koncentracyjnego. Przypuszczają, iż najprawdopodobniej wywieziono ich do linii demarkacyjnej w kierunku Kowna. Lecz czy wszystkich?

Tej samej nocy znowu aresztowano ob. S. Jackiewicza i wywieziono razem z innymi.

(„Vilnietis”)

Członkowie Komisji Kontrolującej u ob. Biržyszkowej. 9-go lutego r. b. ob. Br. Biržyszkową odwiedził pułk. Tsu-Tsui, zaś 10-go odwiedzili ją pułk. Chardigny oraz Lassicz. Panowie ci w toku rozmowy interesowali się, czy mogą jeszcze funkcjonować instytucje litewskie, szkoły, oraz czy wychodzą pisma. Gdy zaś goście usłyszeli, iż wszystko już niemal się uporządkowało, to się mocno zdziwili. Panowie ci oświadczyli, iż jako członkowie Komisji Kontrolującej wyjeżdżają już zupełnie, a p. Chardigny uspakał ob. Br. Biržyszkową, iż w razie nowych represji i krzywd względem litwinów trzeba się zwracać pod wskazanym adresem. Tymczasem zaś adresu tego nie wiemy. („Vilnietis”)

Kombinacja. W mieszkaniach wysłanych z Wilna litwinów i białorusinów, np. ob. Miczułisa i Laudsberga, zarekwirowano już pokoje. Gdy lokatorowie usiłowali zwrócić uwagę rekwizujących na to, iż przecie w tych lokalach mieszkały rodziny wysłanych, to „goście” uspakajali, iż te rodziny rychło też pojadą do Kowna.

(„Vilnietis”).

Dokumenty.

I.

Depesza pułk. Chardigny w sprawie aresztowanych w Wilnie. (E. 28—I.) Przedstawiciel Litwy Niepodległej przy Komisji Kontrolującej Ligę Narodów ob. Jonyas zwrócił się do Komisji Kontrolującej z prośbą o interwencję w sprawie zwolnienia z więzienia aresztowanych w Wilnie litwinów.

27-go stycznia r. b. otrzymał on przez Sztab Generalny następującą depeszę:

„Do Kowna (adres nie wymieniony). Rząd Polski ima się niezbędnych środków w celu przyspieszenia zwolnienia aresztowanych w Wilnie. Mam nadzieję, iż to zwolnienie wkrótce nastąpi".

Pułk. Chardigny.

II.

Wypędzeni z Litwy Środkowej litwini i białorusini zostali doręczeni w pasie neutralnym wądzom wojskowym Litwy Niepodległej. Lejtenant wojsk Litwy Niepodległej, który otrzymał wysłanych, wydał następujące pokwitowanie: „Wymienione powyżej 33 osoby przyjętem od inspektora Głównej Komendy policji wileńskiej komisarza Sikorskiego 5-II-22.

Lejtenant Wiršyla.

(„Vilnietis”).

Bajki wileńskie.

Dla ubawienia chwilowo czytelników Jednodniówka ntnej zamieszczamy ustęp z listu, otrzymanego niedawno w Kownie od obywatelski litewskiej — polki, która wróciła obecnie z Wilna i Wileńszczyzny:

...Teraz opiszę Ci co wiem o tym spisku litewsko-białoruskim w Wilnie. Chciano zrobić coś w rodzaju jak zrobił Żeligowski, więc odebranie Wilna, nie z Kowna. Wezwano z Mińska od borszewików dywizję białoruską, która miała ruszyć na Wilno, a Kapsukas miał utworzyć armię ochotniczą miejscową z Wileńszczyzny, Suwałszczyzny i Grodzieńszczyzny.

Rzeczywiście dywizja białoruska ruszyła przez granicę i doszła do Dolhinowa, borszewicy o wszystkim polakom dali znać, wykryli spisek w Wilnie, u księdza Kuchty znaleziono skład broni, no i ich pobrano. Pułkownik Tupalski zajął się prowadzeniem całego śledztwa, aż nadjechał Piłsudski, dał dymisję Tupalskiemu za zbytnią gorliwość, powiedział, że nie można tak drażnić litwinów i bez sądu wszystkich wysłać poza granice Wilna i Litwy Środkowej. W Wilnie oburzenie na Piłsudskiego ogromne. Mówią, że miało być dużo zamieszanych i niewinnych osób, bez sądu więc skazano na banicję. Ja to ci piszę, com tam słyszałam, nie mieszam się do polityki i mnie boli, że Wilno tak oderwane od Litwy, nie będzie to Polska, bo lud odrębny, a wiecznie będzie, jak kalekie...

KAS turi gimines Amerikoje

tam bus įdomu žinoti, kad pinigus iš Amerikos
i LIETUVĄ persiunčia p i g i a u s i a i, tiesiausiai
————— ir greičiausiai —————

Baltic States Bankas

Šis bankas - tai Lietuvijų įstaiga. Jo kapitalas 270.000 d.—yra išimtinai sudėtas Amerikiečių Lietuvijų. Jo įstatai yra New-York Valstijos Vyriausybės tvirtinti, ir tokiu būdu BALTIC STATES BANKAS yra vienintėlis Amerikoje Valstinis Bankas priklausantis pilniausiai lietuviams.

Nuo pat pradžios savo gyvavimo BALTIC STATES BANKAS siunčia kas mėnesis i Lietuvą mili Jonus auksinų ir pinigai pasiekia Lietuvą greitai, pilnose sumose.

Pasinaudokite proga, iškirpkite žemiau sekantį antrašą, pasiųsti jį saviškiems i Ameriką ir parašykite jiems, kad

PINIGUS I LIETUVĄ TIESIAI, PIGIAI IR GREITAI SIUNČIA

Baltic States Bankas

294 Eighth Ave., New-York.

SKAITYKITE ir PLATINKITE!

„LIETUVOS ŪKININKA“

seniausią ir didžiausią Lietuvos darbo žmonių laikraštį,

kuris teisingai ir aiškiai aprašo valstiečių ir kitų darbo žmonių vargus ir duoda jems geriausių patarimų visuose reikalauose. Duoda patarimų advokatai teisių klausimais, bylu vedime, agronomai ūkio klausimais, veterinoriai gyvulių auginime ir gydyme, daktarai sveikatos klausimais ir šiaip įvairių įvairiausiais gyvenimo reikalais. Per metus duoda savo skaitytojams apie 4000 patarimų.

„Lietuvos Ūkininko“ prenumeratorių per metus gauna:

52 num. „Lietuvos Ūkininkas“, su šiais priedais:

24 „ „Žemė“ geriausio ūkio laikraščio.

**24 „ „Jaunimas“ pažangiojo Lietuvos jaunimo laikraštis,
kuris ragina jaunimą lavintis, dorai
gyventi ir t. t.**

24 „ „Savivaldybė ir Koperacija“

**6 „ „Sveikata“ žmonių sveikatos laikraštis daktarų
vedamas.**

Kalendorius Didelis „Lietuvos Ūkininko“.

„Lietuvos Ūkininko“ kaina: metams—120 auks., pusei metų—60 auks., 3 mėn.—30 auks.

Atskiras num. 3 auks. Amerikoje: metam—2 doleriu, pusei metų—1 dol.

ADRESAS: „Lietuvos Ūkininkas“ Laisvės Alėja Nr. 60, Kaunas :: Tel. 223.

Akcinė Bendrovė „ATŽALA“

VALDYBA:

Adv. M. Slezevičius, pirm. Dr. J. Staugaitis, ižd.

Adv. J. Vileišis, vice-pirm. Juristas M. Marma, Sekr.
J. Strimaitis, narys.

L E I D Ž I A

Mokslo, politikos, literatu-
ros progresiv

DIENRASTI

„LIETUVOS ŽINIOS“

„LIETUVOS ŽINIOS“

„LIETUVOS ŽINIOS“

„LIETUVOS ŽINIOS“

(Daktaro K. Griniaus Direkcija).

suteikia kasdieną naujausių žinių ir nesibjo tarti teisybės žodį;

gina Lietuvos liaudies reikalus ir stovi sargyboj obalsio: Laisva,
neprigulminga, demokratinė Lietuva.

laikas nuo laiko yra papuošiamos kañikaturomis.

:: Prenumeratos „Lietuvos Žinių“ kaina: ::
metams 300 auksinų, pusei metu 160 auks., mėne-
siui 35 auks. Užsieniuose metams 8 doleriai.

„LIETUVOS ŽINIOS“ Kaunas, Laisvės Alėja 60.

Lietuvos Prekybos ir Pramonės Bankas

Pagrindinis kapitalas 12.000.000 auks.

VALDYBA KAUNE, Laisvės Alėja 66. Telefonas 186.

Adresas telegramoms LIETBANK.

Siuntinėja pinigus į visus pasaulio kraštus, perka ir parduoda svetimą visų valstybių valiutą ir čekus ir atlieka visas bankų operacijas.

B A N K O   S K Y R I A I:

Biržuose, Ūkmergėje, Vilniuje, Kedainiuose, Kybartuose (Virbalyje) Liepojoje, Marijampolėje, Klaipėdoje, Mažeikiuose, Alytuje, Panevėžyje, Rokiškyje, Raseiniuose, Telšiuose, Utenoje, Šiauliouose, Šviekšnoje ir Joniškyje.

Banko atstovai ir korespondentai visose pasaulio šalyse.

ODEKOLONAI „SANITAS“ ODEKOLONAI

trejopasis ir dvejopasis

lš gėlių įvairaus kvapo ir varso:

REZETA, GIACINTAS, NARCISAS,
ŽASMINAS, ŠIPRAS, PERSU
BEZAS, BEZO GĖLĖ, GE
LIOTROPAS, AKACIJA,
CIKLAMEN, LANDI
ŠAS, ORCHIDEJA.

Pušinis odekolonas, Tualetai
vandenys, Miško vanduo „Sanitas“

Galima gauti visose vaistinėse ir vaistų krautuvėse.

— Laboratorija „SANITAS“ —

Kaunas, Didžioji Totorių gatvė Nr. 6.

Amerikos Lietuvių Akc. B-vė „RŪBAS“

Gerbiamieji Lietuvos Piliečiai!

Šiuomis turime garbės pranešti, kad B-vė „Rūbas“ susidedanti iš Lietuvos gyventojų ir Amerikos lietuvių, įsteigė Kaune pagal naujausią išradimą amerikoniškos sistemos rūbų dirbtuvę, kuri dabarties pilnai veikia. Dirbama įvairių rūsių bei madu vyriškus rūbus. Priimama pavienius užsakynus, atliekama ir didesnes partijas krautuvėms. Be to dirbtuvėje galima gauti pavienių gatavų eilių už labai prieinamą kainą. Dirbtuvei pavedta pagaminimas 20.000 komplektų apmundiruotės Lietuvos Karjumelei, kaip pirma partija.

Visi darbai atliekami **tobuliai, gražiai, pigiai ir greitai**. Tai yra vienintelė ir didžiausia toj srity gryna Lietuvių įmonė Lietuvoje.

Įsteigta Elektros Gamykla.

B-vė „Rūbas“ ant Jūros upės ties Tauragės miestu pastatė pavyzdinę betoninį tvenkinį ir elektros stotį.

Minėtas tvenkinys savo stiprumu ir praktiška konstrukcija yra pavyzdys Lietuvoje. Vandens kritimas duoda iki 250 arklių jėgos. Gaunamoji energija bus vartojama dviem tikslams: nakties metu apšvesti miestelį, dienos metu sukineti **Verpimo ir Audimo Fabriko mašinas**.

Steigiamas Linų Verpimo bei Audimo Fabrikas.

Įsteigimas linų verpimo bei audimo fabriko Lietuvoje, kuriam galima suvartoti visus Lietuvoje augančius linus, reiškia Lietuvos Valstybei ir visiems gyventojams ta pat, ką, reikštų aukso kasyklų atidarymas, nes mūsų linai yra lygūs aukso vertei. Bet nesant Lietuvoje fabrikų linus apdirbtį, mes esame priversti parduoti pusdykiai linus užsieniui, iš ko turi naudos tik mūsų spekuliantai ir užsienio pirkliai. Mūsų ūkininkams už linų auginimą ir Valstybei tenka labai mažai. Bet dabar, atstatant Lietuvos Valstybę, mes, lietuviai, galime paimti tą auksinę progą į **savo rankas, steigdamas linų verpimo bei audimo fabriką**. B-vė „Rūbas“ minėtą fabriką jau pradėjo statyti ir jis artimiausioj ateityje pradės veikti.

Kadangi dar nekuris akcijų skaičius randasi pardavimui, tai B-vė „Rūbas“ pataria visiems piliečiams, kurie įstengia nusipirkti akcijų **pasinaudoti šia proga**. Ypačiai toji proga yra svarbi **ūkininkams ir amerikiečiams**. Idėjus pinigus į linų apdirbimo fabriką jie **patys turės puikų pelną** ir padės pakelti Lietuvos pramonę lietuvių gi naujai. Laikytis gi pinigus užkasus arba pakisus palėpyje yra nenaudinga ir pavojinga. Apart to akyvaizdoje naujos valiutos, projektuojamų savų pinigų, išmintinėgiausiai yra **jdėti markes į linų apdirbimo fabriką**.

Tad, Pilieti, nerasnausk esamos dar progos ir tuojuos, nieko nelaukdamas, įsigyk B-vės „Rūbas“ akcijų.

Pinigus po 200 — auks. už kiekvieną akciją, prašoma siūsti per Bankų įstaigas B-vės vardu.

Akcijas galima gauti Ūkio Banke, Lietuvos Prekybos ir Pramonės Banke ir ju skyriuose visoje Lietuvos.

Amerikos Lietuvių Akc. B-vė „RŪBAS“.
D.—Vilniaus gat. 14.

Pirmininkas Karsokas.

APDRAUDIMO DRAUGIJA

= „LIETUVA“ =

Valdyba: Kaunas, Laisvės Alėja Nr. 34.

— DRAUDŽIAMA: —

TROBESIAI, NAMŲ KILNOJAMASIS TURTAS ir PREKES nuo GAISRO NUOSTOLIU

Transportai ir bagažas **nuo VISU PAVOJU**.

— AGENTUROS: —

Kaune, Kaišedoryse, Kašvarijoje, Kretingoje, Mariampolėje, Mažeikiuose, Palangoje, Panevėžyje, Raseiniuose, Siauliouose, Telšiuose, Ukmergėje, Vilkaviškyje.

TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ

= „LIETUVA“ =

Zarząd: Kowno, Aleja Wolności, 34.

— UBEZPIECZA: —

BUDYNKI, RUCHOMOŚCI I TOWARY OD OGNIĘ

Transporty i bagaże **od wszelkich wypadków.**

— AJENTURY: —

w Kownie, Koszedarach, Kalwarji, Kretyndze, Marjampolu, Możejkach, Połdze, Poniewieżu, Rosjenach, Szawlach, Telszach, Wilkomierzu, Wykowszkach it. d.

Adresas
Telegramoms:
UKBANK

Telefoni
Nr. 57, &
221.

Lietuvos ŪKIO Bankas

Centras Kaune, Laisvės alėja 31

==== SKYRIAI ====

Alytuje, Joniškyje, Kybartuose, Kretingoje, Kalvarijoje, Kedainiuose, Mažeikiuose, Mariampolėje, Panevėžyje, Prienuose, Rokiškyje, Šiauliauose, Šakiuose, Tauragėje, Ukmurgėje, Utėnoje ir Vilniaviškyje.

**Pamatinis Kapitalas, 10 milijonų Auksinų.
Apyvartos kapitalas miliarduose Auksinų.**

Vienas iš rimčiausių Lietuvos Bankų, teikia savo patarnavimą ir tarpininkystę visose bankinių operacijų srityse Lietuvoj ir Užsienyj. Išmoka ir priima perlaidas i visas šalis. Priima įdėlius apribotam terminui ir einamojon sąskaiton, mokédamas aukštus nuošimčius. Operuoja su užsienių valiuta perkant ir parduodant sulig dienos kurso. Išmoka ir išduoda čekius viso pasaulio didžiujų bankų sąryšio pamatais. Teikia paskolas Lietuvos Prekybos bei Pramonės kėlimui.

Nesenai atidarytas tiesioginis Paštu ir Telegrafo perlaidų siuntimas į

Sovietų Rusiją, Ukrainiją ir Sibirą.

Adresatams išmokamos perlaidos gyvenamoj vietoj ir kvitai su gavėjo parašais grąžinami LIETUVOS ŪKIO BANKUI, kuris įteikia perlaidų siuntėjams.

Balaiko artymiausius ryšius su Amerikos ir kitais pasaulio bankais.